

DE ONDERWIJSVISITATIE

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

- parallele commissie 3

Een evaluatie van de kwaliteit van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Arteveldehogeschool, Erasmushogeschool Brussel en Hogeschool West-Vlaanderen.

www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Brussel - maart 2015

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE BACHELOR IN HET ONDERWIJS:
SECUNDAIR ONDERWIJS - PARALLELE COMMISSIE 3**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2015/12.784/1

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Secundair onderwijs (parallele commissie 3). Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Arteveldehogeschool, Erasmushogeschool Brussel en Hogeschool West-Vlaanderen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast willen de rapporten aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom zijn de visitatierapporten ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

De visitatierapporten geven een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigen daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitaties waren ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van de inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE (PARALLELE COMMISSIE 3)

In 2014 werden, zoals gepland, alle zestien Vlaamse professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs gevisiteerd. Vier parallelle commissies verdeelden het werk. Het vastgelegde visitatieprotocol en het systematisch overleg tussen de vier voorzitters garanderen een zo groot mogelijke gelijkgerichtheid in methodiek en een gelijk beoordelingskader.

In mijn intussen 22-jarige loopbaan als (coördinerend) directeur secundair onderwijs kon ik zelf al enkele schooldoorlichtingen van dichtbij meemaken. Toen ik eind 2013 de vraag en de kans kreeg om mee te werken aan de visitatie van de lerarenopleiding, was dit niet alleen een serieuze “position switch”, maar vooral een unieke en interessante leerkans.

Als geen ander weet ik dat het “neerstrijken” van zo’n visitatiecommissie natuurlijk zorgt voor veel extra werk en een lichtjes toenemende zenuwachtigheid in de organisatie. Ik vergeleek het wel eens (enigszins oneerbiedig en met mijn excuses aan alle lieve schoonmoeders) met het aangekondigde bezoek van een schoonmoeder.

Gelukkig is de eigenlijke (in tijd en mankracht erg beperkte) visitatie slechts één schakel in een keten van kwaliteitszorg en kwaliteitsbewaking. Het voorafgaande gestructureerde en systematische onderzoek, de gegarandeerde betrokkenheid van alle actoren en stakeholders, het gesprek en de besluitvorming bij het opstellen van het zelfevaluatierapport zijn krachtige hefboomen in dit proces.

We danken alle betrokkenen voor de degelijkheid en de grondigheid van dat voorbereidende werk, waardoor het ook mogelijk werd om een duidelijk beeld te krijgen van de opleiding en een gefundeerde beoordeling te maken.

We ondervonden en waarden sterk de openheid waarmee de opleidingen ons lieten kijken naar hun visie, hun operationele doelen en hun dagdagelijkse werking.

We zagen veel gedrevenheid en professioneel handelen. Opvallend was ook de immense investering in de individuele begeleiding van de student.

We zagen in de vier gevisiteerde opleidingen veel voorbeelden van “good practice” en we stootten hier en daar ook op knelpunten of knipperlichten. Voor de concrete voorbeelden verwijzen we graag naar de individuele rapporten.

Dank ook voor de fijne samenwerking met alle commissieleden. De eigen expertise en de complementaire invalshoeken leidden tot een multifocale kijk op het geheel van de opleiding.

Een speciale dank ook aan het begeleidingsteam van de VLUHR en in het bijzonder aan onze trajectbegeleider Jannes Motmans voor het maken van en het toezien op de afspraken, voor de logistieke ondersteuning en niet in het minst voor het vele tussentijdse en finale redactiewerk.

Onderwijs is voortdurend in beweging. Het secundair onderwijs staat voor grote uitdagingen en zal meer dan ooit nood hebben aan adequaat opgeleide leraren. Op die manier komt ook de lerarenopleiding (eens te meer) in het vizier.

Hopelijk kunnen wij door dit visitatieproces een bijdrage leveren aan de bestendinging en de verdere uitbouw van de kwaliteitszorg in de Vlaamse lerarenopleidingen en geven we meteen ook wat discussiestof wanneer het in de komende maanden zal gaan over het uitbouwen van de lerarenopleiding in de toekomst.

Luc Van Riet

Voorzitter van parallelle commissie 3

Mede in naam van

Mieke Lunenberg

René Vanotterdijk

Mike Slangen

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité	
Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	4

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – commissie 3	13
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Secundair onderwijs	19
Hoofdstuk III	De opleidingen in vergelijkend perspectief	33
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	47

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen	53
	Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	
Hoofdstuk II	Arteveldehogeschool	81
	Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	
Hoofdstuk III	Erasmushogeschool Brussel	113
	Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	
Hoofdstuk IV	Hogeschool West-Vlaanderen	137
	Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	

BIJLAGEN

Bijlage I	Personalialia van de leden van de visitatiecommissie	162
------------------	--	-----

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Hoofdstuk I

Per instelling

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

---

¹ De verifieerbare feiten voor de visitatie Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Hoofdstuk II

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Arteveldehogeschool

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk III

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Erasmushogeschool Brussel

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk IV Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Hogeschool West-Vlaanderen

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – parallelle commissie 3

1 INLEIDING

De professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs wordt in Vlaanderen door zestien instellingen aangeboden. Bij de visitatie van deze opleidingen werden vier parallelle commissies betrokken. In dit visitatierapport brengt de visitatiecommissie Secundair onderwijs – parallelle commissie 3 – verslag uit van haar bevindingen over de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs die zij in het voorjaar 2014, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de parallelle commissie 3 de volgende instellingen bezocht:

- van 18 t.e.m. 19 februari 2014: Hogeschool West-Vlaanderen
  - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs
- van 11 t.e.m. 12 maart 2014: Arteveldehogeschool
  - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

- van 1 t.e.m. 2 april 2014: Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
  - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs
- van 13 t.e.m. 14 mei 2014: Erasmushogeschool Brussel
  - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Vier parallelle commissies Secundair onderwijs

De 16 opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs die in Vlaanderen worden aangeboden werden door vier parallelle commissies Secundair onderwijs (commissie 1, commissie 2, commissie 3 en commissie 4) gevisiteerd. De hogescholen zijn hierbij zodanig ingedeeld in één van de vier onderscheiden commissies, dat de onafhankelijkheid van de commissie ten aanzien van de te beoordelen instellingen gewaarborgd wordt.

3.2 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Secundair onderwijs werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 20 september 2013, 13 oktober 2013 en 3 december 2013. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 6 januari 2014 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 31 januari 2014.

De visitatiecommissie Secundair onderwijs, parallelle commissie 3, heeft de volgende samenstelling:

- Tot voorzitter
  - **Dhr. Luc Van Riet**, coördinerend directeur van de netoverschrijdende scholengemeenschap Noordwest-Brabant.
- Domeindeskundige leden
  - **Dhr. René Vanotterdijk**, ere-coördinerend inspecteur van de Vlaamse Gemeenschap.
- Onderwijskundig lid
  - **Mevr. Mieke Lunenberg**, universitair hoofddocent en onderzoeker (gebied professionele ontwikkeling van lerarenopleiders), Onderwijscentrum Vrije Universiteit, Amsterdam.

- Student-lid
  - **Mike Slangen**, student Secundair onderwijs aan de Hogeschool PXL.

Meneer Jannes Motmans, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze parallelle visitatiecommissie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.3 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

Verder heeft de visitatiecommissie op expliciete vraag van de opleiding het bijzonder kwaliteitskenmerk van Arteveldehogeschool 'Begeleiding op maat' beoordeeld.

3.4 Werkwijze

3.4.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelf-evaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelf-evaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelf-evaluatierapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelf-evaluatierapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 24 januari 2014. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatie rapport.

3.4.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instellingen heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatie rapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en de afstudeerwerken die niet vooraf werden opgevraagd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding(en) meegedeeld.

3.4.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeteruggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeteruggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

In een vergelijkend perspectief geeft de commissie een overzicht van haar bevindingen over de door haar geëvalueerde opleidingen. Zij besteedt daarbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen en die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten, dan wel verschillen tussen de door haar geëvalueerde opleidingen.

3.4.4 Overleg tussen de parallelle commissies

In alle fasen van de samenstelling en de uitvoering van hun opdracht hebben de voorzitters van de parallelle commissies overleg gepleegd over de aard en wijze van uitvoering van de evaluaties. Daarbij zijn besprekingen gevoerd ten einde voor elke parallelle commissie onafhankelijke deskundige experts samen te brengen in de vier parallelle commissies. Tijdens de fase van de voorbereiding van de bezoeken, alsook tijdens de bezoeken en redactiefase zijn op ankermomenten in het proces overlegvergaderingen gehouden tussen de vier voorzitters en de projectbegeleiders, teneinde de consistentie en gelijkaardige beoordeling van de opleidingen binnen de vier parallelle commissies te bespreken en op elkaar af te stemmen. Dit neemt niet weg dat finaal, de parallelle commissies, onder aansturing van hun respectievelijke voorzitter een eigenstandig oordeel hebben uitgesproken over de kwaliteit van de door hen beoordeelde opleidingen, omdat ook slechts de betreffende parallelle commissie zich een volledig beeld heeft gevormd over alle aspecten die meegenomen worden bij de beoordeling van de individuele opleiding.

Naar aanleiding van het bezwaar dat een instelling uit een andere parallelle commissies heeft ingediend tegen haar opleidingsrapport tweede terugmelding, werd de publicatie van de visitatierapporten van alle parallelle commissies uitgesteld tot na de afhandeling van het bezwaarschrift.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen

1 INLEIDING

Het laten visiteren van opleidingen door onafhankelijke commissies van deskundigen kadert in de externe kwaliteitszorg die de Vlaamse universiteiten en hogescholen hebben uitgewerkt om samen met de interne kwaliteitszorg binnen de respectievelijke instellingen mee garant te staan voor een hoogstaand hoger onderwijs in Vlaanderen. Elk visitatierapport dient dan ook in eerste instantie een duidelijke meerwaarde te hebben voor elk van de bezochte instellingen die er een onderbouwde sterkte-zwakteanalyse moet in kunnen terugvinden van haar particuliere werking en aanzetten tot een verankering en verbetering van het eigen onderwijs.

Op een meer algemeen niveau laten deze visitaties ook toe de overheid en de samenleving een beeld te geven van de huidige kwaliteit van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in Vlaanderen. Zeker op een ogenblik dat er binnen de Vlaamse regering nagedacht wordt over het “versterken” van de lerarenopleiding¹, is het van belang hiervoor te kunnen vertrekken van de meest volledige en actuele stand van zaken. In deze algemene beschouwingen willen we dan ook stilstaan bij enkele thema’s die volgens de commissies medebepalend zijn voor de huidige kwaliteit van de opleiding tot leraar secundair onderwijs en formuleren we een aantal adviezen voor instellingen en/of overheid om deze verder te verhogen.

---

1 Zie Vlaamse regering (2014). *Beleidsnota onderwijs 2014–2019: Vol vertrouwen en in dialoog bouwen aan onderwijs*.

2 DE OPLEIDINGSVISIE EN BEOOGDE LEERRESULTATEN

Krachtens het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Voor alle professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn zo gezamenlijk tien domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepaald. Deze DLR sluiten logischerwijze nauw aan bij de meer in detail uitgeschreven basiscompetenties (BC) die ontwikkeld werden in het verlengde van de hervorming van de lerarenopleiding in 2006 en die geordend per functioneel geheel (FG) aangeven wat een afgestudeerde van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs moet beheersen om te kunnen beginnen als leraar. De decreetgever reikt op deze wijze twee naar vorm verschillende, maar inhoudelijk nauw verwante, kaders aan die bepalen welke doelen de opleidingen moeten bereiken. Van de opleidingen wordt verwacht dat zij een eigen onderbouwde en gedragen visie op de leraar secundair onderwijs en zijn opleiding ontwikkelen die zich vertaalt in opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) die minimaal de DLR afdekken. Immers, enkel vanuit een eigen gedragen visie kan een echt kwaliteitsvol beleid gevoerd worden dat op een geïntegreerde wijze werkt aan de realisatie van alle OLR (die de DLR en BC afdekken) en op een samenhangende wijze kan inspelen op toekomstige uitdagingen en (nieuwe) regelgeving.

De commissies hebben vastgesteld dat er gradaties zijn in de wijze waarop opleidingen echt werken vanuit een eigen visie en erin slagen op een breed gedragen en geïntegreerde wijze te werken aan de beoogde OLR. Aan de ene kant heb je opleidingen die met het oog op de visitatie hun visie hebben trachten te expliciteren, gebruikmakend van diverse kaders en concepten die ze a.h.w. stapelen zonder dat het een geheel wordt. De focus komt dan te liggen op het opstellen van concordantietabellen die de DLR en BC formeel linken aan de eigen visie zonder dat dit op zich breed gedragen en geïntegreerd is in alle lagen van de opleiding. Doelen van specifieke opleidingsonderdelen worden daar eerder gelinkt aan de BC dan aan OLR. Aan de andere kant heb je opleidingen die vertrekkende van een (internationaal) onderbouwde en toekomstgerichte visie op de leraar en zijn opleiding hun werking aansturen en die van de visitatie gebruikmaken om aan te tonen hoe zij in elk van hun opleidingsonderdelen vanuit hun eigen visie werken aan de OLR. De commissies vonden deze verschillen o.a. sterk zichtbaar in de kwaliteitsverschillen tussen de ZER's en in GKW 1. Het toonde zich vooral in de wijze waarop de uitgeschreven visies enerzijds

helder, goed onderbouwd en gedragen werden door alle partijen, waar anderzijds visies uitvoerig beschreven werden in de ZER maar nauwelijks doorleefd en geïntegreerd waren in de opleiding. **Waar alle opleidingen er op deze wijze wel in slaagden om formeel de beoogde OLR de vereiste DLR en BC te laten afdekken, mag het duidelijk zijn dat opleidingen waar een goed onderbouwde en breed gedragen visie op de leraar en zijn opleiding ontbreekt, kwetsbaarder zijn** en de aanbevelingen bij GKW 1 spoedig en ernstig dienen op te volgen.

3 HET BEHEEREN VAN DE BASISCOMPETENTIES

Deze kwetsbaarheid laat zich o.a. voelen in de wijze waarop men er al dan niet in slaagt om binnen de opleiding op een doordachte en geïntegreerde wijze te werken aan alle FG en de realisatie van alle BC. Daar waar in de opleiding een duidelijke en gedragen visie ontbreekt, gaat men veelal onverkort met de BC/DLR aan de slag, waardoor elke zin voor samenhang ontbreekt en deze vaker ontzield en versnipperd worden, zowel in het curriculum als in de (eind)evaluatie. **Het gevaar van een afstuderende leraar die dan wel alle afzonderlijke competenties mag verworven hebben, maar die het aan persoonlijkheid en een herkenbare professionele identiteit ontbreekt, is hierbij niet denkbeeldig.** Opleidingen die werken vanuit een duidelijke visie slagen er doorgaans in de FG op een geïntegreerde wijze een plaats te geven.

Zowel binnen de opleiding als het werkveld erkent men het uitgesproken belang van elk van de functionele gehelen en basiscompetenties, maar dit betekent nog niet dat ze binnen de opleiding allemaal een gelijk gewicht krijgen. Enerzijds heeft dit te maken met het feit dat opleidingen zich op basis van hun visie wensen te profileren door bewust in te zetten op een uitgesproken beheersing van bepaalde competenties in vergelijking met andere (bv. de leraar als (vak)inhoudelijk expert). Anderzijds slaagt een groot aantal opleidingen er niet in de FG zoals 'de leraar als partner van ouders en externen' en 'de leraar als lid van een schoolteam' op eenzelfde beheersingsniveau te realiseren als de eerste 5 FG. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat stagescholen studenten niet voldoende stagekansen bieden voor deze FG.

De commissies erkennen dat de wijze waarop sommige basiscompetenties geformuleerd zijn ruimte laat voor interpretatie in termen van het te realiseren beheersingsniveau (bv. wat verwacht men precies van de leraar als onderzoeker, de leraar als cultuurparticipatant ...). Het hoeft dan ook niet te verbazen dat opleidingen daar verschillende invullingen aan geven en dat sommige deze ruimte aanwenden om zich uitdrukkelijk te profileren. Dit hoeft geen probleem te zijn, integendeel. Het zorgt voor de nodige variatie in het opleidingslandschap. Echter, dit kan maar op voorwaarde dat alle opleidingen voor alle FG en basiscompetenties minimaal de startcompetenties voor de beginnende leraar realiseren. De commissies pleiten dan ook voor **een duidelijke visie op de (continue) ontwikkeling² van de verschillende competenties (d.i. het identificeren van verschillende beheersingsniveaus) en een scherper afbakenen en formuleren van wat echt als minimale startcompetenties op het einde van de initiële opleiding moet bereikt worden zonder dat dit tot een uitholling van de basiscompetenties leidt**. Sommige opleidingen hebben dit vanuit hun eigen visie reeds in kaart gebracht en kunnen als inspirerende voorbeelden dienen. Hierbij gaat het telkens om het vinden van een goed evenwicht tussen het wenselijke en het haalbare. Het ten volle verwerven van bepaalde competenties vraagt in vele gevallen immers het oefenen van vaardigheden in het werkveld. Zeker waar het de FG 6-10 betreft, bv. met betrekking tot de leraar als partner van ouders en externen, is er vanuit het werkveld niet steeds de mogelijkheid en/of bereidheid om hiervoor de nodige leer-ruimte en -kansen te bieden. **De commissies verwachten dat de opleidingen en stagescholen hierin hun verantwoordelijkheid als partners in de opleiding opnemen** en samen afspraken maken onder welke voorwaarden bv. studenten kunnen participeren aan oudercontacten en klassenraden (zie ook verder onder *stage en werkplekleren*).

4 DE INSTROOM

Zowel in de media als op beleidsniveau wordt de instroom van de studenten in de lerarenopleiding geïdentificeerd. De commissies stelden echter een opmerkelijk verschil vast tussen de vragen die rond de kwaliteit van de instroom gesteld worden op het publieke forum en de wijze waarop men hier in de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs over spreekt en ermee omgaat.

---

2 Zie ook Departement Onderwijs en Vorming, Resultaten beleidsgroepen lerarenopleiding. Bijlage 2: Eindverslag beleidsgroep inhoud en uitstroom.

De opleidingen zijn zich bewust van de diversiteit van de huidige instroom en beklemtonen het belang van een goede analyse van de beginsituatie van de studenten. De meeste opleidingen nemen daartoe diverse testen af rond o.a. taalbeheersing en studievaardigheden om de startcompetenties van elk van hun studenten te bepalen en zetten aansluitend voluit in op (individuele) begeleiding en remediëring. Deze begeleiding betreft in een aantal opleidingen niet enkel inhoudelijke aspecten, maar ook het verder bevragen en expliciteren van de gemaakte keuze voor het leraarschap (ook al is het voor sommigen een tweede keuze...) door bewust specifieke opleidingsonderdelen in het eerste semester te plaatsen die zorgen voor een eerste kennismaking met het werkveld en een systematische persoonsgerichte reflectie over de gemaakte keuze. Studenten en alumni beklemtoonden het belang van deze vroege "begeleide" kennismaking met het beroep zowel voor henzelf als voor zij die naar aanleiding hiervan besloten om de opleiding vroegtijdig te verlaten (*zie ook verder onder stage en werkplekleren*).

De commissies waarderen de tijd en de energie die de opleidingen investeren in de begeleiding van al hun studenten. Hoewel dit ongetwijfeld een van de factoren is die mee de hoge werkdruk van de docenten bepaalt (*zie ook verder onder lerarenopleiders onder druk*) en het rendement van specifieke begeleidende maatregelen nog onvoldoende systematisch in kaart is gebracht, draagt het in zijn algemeenheid ongetwijfeld bij tot een uitstroom waarover de vertegenwoordigers van het werkveld tijdens de visitaties vrij algemeen hun tevredenheid lieten blijken.

Er kan ongetwijfeld aan efficiëntie gewonnen worden door **de ervaringen in de diverse opleidingen met betrekking tot aanvangsdiagnostiek en de testen die daarbij gehanteerd worden, samen te brengen**. Dit zou de aanzet kunnen vormen tot de ontwikkeling van een gemeenschappelijk instrument/proef dat toelaat de beginsituatie van de studenten gericht in kaart te brengen. Een dergelijk instrument lijkt, wil het krachtig en valide zijn, ook een eerste kennismaking met het werkveld te moeten omvatten (*zie hoger*) en de afname ervan situeert zich dan ook ergens in de eerste maanden van de opleiding. Men zou ervoor kunnen opteren om het kennisgedeelte van een dergelijk instrument onder de vorm van **een niet bindende instap- of toelatingsproef** af te nemen van potentiële studenten, maar men dient er zich dan wel van bewust te zijn dat dit **steeds slechts een fragmentarisch beeld zal opleveren van de relevante startcompetenties**. Aangezien zowel de kandidaat student als de opleiding hierdoor op het verkeerde been gezet kunnen worden, dient de meerwaarde van dergelijke instapdiagnostiek boven een goed uitgebouwde aanvangsdiagnostiek goed afgewogen te worden.

5 OPLEIDINGEN EN TRAJECTEN

Het Vlaamse onderwijslandschap kenmerkt zich op dit moment door een veelheid aan professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs die elk een brede waaier aan combinaties van vakken secundair onderwijs aanbieden en die in functie van hun studenten diverse trajecten ontwikkelen om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Opleidingen werken naast de traditionele driejarige modeltrajecten in dagopleiding ook specifieke **flexibele en geïndividualiseerde trajecten** uit, rekening houdend met de vooropleiding van een student en/of de reeds behaalde studiepunten. De commissies juichen toe dat opleidingen ook meer en meer voorzien in specifieke trajecten voor werkstudenten (i.c. **werktraject** in avond- en weekendonderwijs). Deze trajecten gaan veelal samen met een vrijstellingenbeleid en een verminderde studiebelasting. De commissies willen erop wijzen dat studenten die zo'n traject volgen, dezelfde leerresultaten dienen te bereiken als studenten in het reguliere traject. **Wil men de kwaliteit van de afgestudeerden van deze alternatieve trajecten garanderen, vraagt dit van de opleidingen een inhoudelijk onderbouwd en doordacht beleid** waarbij zij precies kunnen aangeven op welke wijze studenten via een flexibel of werktraject dezelfde basiscompetenties verwerven. Dit is zeker nog niet binnen alle opleidingen in dezelfde mate het geval. Het uitwerken van een inhoudelijk evenwaardig curriculum voor de werktrajecten verdient hierbij bijzondere aandacht.

Over het algemeen streven opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs ernaar om in functie van de keuzemogelijkheden voor de student steeds zoveel mogelijk **combinaties vakken secundair onderwijs** aan te bieden rekening houdend met enerzijds de praktische organiseerbaarheid ervan binnen de opleiding en anderzijds de tewerkstellingsmogelijkheden van de student. De commissies dringen erop aan dat men naast deze factoren in functie van het verwerven van een gedegen vakinhoudelijke en vakdidactische deskundigheid bij het uitwerken van het aanbod **meer rekening houdt met de inhoudelijke verwantschap tussen de vakken secundair onderwijs en de binnen de opleiding aanwezige expertise met betrekking tot een bepaald vakdomein**. Er zijn opleidingen waar voor een vak slechts één opleider is. Dat maakt de opleiding voor dat vak erg kwetsbaar en de kans op een tekort aan inhoudelijke expertise is dan groot. Men kan zich afvragen of het voor bepaalde vakken niet aangewezen is om de expertise hierrond samen te brengen in een beperkt aantal opleidingen, eerder dan dit overal aan te bieden. De commissies stellen

vast dat er op dit moment diverse fusieoperaties gaande zijn en hopen dat deze de expertisebundeling zowel structureel als inhoudelijk kunnen ondersteunen (zie ook verder onder *lerarenopleiders onder druk*).

6 DE VAKKEN SECUNDAIR ONDERWIJS IN HET CURRICULUM

De commissies hebben, gezien hun samenstelling en het tijds kader waarin gewerkt moest worden, de vakken secundair onderwijs op basis van een steekproef en naar gelang de deskundigheden binnen de commissies bekeken. Daar waar op basis van documenten en gesprekken problemen bleken binnen bepaalde vakken werden die sowieso verder onderzocht. Dat neemt niet weg dat de commissies binnen het bestek van de visitatie de vakken secundair onderwijs vooral in de breedte hebben kunnen bekijken en slechts occasioneel in de diepte. Hierbij viel ons positief op dat de combinaties van vakken secundair onderwijs waarvoor de respectievelijke studenten onderwijsbevoegdheid willen verwerven vanzelfsprekend een centrale plaats innemen in het curriculum. Men streeft daarbij in de opbouw van het curriculum steeds zowel naar een integratie van algemene en vakspecifieke kennis als van theorie en praktijk. **De opleidingen slagen er zo in om veelal een goed evenwicht te vinden tussen de vakinhoudelijke, vakdidactische en praktijkgerichte vorming van hun studenten.**

De commissies vragen wel blijvende aandacht voor de specifieke invulling van de vakdidactische component van de opleiding. Vakdidactiek is meer dan louter een vertaling of toepassing van algemeen didactische principes. Het vraagt om een vanuit de eigenheid van het vak specifiek opgebouwde (vak)didactiek. **Er zijn grote verschillen tussen en binnen opleidingen in de mate waarin men er voor de verschillende vakken in slaagt een “echte” vakdidactiek uit te werken.** Nochtans raakt dit aan de kern van de opleiding en is het een domein waarin de ontwikkelde expertise binnen de opleidingen bij uitstek een grote relevantie kan hebben voor het werkveld. Sommige opleidingen proberen hier een voortrekkersrol op te nemen, maar zoals hoger aangegeven is het samenbrengen van expertise over opleidingen heen ook hier zeker geen overbodige luxe.

Opvallend vonden de commissies het specifieke programma dat in sommige opleidingen wordt opgesteld voor studenten die het vak Lichamelijke opvoeding willen geven. In vergelijking met studenten die een opleiding in twee andere algemene vakken volgen, moeten studenten Lichamelijke opvoeding daar bepaalde opleidingsonderdelen niet volgen, lopen ze minder

of een andere stage, en hebben ze meer vakspecifieke opleidingsonderdelen. Deels is dit te verklaren doordat studenten ook lesbevoegdheid verwerven voor het basisonderwijs, maar veeleer is dit onderscheid eerder historisch gegroeid dan dat de verschillen inhoudelijk kunnen beargumenteerd worden. **De commissies dringen er dan ook op aan om in het licht van het gemeenschappelijke competentieprofiel dit aparte programma voor studenten Lichamelijke opvoeding ernstig te bevragen.**

Binnen alle opleidingsprogramma's is er terecht ruime aandacht voor diversiteit. **Studenten worden opgeleid om te functioneren binnen een multiculturele samenleving en in multiculturele scholen.** Vanuit dit perspectief is het eveneens belangrijk om studenten van in het begin voor te bereiden op het functioneren in verschillende netten en hen de diverse leerplannen te leren kennen. Veelal bekennen opleidingen zich in hoofdzaak zowel naar leerplannen als naar stages tot een welbepaald net. **De commissies vragen voldoende aandacht te blijven houden voor de kennismaking met de leerplannen van de "andere" netten zowel in theorie als in praktijk, zodat studenten die een diploma halen ook echt breed inzetbaar zijn in het Vlaamse secundair onderwijs.**

7 STAGE EN WERKPLEKLERN

Het gehanteerde stageconcept en de stageopbouw zitten in alle opleidingen erg goed in elkaar. Het verhogen van de praktijkcomponent tot 45 studiepunten door het decreet van 2006 is duidelijk een meerwaarde. **Alle opleidingen halen de beoogde norm, maar interpretaties en invullingen verschillen wel.** Het maximum haalbare wordt eerder voorgeschreven door de ruimte die scholen bieden dan door de wensen van de opleidingen. Enige verheldering vanwege de decreetgever is nodig om scherp af te bakenen wat er precies onder de praktijkcomponent valt. Bepaalde werkvormen in het eerste jaar zoals didactische ateliers en micro-teaching, bevinden zich nu in een grijze zone. Gezien hun duidelijke meerwaarde in de praktijkleerlijn betreft het hier echter louter een conceptuele discussie waarover uitklaring gewenst is.

Eerder (zie instroom) hebben we al gewezen op het belang van een vroege kennismaking met het werkveld om zich een eerste, al is het beperkt, beeld te kunnen vormen van de schoolpraktijk en het lerarenberoep. Op dit moment is dit niet in alle opleidingen het geval. Alle opleidingen zetten wel in op een degelijke begeleiding van de stage vanuit de opleiding (veelal door

vakdocent en pedagoog) en kiezen voor een stageopbouw waarbij hun studenten in diverse settings stage dienen te lopen (bv. verschillende onderwijsvormen, verschillende jaren ...). Het is ook uitdrukkelijk de bedoeling van de opleiding dat studenten tijdens hun stage in contact komen met de verschillende facetten van het schoolleven (bv. lesgeven, oudercontact, projecten, klassenraad ...). Dit botst soms met wat scholen verantwoord en haalbaar achten. Hoewel het werkveld meer en meer structureel betrokken wordt bij de opleiding (via bv. resonantiecommissies e.a.) is **samen opleiden** zeker nog niet overal de gangbare praktijk. **Er zullen zowel door de overheid als door de opleidingen nog verdere inspanningen moeten gedaan worden om concrete meerwaarde te generen voor scholen** die hier voluit in willen meestappen. De overheid zal tijd en middelen moeten voorzien (bijvoorbeeld mentoruren), de opleidingen zullen nog meer moeten inzetten op een brede deskundigheidsuitwisseling met scholen (d.i. nascholingen, coaching) die verder gaat dan enkel mentorenwerking waardoor het samenwerken met opleidingen voor scholen op meer vlakken relevant wordt.

Interessant vonden de commissies de initiatieven die in diverse opleidingen genomen werden rond **werkplekleren** zowel binnen het werktraject als met subgroepen van reguliere studenten waarbij studenten voor een langere tijd gekoppeld werden aan een werkplek of school. Deze studenten gaven aan veel meer betrokken te worden bij het hele schoolgebeuren (m.i.v. oudercontacten en vakgroepvergaderingen) en echt te functioneren als een lid van het team. **Deze vorm van praktijkleren lijkt duidelijk een meerwaarde te kunnen bieden op voorwaarde dat er op een doelgerichte wijze wordt ingezet en de (leer)processen ook vanuit de opleiding goed opgevolgd en begeleid worden.**

8 HET GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissies stellen vast dat over het algemeen de afgestudeerden en het werkveld tevreden zijn over het eindniveau dat bereikt wordt in de opleiding en de startbekwaamheid waarover beginnende leraren beschikken.

We stellen wel vast dat de meeste opleidingen in het verlengde van het vastleggen van de DLR (zie hoger) pas de laatste jaren zijn gestart met het vormgeven van de opleiding in overeenstemming met het Vlaamse kwalificatieraamwerk, i.c. niveau 6. Deze ontwikkeling is het sterkst zichtbaar in de producten waarmee de studenten hun eindniveau moeten bewijzen, zoals het stageportfolio, de verslaggeving van de eindstage en de bachelorproef.

Bij de meeste opleidingen heeft dit er toe geleid dat het bewustzijn is doorgedrongen dat de voorbereiding van dit beheersingsniveau moet indalen in de opleiding: dit uit zich in het gericht uittekenen van de diverse leerlijnen o.a. wat betreft het verwerven van **onderzoekskompetenties** zoals het gebruik maken van wetenschappelijk onderzoek en het beheersen van de diverse onderzoeksvaardigheden. **De commissies hebben vastgesteld dat hier nog werk te verrichten is zowel wat betreft visieontwikkeling, professionalisering van het personeel als wat betreft gerichte implementatie.**

De op dit moment gehanteerde concepten van onderzoeker en onderzoek tonen duidelijke verschillen tussen de opleidingen wat zich vanzelfsprekend ook vertaalt in de wijze waarop hieraan gewerkt wordt. De commissies zijn van mening dat men erbij zou winnen door te **vertrekken van duidelijke definities van veel gehanteerde begrippen als 'onderzoekende houding' en 'praktijkgericht onderzoek' en het concretiseren van de competenties die daarin vervat zitten.** Het kan geenszins de bedoeling zijn om van elke toekomstige leraar een wetenschappelijke onderzoeker te maken, maar binnen de opleidingen moet wel duidelijk zijn wat ze op dit vlak dan wel precies verwachten.

Het ontwikkelen en implementeren van leerlijnen gericht op de realisatie van deze onderzoekskompetenties vergt in vele gevallen bijkomende professionalisering van docenten, het herwerken van curricula en het herzien van de beoordelingscriteria bij toetsen en nieuwe toetsvormen. De commissies vragen in dat verband ook aandacht voor het beter benutten van **de reflectievaardigheden van studenten. Hier wordt heel wat tijd van studenten en opleiders in geïnvesteerd, maar het heeft niet altijd voldoende diepgang.** De uitgevoerde reflecties zouden aan meerwaarde kunnen winnen door studenten te laten reflecteren vanuit verschillende invalshoeken (bv. niet enkel didactisch, maar ook sociaal); hen aan te leren in hun reflecties veel meer gebruik te maken van theoretische inzichten en didactische en vakinhoudelijke referentiekaders; hen te leren reflecteren op en via actieonderzoek; enz.

9 INTERNATIONALISERING

In opvolging van de eerste visitatie hebben de opleidingen duidelijk werk gemaakt van internationalisering. Zij erkennen dit vandaag als een volwaardig onderdeel van de opleiding met een duidelijke meerwaarde. **Niet alleen is het concept verrijkt, ook het bereik is vergroot, ook al blijft de studenten-**

mobilititeit in vele opleidingen beperkt. Opleidingen slagen er veelal ook in een duidelijke visie te ontwikkelen op de plaats van internationalisering in de opleiding van de leraar secundair onderwijs en hebben hiervoor geëigende internationaliseringscompetenties ontwikkeld die verder gaan dan horizonverruiming, zelfstandigheid en vreemde taal beheersing.

Naast het stimuleren van studenten- en docentenmobilititeit besteden opleidingen ook terecht **veel aandacht aan internationalisation@home en proberen ze ook aspecten van internationalisering bewust te integreren in de opleidingsonderdelen.** Zeker wat dit laatste betreft, is er nog ruimte voor ontwikkeling door bv. meer gebruik te maken van internationale bronnen in of bij het ontwikkelen van cursusmateriaal.

10 LERARENOPLEIDERS ONDER DRUK

De commissies stellen vast dat de opleidingen kunnen rekenen op dynamische, enthousiaste en professionele docententeams die hun respectievelijke opdrachten zo goed mogelijk trachten uit te voeren. Nagenoeg alle opleidingen hebben ook een duidelijke visie op aanwerving, professionalisering en loopbaanbegeleiding van hun personeel en investeren in de kwaliteit van hun korps. Opleiders erkennen en gedragen zich als lerarenopleiders. Ze realiseren zich dat ze een voorbeeldrol hebben. Individuele loopbaanbegeleiding (bv. coachings- en functioneringsgesprekken) vragen echter tijd, mensen en middelen en die blijken in de praktijk niet altijd in voldoende mate voorhanden.

Niet alleen de leidinggevenden worstelen met de tijd. **Binnen alle opleidingen is de werkdruk hoog en zeker in kleinere opleidingen leidt dit tot een reële overbevraging.** Een en ander heeft te maken met het groeiend aantal studenten dat niet altijd op hetzelfde ritme gevolgd wordt door een groeiend aantal docenten, integendeel. Daarnaast investeren opleidingen terecht heel wat tijd en middelen in de begeleiding (en remediëring) van hun studenten zowel voor de vakken als voor de stages. Ook de impact op docentenniveau van het hertekenen van het curriculum en het uitwerken van heldere leerlijnen met het oog op het realiseren van de leerresultaten op niveau VKS 6, mag niet onderschat worden.

Opleidingen zullen erover moeten waken om bij de formulering van hun prioriteiten en jaaractieplannen een goed evenwicht te behouden tussen de draagkracht en de draaglast binnen hun docentekorps. **De commissies**

stellen vast dat heel wat opleidingen op dit moment zowel inhoudelijk (inspelen op diverse instroom, realisatie VKS 6) als structureel (fusies) in een transitiefase zitten. Dit is op zichzelf reeds een verhogende factor voor de werkdruk, maar biedt, wanneer verstandig aangepakt, ook kansen. Daar waar opleidingen werken vanuit een duidelijke eigen visie en oordeelkundig stappen zetten om deze te realiseren, daar waar fusies opgezet worden met veel aandacht voor de noden van de basis en waar expertisebundeling gestimuleerd en administratieve planlast bewaakt wordt, kan deze transitie resulteren in meer ruimte voor docenten om vanuit hun sterktes professioneel bij te dragen tot het opleiden van toekomstige leraren. **Dit vraagt ook enige terughoudendheid van de overheid in haar denken over het “opnieuw” hervormen van de lerarenopleiding.** Zoals mag blijken zijn vele opleidingen (nog) volop in verandering en druk bezig met de implementatie van een aantal vernieuwingen. Een “nieuwe” hervorming, wil zij kans op slagen hebben, zal vooral daarop moeten inspelen, eerder dan nog “nieuwe” elementen toe te voegen.

11 BIJZONDERE KWALITEITSKENMERKEN

Verscheidende opleidingen hebben de visitatiecommissies gevraagd om een oordeel uit te spreken over een bijzonder kwaliteitskenmerk dat zij aangevraagd hadden (bv. vakdidactiek, onderzoekende grondhouding van docenten, enz.). **De commissies hebben echter geen enkel bijzonder kwaliteitskenmerk kunnen toekennen. Dit betekent echter geenszins dat er binnen het geheel van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs geen opleidingen waren die bijzondere kwaliteiten hadden.** Wie de rapporten van de respectievelijke opleidingen doorneemt, zal merken dat er zowel bij opleidingen die een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd hadden als bij deze die dit niet expliciet hebben gedaan, specifieke kwaliteiten in vergelijking met andere opleidingen door de commissies gewaardeerd werden. Echter, de strikte criteria die gehanteerd moesten worden om een bijzonder kwaliteitskenmerk te verdienen (o.a. geen score voldoende of onvoldoende op een van de criteria) en dan m.n. het feit dat het bijzonder kwaliteitskenmerk moet terug te vinden zijn in de drie generieke kwaliteitswaarborgen en in elk oorzaak moet zijn van een verhoging van de beoordelingsscore, maakt het zeer moeilijk om op ‘objectieve’ gronden dit kenmerk toe te kennen.

In de context van de visitaties, en bij uitstek als het over de bijzondere kwaliteitskenmerken gaat, willen de opleidingen immers vergelijkend

beoordeeld worden. Dat houdt in dat de commissies bij hun beoordelingen een uitspraak moeten doen op bijna meetbare 'objectieve' indicatoren. Pas dan kan je immers echt vergelijken en aangeven wie duidelijk beter is dan de andere. Dergelijke wijze van werken vraagt om een enigszins kunstmatige opdeling van de opleiding op basis van de vooropgestelde indicatoren/criteria. Een dergelijke opdeling gaat voorbij aan het functioneren van een opleiding als een samenhangend systeem waardoor het tot op zekere hoogte onrecht aandoet aan de kwaliteit van de opleiding als geheel. Waar mogelijk hebben de commissies deze noodzakelijke fragmentering die samengaat met de toe te kennen oordelen, proberen op te vangen door de samenhang mee te nemen in de kwalitatieve beschrijvingen in de respectievelijke rapporten.

12 INTERNE KWALITEITZORG EN EXTERNE VISITATIE

Er is in de opleidingen, hierin veelal ondersteund door de instelling hoger onderwijs waarvan ze deel uitmaken, de voorbije jaren **ernstig werk gemaakt van een systeem van interne kwaliteitszorg**. Via bevestigingen, focusgesprekken, analyse van instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens, e.a. trachten opleidingen zich een beeld te vormen van hun kwaliteit en die gericht bij te sturen waar nodig. **Opleidingen verschillen in de mate waarin deze kwaliteitsprocessen geformaliseerd zijn en ondersteund worden door een kwaliteitscultuur die zich tot op het niveau van de docenten laat voelen**. Het zal ook in de toekomst de nodige aandacht en concrete inzet vragen van alle betrokkenen om verder systematisch de kwaliteit van de opleiding te blijven bewaken en ervoor te zorgen dat de PDCA-cyclus steeds opnieuw gesloten wordt.

Externe visitaties kunnen hierin, zoals nu, hun eigen bijdrage leveren door de respectievelijke opleidingen een "externe" spiegel voor te houden. Daar waar opleidingen gericht vanuit hun eigen visie met hun kwaliteit bezig zijn, hoeft dit geen breukmoment te zijn, maar zal het eerder een toetssteen en een reflectiemoment zijn dat ze ook als dusdanig kunnen aangrijpen waardoor er een kwaliteitsversnelling kan ontstaan. De commissies hebben een dergelijke houding bij diverse opleidingen kunnen ervaren en zijn ervan overtuigd dat het hele visitatieproces voor deze opleidingen naast het vele werk ook een duidelijke meerwaarde bracht.

Deze potentiële meerwaarde hangt vanzelfsprekend niet enkel af van de houding van de opleidingen, maar vooral ook van **de deskundigheid en**

de aanpak van de commissies. Een commissie krijgt beperkte tijd om een opleiding te beoordelen en werkt met een beperkte ploeg waarin expertise aanwezig moet zijn over het werkveld, de lerarenopleiding, het visitatieproces en het studentenperspectief. Afhankelijk van de specifieke achtergrond van de leden van de commissies zullen er bepaalde blinde vlekken zijn (bv. met betrekking tot bepaalde vakken secundair onderwijs, zie hoger), waar men zich bewust van dient te zijn zowel bij het opmaken als het lezen van de rapporten. Waar daar op een verstandige manier mee omgesprongen wordt, hoeft dit de kwaliteit van het hele proces geenszins te hypothekeren. Het gaat immers wezenlijk om een proces, vertrekkende bij de opmaak van de ZER, over de eigenlijke visitatie en de gesprekken, tot het uitschrijven van de rapporten. Daarbinnen is voldoende ruimte om wederzijds zaken af te toetsen en tot een samenhangend en evenwichtig oordeel van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs te komen.

13 TOT SLOT

In deze algemene beschouwingen hebben de commissies willen stilstaan bij een aantal belangrijke thema's die naar voren gekomen zijn uit de visitaties van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs. Het gaat hierbij om algemene bevindingen in verband met de kwaliteit en het functioneren van de opleidingen, maar evenzeer omtrent het visitatieproces zelf. We zijn er ons van bewust dat we hierin de nuance die het functioneren van elke opleiding op zichzelf kenmerkt af en toe verloren zijn, maar daarvoor verwijzen we graag naar de specifieke opleidingsrapporten.

We hebben de lezer hier vooral een algemeen beeld willen geven van de huidige kwaliteit van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in Vlaanderen. Op een moment dat de meerwaarde van externe visitaties van opleidingen in vraag gesteld wordt, willen we aangeven dat net dit vogelperspectief over het geheel van een opleiding in Vlaanderen, enkel mogelijk is door middel van een systeem van externe visitatie. In een sector van groot maatschappelijk belang zoals de lerarenopleiding lijkt het ons geen overbodige luxe dat de overheid en de samenleving hierover op deze wijze geïnformeerd worden en het (algemeen) beleid van daaruit verder vorm kan krijgen.

HOOFDSTUK III

De opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in vergelijkend perspectief – parallele commissie 3

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele rapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de opleidingsrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de opleidingsrapporten.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs wordt aangeboden in zestien Vlaamse Hogescholen. In dit vergelijkend deel worden de vier hogescholen besproken die de visitatiecommissie onder voorzitterschap van Luc Van Riet bezocht. Het betreft Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Arteveldehogeschool, Erasmushogeschool Brussel en Hogeschool West-Vlaanderen.

De opleidingen bieden allen een modeltraject aan van 180 studiepunten. Arteveldehogeschool voorziet daarnaast ook een specifiek traject voor (werk)studenten die al een pedagogisch diploma behaalden. De studenten kunnen hier kiezen voor één onderwijsvak (48 studiepunten, één jaar) of twee onderwijsvakken (96 studiepunten, twee of drie jaar). Hogeschool West-Vlaanderen voorziet een individueel opleidingstraject van 49 studiepunten voor studenten die nog een bijkomende onderwijsbevoegdheid willen behalen.

Op 1 oktober 2013 fuseerden Artesis Hogeschool Antwerpen en Plantijn Hogeschool tot Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. Ten tijde van de visitatie werden er twee uitdovende programma's uitgevoerd en een nieuw programma opgestart.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de opleidingen als goed (Erasmushogeschool Brussel) en als voldoende (Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Arteveldehogeschool, Hogeschool West-Vlaanderen)

Krachtens het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde **domeinspecifieke leerresultaten** (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo hebben ook de betrokken opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding Secundair onderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012–2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6. De DLR voor de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar secundair onderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat alle opleidingen zich willen **profileren** binnen het Vlaamse landschap van lerarenopleidingen. Dit ge-

beurde zowel op het vlak van visie als op het vlak van opleidings specifieke leerresultaten. De Erasmushogeschool zorgde voor de meest concrete profilering.

Een eerste manier waarop de opleidingen zichzelf kunnen profileren, is een weldoordachte **visie**. De visitatiecommissie waardeerde de visies van alle opleidingen die ze visiteerde. De visie van de opleiding van de Erasmushogeschool Brussel is een combinatie van de departementale visie en de onderwijsvisie van de opleiding zelf. Het departement streeft ernaar om competente leraren op te leiden die respect hebben voor menselijke waardigheid en culturele eigenheid en die zich vanuit een professionele identiteit willen inzetten voor een betere en gezondere samenleving. De opleiding gaat hierop verder en wil haar maatschappelijke rol opnemen door leraren op te leiden die – op een autonome wijze, met een kritische houding en een hart voor onderwijs – uitmunten in hun vak. Voor deze opleiding was ook de “grootstedelijke context” een typische invalshoek. Arteveldehogeschool vertrekt vanuit de verbondenheid tussen onderwijs en maatschappij. De opleiding wil de studenten bewust maken van hun maatschappelijke taak als leraar door enerzijds te focussen op het nastreven van de eindtermen, maar anderzijds ook op de begeleiding van leerlingen. De groei en de ontwikkeling van elk individu vormt namelijk een centrale taak van de leraar. Bovenstaande visie vertaalt zich in een opleidingsconcept met zes speerpunten: gedifferentieerde benadering van de student; actieve, zelfstandige en coöperatieve leer- en werkomgeving; sterke praktijk- en beroepsgerichtheid; veilige leer- en werkomgeving; wetenschappelijke en innovatieve onderbouw en tot slot maatschappelijke betekenis. De commissie vindt het positief dat de opleiding in haar visie belang hecht aan innovatie en aan internationale gerichtheid. De verschillende opleidingen Bachelor in het onderwijs van Hogeschool West-Vlaanderen hebben één gemeenschappelijke visie. Men wil de studenten stimuleren tot “passie voor de klas” om zo “breed inzetbare leraren” op te leiden. In eerste instantie verstaat de opleiding Secundair onderwijs hieronder een dynamische interactie tussen maatschappij en onderwijs. Verandering is namelijk kenmerkend voor het beroep van leraar. Daarnaast focust de opleiding op creativiteit, vakkennis, didactische expertise en pedagogische bekwaamheid. Studenten dienen “het handboek voorbij” te onderwijzen. De toekomstige leraar dient aandacht te besteden aan het hele onderwijs-traject van de leerlingen, van kleuter tot jongvolwassene. De opleiding Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen heeft een eigen visie geformuleerd. De opleiding streeft ernaar om leraren op te leiden die zorgen voor het welbevinden en de betrokkenheid van elke

leerling. De afgestudeerden dienen bovendien te beschikken over vakinhoudelijke kennis, (vak)didactische kennis en een flexibele, innovatieve houding. In de schoolomgeving stellen de afgestudeerden zich op als teamspelers die in dialoog durven gaan met collega's, aandacht hebben voor diversiteit en reflecteren over zichzelf.

Een tweede manier waarop een opleiding zichzelf kan profileren, betreft de **opleidingsspecifieke leerresultaten** (OLR). Individuele instellingen kunnen namelijk in het kader van verdere profilering en differentiatie OLR toevoegen aan de gezamenlijke DLR. Erasmushogeschool Brussel hanteert een leerresultatenkader dat is afgestemd op de opleidingsvisie. De OLR dekken alle DLR volledig af. Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen profileert zich door een eigen competentieprofiel te ontwikkelen. Het resultaat is een competentiemodel waarin zeventien eindcompetenties zijn verdeeld over drie competentiedomeinen: leerbevordering, zelfontwikkeling en interactie. De Hogeschool West-Vlaanderen werkt met elf OLR (één meer dan het DLR) met een aantal deelcompetenties. De commissie wil de opleiding van Hogeschool West-Vlaanderen vervolgens aanraden de vertaalslag van het DLR naar het OLR te herbekijken aangezien in sommige gevallen enkele onderdelen ontbreken. Door de herformulering van de DLR bestaat namelijk het risico dat de specifieke invulling van de leerresultaten aan kracht verliest. Arteveldehogeschool gebruikt ten slotte de basiscompetenties als leerresultatenkader. Hierdoor mist de opleiding een extra kans om zich verder te profileren.

Tot slot zag de commissie dat de opleidingen van de Arteveldehogeschool en van de Hogeschool West-Vlaanderen regelmatig contact onderhouden met het **werkveld** om de leerresultaten te toetsen. Voor de Erasmushogeschool en Artesis Plantijn blijkt dit nog een werkpunt te zijn. Beiden hebben echter al eerste stappen ondernomen om hier werk van te maken. Van alle vier de opleidingen is het de Arteveldehogeschool die aan **internationale benchmarking** doet. Zo ging er in 2007 een samenwerking van start met de Hogeschool Windesheim in Zwolle dewelke tot een internationaal benchmarkproject leidde in 2010 samen met de Paterson University in Wayne (USA). De commissie beschouwt dit als een positief element van de opleiding en hoopt dat andere hogescholen hierin zullen volgen.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de opleidingen als goed (Arteveldehogeschool), voldoende (Hogeschool West-Vlaanderen en Erasmushogeschool Brussel) en onvoldoende (Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen)

Essentieel voor een kwalitatief onderwijsproces is het **didactisch concept**. In alle vier de bezochte opleidingen was dit didactisch concept aanwezig. De visitatiecommissie waardeert het concept van alle gevisiteerde opleidingen. Arteveldehogeschool biedt competentiegericht onderwijs aan en heeft hierbij aandacht voor verbreding en zelfsturing. Een theoretische onderbouwing van het concept is echter onvoldoende aanwezig. Erasmushogeschool Brussel focust op de ontwikkeling van de basiscompetenties aan de hand van drie leeromgevingen, namelijk deskundigheid, bekwaamheid en identiteit. De commissie apprecieert dit concept omwille van verscheidene redenen: duidelijkheid, inzet op reflectie, goede theoretische onderbouwing en bekendheid bij studenten en docenten. Hogeschool West-Vlaanderen kiest ervoor om het groeiproces van de studenten als toekomstige leraren te benadrukken. Ze steunt hiervoor op vier elementen: starten vanuit werkveldgerelateerde problemen, toepassen van kennis in authentieke contexten, de pedagogisch-didactische aanpak van de lerarenopleider bespreekbaar maken en coöperatief leren. De commissie waardeert de praktijkgerichte aanpak, maar raadt eveneens aan om het didactisch concept theoretisch beter te onderbouwen. Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen zet in op activerend, competentie-ontwikkeland onderwijs, waarbij men belang hecht aan de activering, de zelfsturing en de zelfstandigheid van de studenten. Men wil de studenten kennis, vaardigheden en attitudes bijbrengen die men vervolgens kan toepassen in complexe situaties.

Wanneer men de verschillende **programma's** met elkaar vergelijkt, kan vastgesteld worden dat alle instellingen het opleidingsprogramma spreiden over drie opleidingsjaren of zes semesters. Studenten kunnen telkens twee vakken kiezen uit het aanbod, maar worden wel beperkt in de combinatiemogelijkheden. De programma's hebben telkens een logische, duidelijke, weldoordachte en samenhangende opbouw. De volgende alinea gaat hier dieper op in.

Arteveldehogeschool werkt in haar opleidingsprogramma met drie kernonderdelen, namelijk ondersteunende vorming, onderwijsvakken en praktijk. Doorheen de opleiding komen zes leerlijnen aan bod: taal, ICT, onderzoek en ontwikkeling, internationalisering, diversiteit en ondernemingszin. De commissie erkent de tevredenheid van het werkveld wat het opleidingsprogramma van Arteveldehogeschool betreft. Erasmushogeschool Brussel volgt zoals eerder vermeld drie leeromgevingen. Daarnaast hanteert ze ook zes leerlijnen: inhoudelijke deskundigheid, taaldeskundigheid, klasbekwaamheid, interactiebekwaamheid, maatschappelijk engagement en reflecterend en onderzoekend leraarschap. Per opleidingsjaar neemt Hogeschool West-Vlaanderen een andere focus. Men legt de nadruk op @class in het eerste jaar, @school in het tweede jaar en @work in het derde jaar. De eerste vijf semesters bestaan uit vijf modules: skills class, didactisch atelier, my space, vakdidactische workshops en bachelorproef. Artesis Plantijn Hogeschool kiest op haar beurt voor vier leerlijnen, namelijk prof-i-leren, kader, kern en als laatste praktijk en persoonlijke groei. Men situeert de leerlijnen op drie niveaus: kennis, vaardigheden en integratie. Het nieuwe programma van de gefusioneerde Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen dient volgens de visitatiecommissie nauwgezet opgevolgd te worden om bijvoorbeeld na te gaan of het aanleren van kennis, vaardigheden en attitudes ook effectief zal leiden tot integratie.

Met betrekking tot de **ECTS-fiches** is de commissie van oordeel dat Arteveldehogeschool en Hogeschool West-Vlaanderen de ECTS-fiches respectievelijk gelijkvormiger moet maken of beter moet uitwerken. De ECTS-fiches van Erasmushogeschool Brussel en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen zijn duidelijk.

Doorheen de vier bezoeken zag en waardeerde de visitatiecommissie een positieve trend betreffende het enthousiasme en de toegankelijkheid van het **personeel**. Daarnaast vindt de commissie de diversiteit binnen de teams een meerwaarde. Voor elke gevisiteerde opleiding gaf de visitatiecommissie aan dat het noodzakelijk is om op te letten voor de werklust van de docenten en de lectoren. De opleidingen moeten ervoor zorgen dat ze hun personeel niet overbevragen. De commissie prijst het uitgebreide professionaliseringsaanbod van Arteveldehogeschool en adviseert de overige opleidingen om hun aanbod uit te breiden. Naast vakinhoudelijke nascholingen, kan men bijvoorbeeld ook focussen op nascholingen met betrekking tot het beroep van de lerarenopleider en dergelijke.

Arteveldehogeschool is de grootste opleiding met 1926 ingeschreven **studenten** in het academiejaar 2012-2013. Artesis Plantijn Hogeschool

Antwerpen volgt met 728 studenten, Erasmus Hogeschool Brussel met 307 studenten en Hogeschool West-Vlaanderen met 198 studenten. In het Vlaamse studentenlandschap van de lerarenopleiding Secundair onderwijs nemen vrouwelijke studenten (52%) lichtjes het voortouw in vergelijking met de mannelijke studenten (48%). Hogeschool West-Vlaanderen wijkt het meest af van dit patroon wegens de grote keuze voor lichamelijke opvoeding en bewegingsrecreatie door mannelijke studenten.

Indien men het instroomprofiel van de opleidingen met het Vlaams gemiddelde vergelijkt, kan men vaststellen dat de instroom van BSO-leerlingen groter is voor Erasmushogeschool Brussel en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. Erasmushogeschool Brussel verklaart dit verschil door te verwijzen naar haar aanbod Haartooi en Bio-esthetiek.

Instroomprofiel studenten lerarenopleiding Secundair onderwijs (academiejaar 2012-2013)

Instelling	ASO	TSO	BSO	KSO
Vlaanderen	45%	41%	5%	4%
Arteveldehogeschool*	57%	35%	3%	3%
Erasmushogeschool Brussel*	34%	46%	15%	1%
Hogeschool West-Vlaanderen*	41%	48%	4%	2%
Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen*	33%	46%	12%	3%

Bron: DHO-tabellen

*Cijfers geraadpleegd voor afsluiten academiejaar 2012-2013

De **begeleiding** van de studenten in de vier opleidingen is volgens de commissie behoorlijk goed en start vaak al voor de inschrijving. Op dit moment kunnen toekomstige studenten reeds kennismaken met de opleidingen via brochures, websites, infodagen en indien mogelijk proeflessen. Daarnaast zetten de meeste opleidingen eveneens in op in-, door- en uitstroombegeleiding. De invulling van de begeleiding varieert per opleiding. Hieronder volgen enkele aangetroffen voorbeelden:

- Instroom: Onthaalmomenten, instapcursussen, kennismakingsgesprekken, vragenlijsten over studiemotivatie en competenties ...
- Doorstroom: Studie- en leerbegeleiding, trajectbegeleiding, toegankelijkheid van de lectoren, persoonlijke coaches, ombudsdiensten ...
- Uitstroom: Gesprekken met studenten die uitvallen of afstuderen, heroriëntering ...

De visitatiecommissie vindt de brede visie op zorg van Arteveldehogeschool een groot pluspunt. Via haar "begeleiding op maat" verwezenlijkt deze opleiding een laagdrempelige begeleiding, een goede informatiestroom en een vlot screenings-, detectie- en opvolgingssysteem. Het begeleidingskader van Erasmushogeschool Brussel is eveneens grondig uitgewerkt. Informatie wordt vlot uitgewisseld en docenten zijn eveneens zeer toegankelijk. De commissie raadt wel aan om het zorgkader beter af te stemmen op het instroomprofiel, de doorstroomkansen en de uitval van studenten. Voor Hogeschool West-Vlaanderen oordeelde de commissie dat de begeleiding toegankelijk en kwaliteitsvol is. Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen biedt kwaliteitsvolle diensten aan en de commissie apprecieert het feit dat de opleiding de verantwoordelijkheid bij de studenten legt. Daarnaast adviseert de commissie om meer in te zetten op uitstroombegeleiding en om in het begeleidingsaanbod rekening te houden met het instroomprofiel van de studenten.

Op vlak van **internationalisering** garanderen alle gevisiteerde opleidingen een basisaanbod (bijvoorbeeld internationale stages, internationalisation@home). De commissie waardeert de inspanningen van Arteveldehogeschool voor een goede informatie-uitwisseling, de vele mogelijkheden, de extra inzet op korte internationale ervaringen en een duidelijke visie. Een duidelijke visie was eveneens terug te vinden bij Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. Voor Erasmushogeschool Brussel en Hogeschool West-Vlaanderen is dit nog een werkpunt. Daarnaast raadt de visitatiecommissie aan dat Erasmushogeschool Brussel en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen het basisaanbod verruimen. Voor Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen gaat het voornamelijk om een uitbreiding van de mogelijkheden met betrekking tot de docentenmobiliteit.

De commissie stelt het op prijs dat elke opleiding werk maakt van **interne kwaliteitszorg** aan de hand van een beleidsplan en dat ze studenten en andere actoren betreft bij de informatieverzameling. Enkel bij Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen is het kwaliteitszorgsysteem nog onvoldoende geïmplementeerd omwille van de nieuwe situatie. De commissie heeft hier begrip voor, maar geeft aan dat de opleiding kwaliteitszorg zeker niet mag vergeten in de nabije toekomst. Bij Arteveldehogeschool daarentegen stelt de commissie vast dat er een echte sfeer van kwaliteitsverbetering heerst. De opleiding verzamelt niet enkel data om te analyseren, maar ze gebruikt deze data ook om zichzelf te verbeteren. Erasmushogeschool Brussel neemt eveneens goede initiatieven om zichzelf te verbeteren, maar de meeste initiatieven zitten nog in de plan- en implementatiefase.

De commissie moedigt de opleiding aan om haar systeem verder uit te bouwen en om de kwaliteit van de opleiding af te toetsen aan de alumni en het werkveld. Hogeschool West-Vlaanderen heeft sinds 2010 een herstelplan. De opleiding gaat in de goede richting, maar een blijvende inzet is essentieel.

Als onderdeel van het visitatieproces bracht de commissie telkens een bezoek aan de opleidingsspecifieke **infrastructuur**. De commissie concludeerde dat les- en vaklokalen voldoen aan de verwachtingen, maar dat het gebruik van media en ICT een aandachtspunt blijft voor alle opleidingen. De commissie merkt hierbij wel op dat de opleidingen hun best doen om media en ICT te integreren (bijvoorbeeld digitale borden). De bezochte mediatheken beschikken over een ruim en recent aanbod van vakspecifieke literatuur. Digitale leeromgevingen zoals Chamilo (Arteveldehogeschool), Leho (Hogeschool West-Vlaanderen) en Blackboard (Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen) worden voornamelijk ingezet als communicatiemiddel. Er worden bijvoorbeeld mededelingen gedaan via de leeromgeving of men verspreidt via deze weg cursusmateriaal. Arteveldehogeschool en Artesis Plantijn Hogeschool geven aan dat ze de leeromgeving eveneens inzetten als leermiddel. Hogeschool West-Vlaanderen gebruikt de leeromgeving op haar beurt als feedbackinstrument.

Alle opleidingen beschikken over een brede waaier van **werkvormen**. Veel voorkomende werkvormen zijn hoorcolleges, werkcolleges, individuele taken, groepswerken, groepsdiscussies, stages, excursies, projecten en de bachelorproef. De commissie adviseert opnieuw dat de verschillende opleidingen de aandacht voor ICT en media moeten bewaren. Enkel Hogeschool West-Vlaanderen geeft aan dat het gebruik van Ipads en luisterboeken tot haar werkvormen behoort en de commissie beoordeelt dit als een pluspunt. Het **cursusmateriaal** voldoet, maar de commissie benadrukt het gebruik en het vermelden van recente bronnen. Erasmushogeschool Brussel en de Hogeschool West-Vlaanderen zijn op dit vlak niet altijd in orde. De commissie apprecieert dat de vakgroepen van de Arteveldehogeschool hun eigen cursusmateriaal ontwikkelen, maar maakt hierbij de kanttekening dat dit een grote tijdsinvestering vraagt. Hierdoor is het namelijk niet altijd mogelijk om up-to-date te blijven.

Zoals eerder vermeld is de **stage** een werkvorm die in alle opleidingen terugkomt. Het einddoel van alle stages is de volledige beheersing van de basiscompetenties en/of de opleidingsspecifieke doelstellingen. Verschillen tussen de opleidingen betreffen vaak de begeleiding van de student,

de duur van de stage, het al dan niet toewijzen van een stageplaats, de opbouw van de stages enzovoort. Hieronder worden enkele verschillen opgelijst.

Een eerste verschil betreft de interne en externe inoefening van basisvaardigheden. In het eerste opleidingsjaar zijn de stages van Arteveldehogeschool en Erasmushogeschool Brussel uitsluitend intern om de nodige basisvaardigheden in te oefenen. De commissie maakt de bedenking dat het nuttig kan zijn om de studenten ook in het eerste jaar (onder een of andere vorm) al in contact te laten komen met het werkveld, zodat de studenten in kwestie zich een beter beeld kunnen vormen van de praktijk. De eerstejaarsstudenten van Hogeschool West-Vlaanderen en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen combineren in het eerste jaar een interne en een externe stage. De stages in het tweede en derde opleidingsjaar daarentegen zijn voor alle opleidingen extern. Een tweede verschil betreft de professionalisering van de stagebegeleiders. Arteveldehogeschool blinkt uit op het vlak van de stagebegeleiding. De commissie waardeert het feit dat stagebegeleiders extra scholing krijgen om hun begeleidingstaak op correcte wijze op te kunnen nemen. Een derde verschil betreft de ruimere stagecontext. Erasmushogeschool Brussel en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen hebben bijvoorbeeld een streepje voor omdat ze hun studenten laten kennismaken met een grootstedelijke context. Een laatste verschil betreft de opvolging van de stagestudenten. De commissie prijst de digitale stagetool van Hogeschool West-Vlaanderen omdat deze tool het groeiproces van de studenten bijhoudt en een goede opvolging mogelijk maakt.

Het nieuwe stageconcept van de gefusioneerde Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen is helder uitgewerkt, maar de commissie hoopt dat de opleiding leert uit de fouten die de uitdovende programma's maken. Men moet onder andere werk maken van de zoektocht naar voldoende stageplaatsen, een heldere communicatie naar studenten en het werkveld toe en een betere afstemming tussen de verschillende lectoren. De commissie stelt namelijk vast dat de cultuur- en werkingsverschillen doorleven in de nieuwe opleiding en dat ze voor verwarring zorgen bij studenten omdat de ene lector andere verwachtingen heeft dan de andere lector. Over de uitvoering van het nieuwe stageconcept kan nog niet veel gezegd worden, aangezien het programma nog maar net was opgestart op het moment van de visitatie.

Naast bovenstaande verschillen lijst de commissie volgende overeenkomsten op:

- De opleidingen begroten het volledige stagepakket op meer dan 45 studiepunten.
- De afstudeerstage is naast de bachelorproef een sluitstuk van de opleiding.
- De studenten worden begeleid door een stagebegeleider uit de opleiding en een vakmentor in de stageschool.
- Via reflecties en feedback krijgen studenten zicht op hun leerproces.
- Studenten krijgen niet altijd de mogelijkheid om hun stageplek zelf te kiezen.

De **bachelorproef** is naast de afstudeerstage het sluitstuk van elke gevisiteerde opleiding. De bachelorproef wordt telkens gekaderd in een leerlijn en begeleid door een promotor. Arteveldehogeschool en Hogeschool West-Vlaanderen begroten de bachelorproef op negen studiepunten, Erasmushogeschool op zeven studiepunten en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen op drie studiepunten. De commissie maakt zich zorgen over de verhouding van het aantal studiepunten ten opzichte van de verwachtingen die Artesis Plantijn Hogeschool heeft ten aanzien van de studenten.

Het onderwerp van de bachelorproef in Arteveldehogeschool speelt in op de noden van het werkveld en is heel praktijkgericht. Studenten kunnen kiezen tussen een onderzoeks- of een ontwikkelingsbachelorproef die men vervolgens in groepsverband verder uitwerkt. De terugkoppeling naar het werkveld is volgens de commissie een pluspunt. Studenten van de Erasmushogeschool Brussel doen een actie-onderzoek rond een praktijkprobleem. Studenten die in een vorige opleiding reeds een bachelorproef schreven, worden vrijgesteld. De commissie vraagt zich af of het mogelijk is dat deze studenten alsnog onderzoekservaring opdoen in de specifieke context van het secundair onderwijs, eventueel binnen andere opleidingsonderdelen. In de bachelorproeven van de Hogeschool West-Vlaanderen analyseren de studenten een bepaald probleem en ze werken dit vervolgens verder uit. De kwaliteit van de bachelorproeven voldoet, maar de commissie beveelt een specifieke focus binnen een bepaald onderwerp aan. Nu zijn de onderwerpen vaak te algemeen van aard. De visitatiecommissie kan nog geen oordeel uitspreken over de kwaliteit van de bachelorproeven in de nieuwe opleiding van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. Het concept van de proef is het uitvoeren van een praktijkgericht onderzoek dat moet leiden tot een inzetbaar product. De studenten krijgen ruimte voor eigen profilering en kunnen kiezen tussen individueel of in groep werken. Samenwerking met het werkveld is een vereiste. De commissie waardeert het concept dat de opleiding wil hanteren. Daarnaast formuleert ze

een verbeterpunt naar aanleiding van de gelezen bachelorproeven in de uitdovende trajecten. De theoretische onderbouwing was in vele gevallen zwak. Het ging om verouderde bronnen en niet-professionele literatuur.

De commissie is er zich van bewust dat Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen net een fusie achter de rug heeft en toont begrip voor de moeilijke situatie waarin de opleiding verkeert. De aanzetten die gegeven zijn met betrekking tot kwaliteitszorg, de stage, de bachelorproef enzovoort ogen positief en doen de commissie hopen dat de opleiding op de goede weg is. Hoewel de initiatieven gewaardeerd worden, wegen deze eerste stappen niet zwaar genoeg door om de werkpunten te compenseren en een voldoende toe te kennen.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleidingen als voldoende (Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Erasmushogeschool Brussel en Hogeschool West-Vlaanderen) en goed (Arteveldehogeschool)

Alle opleidingen beschikken over een **toetsbeleidsplan**. Arteveldehogeschool richtte in 2012 de commissie curriculum en toetsing op (CCT). De CCT heeft een adviserende rol, brengt de toetspraktijken in kaart, formuleert verbeterpunten, legt good practices bloot, werkt documenten en procedures uit en ontwikkelt het toetsbeleidsplan verder. Om de kwaliteit van de toetsing te waarborgen stelt de opleiding drie toetsingsprincipes centraal: transparantie, vergelijkbaarheid en herhaalbaarheid. De visitatiecommissie vindt de oprichting van de CCT een goed idee. Het toetsbeleid is helder en komt tegemoet aan de drie principes. De commissie adviseert de opleiding om blijvend in te zetten op de evaluatie van haar werking. Daarnaast raadt de commissie aan om kritisch te blijven waken over een verantwoord evenwicht tussen sterk gestuurde begeleiding door de opleiding enerzijds en een emanciperende, zelfsturende aanpak van de student anderzijds. Erasmushogeschool Brussel kreeg ondersteuning van de centrale dienst onderwijs voor het uitwerken van het toetsbeleidsplan. Het resultaat is een plan dat zich baseert op vier bouwstenen. De commissie waardeert de transparantie van het beleid. Door het gebruik van toetsmatrizen weten de studenten wat de opleiding van hen verwacht. De commissie beveelt echter wel aan dat de toetscommissie van de opleiding op

zoek gaat naar een formeel instrument om de validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing na te gaan. Op het ogenblik van het visitatiebezoek werkte Hogeschool West-Vlaanderen aan een sluitend toetsbeleid waarin kwaliteit centraal staat. Onderdeel hiervan zijn validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. De oprichting van een toetscommissie, het gebruik van het Competentie Assessment Programma en de tegemoetkomingen aan de drie principes beoordeelt de visitatiecommissie als positief. Een werkpunt is het promoten van de begeleiding voor en na de evaluatie. De ondersteuning die de opleiding aanbiedt, bereikt momenteel niet alle studenten. Het toetssysteem van de gefusioneerde opleiding van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen bouwt verder op de toetssystemen van de afzonderlijke, uitdagende opleidingen. Validiteit, betrouwbaarheid en transparantie staan opnieuw centraal. De visitatiecommissie is tevreden over het systeem en de transparantie, maar vraagt om ook om een formeel systeem te implementeren dat de kwaliteit van de toetsing nagaat.

De commissie vindt het goed dat de opleidingen verschillende **evaluatievormen** hanteren. Voorbeelden zijn onder andere mondelinge of schriftelijke examens, al dan niet individuele werkstukken, stages, portfolio's en de bachelorproef. Arteveldehogeschool en Erasmushogeschool Brussel geven aan dat de keuze voor een bepaalde evaluatievorm een verantwoordelijkheid is voor respectievelijk de vakgroepen en het hele team. Arteveldehogeschool kijkt naar de afstemming met werkvormen en doelstellingen. Erasmushogeschool houdt rekening met niveau en de doelstellingen van het opleidingsonderdeel. Evaluatiecriteria worden doorheen alle opleidingen consequent en transparant gebruikt.

Tot slot informeerde de visitatiecommissie naar de **inzetbaarheid** van afgestudeerden in het werkveld. De alumni en het werkveld zijn tevreden over de kwaliteit van afgestudeerde studenten. Studenten van Arteveldehogeschool staan open voor levenslang leren en worden vooral geprezen voor hun innovatieve houding. De afgestudeerden van Erasmushogeschool Brussel zijn niet altijd even innovatief, maar ze zijn wel goed opgeleid in het omgaan met uitdagingen in een grootstedelijke context. Oudstudenten van Hogeschool West-Vlaanderen worden op hun beurt geprezen omdat ze zelfstandig en breed inzetbaar zijn. Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen leverde nog geen studenten af aan het werkveld. Voor de afgestudeerden uit de uitdagende trajecten gaf het werkveld aan in het algemeen tevreden te zijn, hoewel de kwaliteit toch durft te verschillen.

HOOFDSTUK IV

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal.

In de opleidingsrapporten is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in de opleidingsrapporten.

Verklaring van de scores op de **generieke kwaliteitswaarborgen**:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit.
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld.
Onvoldoende (O)	De generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig.

Regels voor het bepalen van de scores voor het **eindoordeel**:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

	GKW 1 Beoogd eindniveau	GKW 2 Onderwijs-proces	GKW 3 Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen	V	O	V	V*
Arteveldehogeschool	V	G	G	G
Arteveldehogeschool (Switch-traject)	V	G	G	G
Erasmushogeschool Brussel	G	V	V	V
Hogeschool West-Vlaanderen	V	V	V	V

DEEL 2

Opleidingsrapporten

ARTESIS PLANTIJN HOGESCHOOL ANTWERPEN

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

Op 1 en 2 april 2014 werd de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

Op het moment van de visitatie was de instelling zes maanden ver in een fusieproces. Op 1 oktober 2013 fuseerden de Artesis Hogeschool Antwerpen en de Plantijn Hogeschool tot Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. Men startte in het academiejaar 2013-2014 met een nieuw curriculum voor het eerste opleidingsjaar. Het tweede en het derde jaar van de vroegere instellingen blijven doorlopen als een uitdovend traject. Vanaf 2015-2016 zal het nieuwe curriculum in de volledige drie jaren uitgerold zijn. Tijdens de visitatie werd de commissie geconfronteerd met de moeilijkheden van de twee uitdovende programma's en de opstart van het nieuwe programma. Deze samenvatting en het rapport focussen voornamelijk op het nieuwe programma, maar waar nodig wordt het aangevuld met gegevens uit de uitdovende programma's.

De Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen streeft ernaar om leraren op te leiden die zorgen voor het welbevinden en de betrokkenheid van elke leerling. De afgestudeerden dienen bovendien te beschikken over vakinhoudelijke kennis, (vak)didactische kennis en een flexibele, innovatieve houding. In de schoolomgeving stellen de afgestudeerden zich op als teamspelers die in dialoog durven gaan met collega's, aandacht hebben voor diversiteit en reflecteren over zichzelf. De visitatiecommissie apprecieert deze visie op het leraarschap.

Op vlak van doelstellingen sluit de opleiding zich aan bij de domeinspecifieke leerresultaten (gebaseerd op het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren van 2007). De opleiding kiest er echter wel voor om een vertaalslag te maken naar een eigen, wel-doordacht competentiemodel waarin zeventien eindcompetenties zijn verdeeld over drie competentiedomeinen: leerbevordering, zelfontwikkeling en interactie. Binnen elk competentiedomein onderscheidt men drie verantwoordelijkheden: persoon, klas en school/maatschappij. De eindcompetenties worden geconcretiseerd in leerdoelen per opleidingsonderdeel. Samenwerking met het werkveld en communicatie omtrent het competentiemodel zijn twee werkpunten die de commissie opgeeft.

In het academiejaar 2012–2013 waren 728 studenten ingeschreven in de bacheloropleidingen van de aparte opleidingen. In 2013 -2014 schreven 631 studenten zich in voor het nieuwe traject en de uitdovende trajecten.

Programma

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen omvat 180 studiepunten. Men legt de nadruk op activering, competentie-ontwikkeling en zelfsturing. Het aanleren van de nodige kennis, vaardigheden en attitudes heeft als doel de toepassing ervan in complexe beroepssituaties. De opleiding creëert ruimte voor persoonlijk groei, interesses en talenten van studenten.

Het nieuwe curriculum is opgebouwd uit drie trajectschrijven of opleidingsjaren. Er zijn 23 onderwijsvakken, waaruit studenten er twee kiezen. De combinatie van bepaalde vakken wordt bewust beperkt. Over de drie trajectschrijven heen lopen vier leerlijnen: prof-i-leren, kader, kern en tot slot praktijk en persoonlijke groei. De leerdoelen situeren zich op drie niveaus: kennis/inzicht, vaardigheden en integratie. In de eerste trajectschijf

bouwen de studenten kennis op, in de tweede schijf integreert de opleiding praktijksituaties en in de derde schijf combineren de studenten alle kennis, vaardigheden en attitudes in een beroepscontext. De commissie beveelt aan erover te waken dat het curriculum tot integratie en het verwerven van competenties zal leiden, omdat kennis, vaardigheden en attitudes niet van meet af aan integraal aangeboden worden.

De commissie stelt vast dat het stage- en het bachelorproefconcept positief ogen, maar ze kan hierover nog geen verdere uitspraken doen. Het stageconcept situeert zich binnen de leerlijn praktijk en persoonlijke groei. In het eerste jaar reikt men via intramuros workshops en ingroeistage (extramuros) de nodige basisvaardigheden aan. In het tweede jaar ligt de nadruk op de lespraktijk en het vakoverschrijdend werken. Het derde jaar focust op de responsabilisering van de student en de integratie van alle eindcompetenties. Met de bachelorproef wil de opleiding van de studenten onderzoekende professionals maken. Het opzet is een praktijkgericht onderzoek dat zich situeert binnen de leerlijn prof-i-leren. Met betrekking tot de stages en de bachelorproeven in de uitdovende programma's is de commissie minder positief, respectievelijk wegens een tekort aan stageplaatsen, onduidelijke en laattijdige communicatie met de studenten en het werkveld, weinig afstemming tussen lectoren en het gebruik van verouderde en niet-professionele literatuur in de bachelorproef. De commissie stelt vast dat er voldoende variatie is in werkvormen. Het gebruik van digitale media en ICT is een aandachtspunt voor de opleiding.

Wat het internationaliseringsplan betreft, meent de commissie dat de opleiding op de goede weg is. De verplichte, korte uitwisseling vormt zeker een meerwaarde. De commissie raadt aan dat men op zoek gaat naar meer internationale acties binnen een onderwijscontext en naar meer mogelijkheden voor docentenmobiliteit.

De commissie waardeert de inzet en de initiatieven die Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen toont, maar de vele werkpunten (zie *stage en bachelorproef*) in de uitdovende trajecten garanderen de kwaliteit van het onderwijsproces niet.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zittijd) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zittijd). De commis-

sie stelt vast dat de opleiding verschillende evaluatievormen hanteert. Toetsing van kennis gebeurt via kennis- en inzichtstoetsen. Vaardigheden toetst men via simulaties, in authentieke situaties en tijdens de beroepspraktijk. In het laatste jaar moeten de studenten aantonen dat ze alle competenties bezitten via de eindstage, de bachelorproef en het portfolio.

De commissie is tevreden over het toetsbeleid van de opleiding. Het beleid steunt op drie principes: validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Studenten kennen de verwachtingen en krijgen voldoende feedback. De commissie raadt wel aan om een formeel systeem uit te werken dat de kwaliteit van de toetsing nagaat.

Begeleiding en ondersteuning

De leslokalen, de vaklokalen, de aula's en de mediatheek liggen verspreid over verschillende campussen in Antwerpen. In de les- en vaklokalen zijn beamers en whiteboards aanwezig. Op sommige locaties beschikt men eveneens over een smartboard. De mediatheek bezit een groot en up to date aanbod van vakspecifieke literatuur. De commissie stelt vast dat de infrastructuur vaak verouderd is. De opleiding is zich bewust van dit probleem en ze verhuist in 2015 naar een nieuwbouw op een andere locatie.

De opleiding zet in op verschillende initiatieven op vlak van instroom- en doorstroombegeleiding. Ze kiest hierbij voor een geïntegreerde en integrale aanpak. Zo worden de acties grotendeels ingebed in het onderwijsgebeuren doorheen alle opleidingsjaren. De commissie waardeert de initiatieven, maar het ontbreken van uitstroombegeleiding is een werkpunt. Het feit dat de opleiding de verantwoordelijkheid bij de studenten legt, vindt de commissie daarentegen een pluspunt.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement van de uitdovende trajecten schommelt rond het Vlaams gemiddelde. De alumni voelen zich goed voorbereid en het werkveld geeft aan over het algemeen tevreden te zijn over de afgestudeerden van deze opleiding, hoewel, volgens hen, de kwaliteit wel durft te verschillen.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 1 en 2 april 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lectoren, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie

heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Op het moment van de visitatie was de instelling zes maanden ver in een fusieproces. Op 1 oktober 2013 fuseerden de Artesis Hogeschool Antwerpen en de Plantijn Hogeschool tot Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. Het programma-aanbod van beide instellingen binnen de Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs verschilde sterk zodat er weinig tot geen overlap was. In 2013 werd er gestart met een nieuw, curriculum terwijl het tweede en derde jaar van beide oude instellingen bleef doorlopen als een uitdovend traject. Vanaf 2015–2016 zal het nieuwe curriculum in de volledige drie jaren uitgerold zijn.

De opleiding wordt aangeboden in een traject van 180 studiepunten.

De visitatiecommissie bezocht deze opleiding zonder studentlid. De student meldde zich ziek bij de start van het bezoek. De drie andere commissieleden hebben het studentenperspectief meegenomen in de gesprekken.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen als voldoende.

Krachtens het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo heeft ook de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de

lerarenopleiding Secundair onderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012–2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar secundair onderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiëring van de opleidingen, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De Artesis Plantijn Hogeschool streeft ernaar om leraren secundair onderwijs op te leiden die aan een specifiek profiel voldoen. Een student die afstudeert moet in staat zijn om te zorgen voor het welbevinden en de betrokkenheid van elke leerling. Hij of zij dient te beschikken over de nodige vakinhoudelijke en (vak)didactische kennis, moet zich flexibel opstellen en moet kunnen inspelen op problemen van schoolse of sociale aard. De afgestudeerden schrikken niet terug voor vernieuwing en beschouwen diversiteit als een basiskenmerk van de democratische samenleving. In de schoolomgeving stellen deze beginnende leraren zich op als een teamspeler en durven ze in een open en respectvolle dialoog te gaan met hun collega's. Daarnaast stelt de opleiding ook de basishouding van (zelf)reflectie centraal. Deze houding zorgt niet alleen voor hun kritische benadering van de tradities, verworvenheden, normen en waarden van de groepen waartoe ze behoren; samen met hun vermogen om onderzoekend te handelen stelt het hen ook in staat om zelfstandig achtergronden te verwerven en zowel hun beeld van de leraar als hun eigen functioneren bij te sturen. De visitatiecommissie apprecieert deze visie op het leraarschap.

Voor de fusie hanteerde de Artesis Hogeschool de functionele gehelen en basiscompetenties als opleidingsspecifieke leerresultaten. De Plantijn Hogeschool gebruikte sinds 2005–2006 een eigen model waarin de functionele gehelen omgezet waren naar een eigen competentiemodel waarin competentiegericht opleiden centraal stond. De fusie gaf de nieuwe opleiding de kans om opnieuw een vertaalslag te maken en er werd gekozen voor een eigen competentiemodel. De opleiding hoopt met het eigen model met korte, kernachtige beschrijvingen en de bijhorende visualisering een levendiger, concreter, transparanter en hanteerbaar instrument te

ontwikkelen. Er werd voortgebouwd op de expertise van Plantijn terwijl de link met de functionele gehelen niet uit het oog verloren werd. Het resultaat is een competentie­model waarin zeventien eind­competenties zijn verdeeld over drie competentiedomeinen: leer­bevordering (zes eind­competenties), zelfontwikkeling (vijf eind­competenties) en interactie (zes eind­competenties). De eind­competenties worden geconcretiseerd in leerdoelen per opleidings­onderdeel. Elk van deze competentiedomeinen refereert rechtstreeks aan het profiel. Zo verwijst leer­bevordering naar het vermogen van de afge­studeerde om een krachtige en stimulerende onderwijs­ en leeromgeving te bevorderen. Het competentiedomein zelfontwikkeling omvat de compe­tenties die de beginnende leraar in staat stellen om het onderwijs in het algemeen en het eigen functioneren in het bijzonder met kritische en open geest in vraag te durven stellen in het kader van levenslang leren. De compe­tenties uit het domein interactie zorgen ervoor dat de afgestudeerde een positief, efficiënt en stimulerend leer- en leefklimaat kan creëren. Tot slot worden er binnen elk competentiedomein drie toepassings­gebieden onderscheiden: persoon, klas en school/maatschappij. Dit zijn de drie verschil­lende niveaus van verantwoordelijkheden. Op deze manier zet de opleiding de leraar neer als een individu dat zich verhoudt tot zijn leerlingen, zijn collega's en tot de bredere maatschappelijke context.

De visitatie­commissie is van mening dat de opleiding met ingang van het nieuwe programma werk heeft gemaakt van de aanbevelingen van de vorige visitatie­commissie met de kanttekening dat Artesis de aanpak van een aantal aanbevelingen uitgesteld heeft tot na de fusie. De nieuwe opleiding volgde de aanbeveling met betrekking tot het competentie­profiel op. Zo werkt ze verder met de *best practices* van de oorspronkelijke competentie­profielen en dit resulteerde in het nieuwe competentie­profiel dat overeen­stemt met het DLR. Dit competentie­profiel is weldoordacht, heeft zijn eigen accenten, is opgebouwd rond competentiewerving en heeft aandacht voor de toekomstige leraar en dit vanuit een persoonlijk, maatschappelijk en klas­perspectief. De commissie stelde vast dat de huidige ploeg betrokken is geweest bij het ontwikkelings­proces en zo meegewerkt heeft aan het huidige profiel. De visitatie­commissie maakt echter ook graag enkele bemerkings­en. Zo raadt ze de opleiding aan om de DLR's nogmaals naast het competentie­profiel te leggen. De commissie raadt de opleiding aan om er, bij het herformuleren van de domein­specifieke leerresultaten, voor te zorgen dat alle elementen van de domein­specifieke leerresultaten hierin een plaats krijgen. Tot slot stelde de visitatie­commissie vast dat de oplei­ding met een groot enthousiasme en breed communiceert over dit nieuwe model en er proactief mee aan de slag gaat. Alhoewel het nieuwe kader

bekend is bij de studenten uit het eerste bachelorjaar, raadt de commissie de opleiding aan om aandacht te blijven hebben voor de communicatie naar het werkveld en studenten. Dit zal de gedragenheid en bewustmaking verder bevorderen. De opleiding geeft zelf aan dat dit een punt van opvolging is voor de nabije toekomst.

Aangezien er op het moment van de visitatie nog studenten aan de afzonderlijke opleidingen van Artesis en Plantijn ingeschreven waren, bekeek de commissie de respectievelijke opleidingsspecifieke leerresultaten. Het uitdovende traject van Artesis gebruikt de functionele gehelen, daar waar Plantijn een eigen competentieprofiel ontwikkelde met 21 eindcompetenties die onderverdeeld waren in vijf competentiedomeinen: persoonsgebonden, interactief, taakgebonden algemeen, leerbevorderend en taakgebonden vaktechnisch. De commissie stelde vast dat in beide gevallen de leerresultaten bekend waren bij de studenten, al was dit bij Artesis eerder wisselend.

Het werkveld is niet actief betrokken geweest bij de ontwikkeling van het nieuwe competentiemodel, maar is wel geïnformeerd via de werkveldcommissie. Aangezien het competentiemodel aansluit bij de DLR's is de commissie van mening dat de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Toch wil ze de opleiding meegeven dat het werkveld meer is dan een partner voor de stage. De input van het werkveld kan een meerwaarde zijn bij het uitstippelen van het beleid. De opleiding is er zich van bewust en geeft in het zelfevaluatierapport aan dat ze hierop verder wil inzetten.

De commissie is er eveneens van overtuigd dat de opleidingsspecifieke leerresultaten aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Ze is deze mening toegedaan omdat ook hier de leerresultaten aansluiten bij het DLR. Daarnaast doet de opleiding aan internationale benchmarking en onderbouwt ze het competentiemodel via internationale literatuur.

Op basis van deze bevindingen en op basis van de gesprekken met onder andere de opleidingsverantwoordelijken en het werkveld, beoordeelt de visitatiecommissie deze generieke kwaliteitswaarborg als voldoende. De commissie waardeert de ontwikkeling van een eigen competentieprofiel met aandacht voor de student als toekomstige leraar. De opleiding dient ervoor te zorgen dat, bij het herformuleren van de domeinspecifieke leer-

resultaten, alle elementen van de domeinspecifieke leerresultaten een plaats krijgen in het competentieprofiel. Het profiel mag de opleiding breder communiceren.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen als onvoldoende.

Met betrekking tot het onderwijsproces werd de visitatiecommissie geconfronteerd met de moeilijkheid van twee uitdovende curricula en het nieuwe programma waarvan het eerste jaar nog niet doorlopen en geëvalueerd was. De commissie heeft deze drie curricula bekeken en haar bevindingen in acht genomen bij de beoordeling. In het rapport wordt altijd vertrokken van het nieuwe programma en zal er aangegeven worden waar er verschillen met de vorige zijn. Zo zijn er bijvoorbeeld voor de uitdovende trajecten verschillende programma's voor Artesis en Plantijn, maar studenten van beide trajecten kunnen beroep doen op de begeleiding van de nieuwe Artesis Plantijn opleiding.

In het onderwijsproces legt de opleiding de nadruk op activerende, competentie-ontwikkende didactiek. Er wordt gestreefd naar studenten die in toenemende mate actief, zelfsturend en zelfstandig leren met een begeleidende lector, gericht op het verwerven van competenties. Zo wordt er gewerkt aan de verwerving van kennis, vaardigheden en attitudes, waarbij zoveel mogelijk de link wordt gelegd met concrete beroepssituaties. De student dient de verworven kennis toe te passen in deze beroepssituaties. De beroepspraktijk staat dan ook centraal in de opleiding. Het programma heeft een stelselmatige opbouw die erop gericht is om de student vanuit een veilige omgeving via gesimuleerde praktijksituaties te laten ontwikkelen tot een zelfstandige, zelfsturende professional in reële, complexe beroepssituaties. Zoals eerder aangehaald onderscheidt de opleiding drie verantwoordelijkheden in haar competentiemodel. Het onderwijsproces is erop gericht om de studenten die verantwoordelijkheden aan te leren zodat hij of zij verschillende rollen gelijktijdig kan vervullen. Enerzijds is hij of zij als leraar een individu en inhoudelijk expert; anderzijds houdt hij of zij zich tot zijn/haar leerlingen, collega's en tot de bredere maatschappelijke context. Het vermogen tot zelfsturing betekent ook dat deze student in staat moet zijn om zowel de eigen praktijk als de beroepscontext te bevragen en kritisch te reflecteren over vragen waarop een

wetenschappelijk onderbouwd antwoord kan worden gezocht. Tot slot wil de opleiding ruimte creëren in het onderwijsproces voor persoonlijke groei en ontwikkeling van de eigen interesses en talenten van de student. Vanuit de constructivistische visie op leren die stelt dat leren steeds op een constructieve en cumulatieve wijze gebeurt, wil de opleiding aansluiten bij de competenties of talenten die de student al ontwikkeld heeft.

Het nieuwe curriculum is opgebouwd uit drie trajectschrijven van elk 60 studiepunten. Studenten kunnen kiezen uit 23 onderwijsvakken waaruit ze er twee kiezen om een onderwijsbevoegdheid in te behalen. Deze 23 vakken zijn onderverdeeld in drie groepen en studenten kunnen twee vakken kiezen uit de verschillende groepen. Dit beperkt de keuzemogelijkheden. Deze beperking is gestoeld op inhoudelijke en organisatorische argumenten na bevragingen van studenten en het werkveld. Zo is de combinatie tussen Engels-Wiskunde of Economie-Geschiedenis niet mogelijk, terwijl Bouw-Fysica en Nederlands-Engels wel opties zijn. De invulling van het programma bij de twee uitdovende trajecten verschilt van het nieuwe programma en verschilt ook van elkaar. Artesis bood 22 vakken aan terwijl Plantijn er slechts 5 aanbod. Aangezien er op dit vlak geen specifieke problemen zijn, gaat de commissie hier niet dieper op in.

Over de drie trajectschrijven heen lopen vier leerlijnen: prof-i-leren, kader, kern en praktijk en persoonlijke groei. Deze leerlijnen zijn geïnspireerd op de onderwijsvisie en hebben als doel om de consistente opbouw van de eindcompetenties in het programma vorm te geven. De studenten doorlopen de leerlijnen volgens vastgestelde en meetbare leerdoelen per opleidingsonderdeel, die op drie niveaus zijn geformuleerd:

- Niveau 1: kennis en inzicht
- Niveau 2: vaardigheden
- Niveau 3: integratie

De visitatiecommissie erkent het didactisch concept van de opleiding en waardeert de geleverde inzet op dit vlak. De visitatiecommissie stelt vast dat kennis, vaardigheden en attitudes niet van meet af aan integraal aangeboden worden.

Elke leerlijn bestaat uit een coherente opvolging van leerinhouden, onderwijs- en leeractiviteiten en evaluatievormen, waardoor kennis, vaardigheden en attitudes geleidelijk aan worden geïntegreerd en de verschillende niveaus van de eindcompetenties stapsgewijs worden bereikt. In de eerste

trajectschijf wordt kennis opgebouwd en in de tweede worden praktijk-situaties geïntegreerd. De inzet is dat de student zodoende in trajectschijf drie kennis, vaardigheden en attitudes kan combineren om autonoom in een beroepscontext te kunnen functioneren. De commissie beveelt aan er over te waken dat dit didactisch concept tot integratie en het verwerven van competenties zal leiden.

De programmaopbouw van de twee uitdovende trajecten verschillen van elkaar en van het nieuwe curriculum. Het programma van Plantijn vertrekt vanuit het competentiemodel waarop alle opleidingsonderdelen geënt zijn. Daarnaast zijn er vier leerlijnen: algemene vakken, major, minor en groeiportfolio en stage. Elke leerlijn kent een opbouw met een stijgende graad van complexiteit. Er is tevens een onderlinge samenhang tussen de leerlijnen. Het programma van Artesis is gestructureerd in vier clusters: een aanloopcluster en drie competentieclusters op micro-, meso- en macro-niveau. Deze drie competentieclusters zijn telkens gelinkt aan de praktijkcomponent. Tot slot zijn er ook nog enkele leerlijnen zoals taalvaardigheid en professionele identiteit en zelfsturing.

De visitatiecommissie stelde vast dat de opleiding gebruik heeft gemaakt van de fusie om een aantal structurele hervormingen door te voeren en nieuwe elementen toe te voegen. Eén van de grootste hervormingen betreft het programma. Het nieuwe programma werd ingevoerd in september 2013 waardoor er nog geen grondige evaluatie kon plaatsvinden. De commissie is van mening dat het nieuwe curriculum de goede elementen van de uitdovende programma's meeneemt en dat de eerste indrukken positief zijn. Het curriculum met aandacht voor vier verschillende leerlijnen is weldoordacht en onderbouwd. Er is een duidelijke opbouw die start bij de verwerving van kennis en gaat over het verwerven van vaardigheden naar de integratie van beiden. De commissie raadt de opleiding aan de realisatie van het programma nauwgezet op te volgen om eventuele problemen snel te detecteren en bij te sturen.

Deze grote bezorgdheid vloeit voort uit de bevindingen die de commissie kon doen met betrekking tot de twee uitdovende programma's. Op basis van de ingekeken documenten en de gesprekken met studenten, alumni en lectoren kon de commissie vaststellen dat de opbouw van de uitdovende programma's onduidelijk is en dit zorgt soms voor verwarring bij de studenten.

De visitatiecommissie keek de nieuwe ECTS-fiches in en zag een duidelijke omschrijving van de verschillende opleidingsonderdelen met de te

bereiken competenties en de evaluatievormen. De commissie waardeert deze transparantie. De visitatiecommissie stelde vast dat het cultuurverschil tussen Artesis en Plantijn zich op enkele punten doorzet in de nieuwe opleiding. Eén van deze punten betreft de verschillen tussen de opleidingsonderdelen onderling. Lectoren lijken autonoom te beslissen over werkvormen, inhouden, eisen en toetsen. Studenten gaven tijdens het gesprek duidelijk aan dat dit een probleem vormde bij Artesis. Studenten van het nieuwe programma wezen erop dat dit ook in hun eerste semester voor enkele problemen zorgde. Dit baart de commissie zorgen aangezien het voor onduidelijkheid zorgt. De visitatiecommissie is voorstander van enige zelfstandigheid voor lectoren wat de inhoud en werkvormen betreft, maar dit mag niet ten koste gaan van de eenduidigheid en de kwaliteit. Vooral de studenten van Artesis gaven aan dat de kwaliteit van de vakken wel eens durfde te verschillen. Ten gevolge pleit de commissie voor meer gelijkgerichtheid tussen de vakken, maar ook tussen verschillende lectoren binnen eenzelfde vak. Daartoe is het goed voldoende structurele mogelijkheden te voorzien waar lectoren op elkaar kunnen afstemmen. Er dient een goede afstemming te zijn tussen de vakken en de opleiding zou er niet slecht aan doen dit punt van aandacht te bekijken vanuit het studentenperspectief. De nieuw opgerichte vakgroepen kunnen hierin een belangrijke rol spelen en aansturing en opvolging zou kunnen gebeuren door de evaluatiecommissie en het vakgroepvoorzitteroverleg.

Samen met de fusie vond er een samenvoeging van beide lectorenkorpussen plaats. De opleiding stelt 69 lectoren te werk waarvan er 2 praktijkassistenten, 9 praktijklectoren en 58 lectoren zijn. De achtergrond van het docerende personeel is divers en betreft geaggregeerden, licentiaten, masters, ingenieurs (bijvoorbeeld voor Bouw en Elektriciteit) en enkele doctors. De opleiding hanteert een competentiegericht personeelsbeleid. Hiermee wordt bedoeld dat de opleiding streeft naar het aantrekken van lectoren die de juiste competenties bezitten, maar dat er eveneens naar gestreefd wordt om de competenties van de lectoren te versterken tijdens hun loopbaan en dit met behulp van zelfreflectie, onderzoek en professionalisering. Eens tewerkgesteld vindt de begeleiding van lectoren plaats in een cyclus van drie stadia: een functiesprek, een functioneringsgesprek en een evaluatiegesprek.

Uit het gesprek met de lectoren kon de visitatiecommissie afleiden dat het cultuurverschil tussen de twee opleidingen nog doorleeft en dit is ook zichtbaar bij de lectoren. Dit vormt echter niet noodzakelijk een probleem en het personeel erkent dan ook de verschillen. Er staat echter een

enthousiast team dat een duidelijke spirit vertoont om aan de slag te gaan en haar schouders wil zetten onder het nieuwe project. De commissie waardeert dit en hoopt dat dit enthousiasme van blijvende aard is. Als aanbeveling geeft de visitatiecommissie de opleiding mee om ook hier voldoende afstemming tussen de lectoren te stimuleren om zo de cultuur- en de eerder vermelde werkingsverschillen weg te werken. Deze verschillen zorgen voor onduidelijkheid bij de studenten. Daarnaast is er een eerste aanzet tot een professionaliserings- en functioneringskader. Dit dient verder uitgewerkt en opgevolgd te worden. De samenwerking met Elant rond professionalisering is een pluspunt. Tot slot dient de opleiding over het welbevinden van het personeel te waken. Het betreft het welbevinden in de brede zin van het woord en gaat niet enkel over de werklast. Het gaat onder andere ook over professionalisering en nascholing van lectoren.

In het academiejaar 2012–2013 waren er 728 studenten ingeschreven in de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs. Dit cijfer is een optelsom van de aparte opleidingen voor de fusie. In 2013–2014 waren er 631 studenten ingeschreven¹. Dit betreft de eerstejaarsstudenten van het nieuwe programma en de studenten uit de twee uitdovende trajecten. De instroom is zeer divers en wijkt af van het Vlaams gemiddelde. Zo hadden in het academiejaar 2012–2013 46,5% van de studenten een TSO-achtergrond en 11,5% een BSO-achtergrond. Op Vlaams niveau was dit respectievelijk 41% en 4,5%. Daarnaast is er een instroom van 33% uit het ASO (45% in Vlaanderen). Op basis van de eerste, onvolledige cijfers van het nieuwe academiejaar, blijkt dat de cijfers van dit jaar een gelijkaardige tendens vertonen: 32% ASO, 45% TSO en 13% BSO. Deze diverse achtergrond en vooral het hoge aantal studenten met een BSO-achtergrond zorgen er volgens de opleiding mede voor dat niet alle studenten over de gewenste instapcompetenties beschikken.

Om met deze diverse instroom om te gaan, zet de opleiding in op verschillende begeleidingsinitiatieven. Dit begint bij de instroom en speelt daarna in op de doorstroom. Het doel is om een zo hoog mogelijk studierement te behalen. De opleiding kiest daarbij voor een geïntegreerde en integrale aanpak. Zo worden de acties grotendeels ingebed in het onderwijsgebeuren en zijn ze gericht op alle studenten doorheen hun volledige studie-loopbaan. Daarnaast zorgt de opleiding zowel voor doelgroepgerichte als individuele ondersteuning en heeft ze aandacht voor het welbevinden en

---

1 Cijfers van de DHO-tabellen. Dit betreft cijfers van het niet afgesloten academiejaar op 12 oktober 2013.

de zelfsturing van haar studenten. De opleiding staat in voor de eerste lijnsbegeleiding en wordt daarin bijgestaan door het departementale studieloopbaancentrum. Dit wordt op zijn beurt bijgestaan door de algemene diensten van de instelling.

De instroombegeleiding begint bij een goede voorlichting. Potentiele studenten krijgen informatie via brochures, infodagen, meeleeftdagen en de website. Na inschrijving zijn er onder andere onthaalmomenten en kunnen studenten vertrouwen op het studentenwoordenboek. Sommige vaklectoren organiseren (vrijblijvende) oriëntatieproeven of benaderen het studieloopbaancentrum voor oriëntatieproeven rond generieke kennis en vaardigheden en rond studie- en leervaardigheden en motivatie. Er is eveneens ruimte voor een oriënterend studieloopbaangesprek op basis waarvan eventueel remediëring of heroriëntering kan voorgesteld worden. Tijdens hun studieloopbaan kunnen studenten beroep doen op het studieloopbaancentrum voor zorgbegeleiding, studiekeuzebegeleiding, heroriëntering en vooral traject- en studiebegeleiding. Zo hebben de studenten bijvoorbeeld de mogelijkheid tot een geïndividualiseerd studietraject. De opleiding heeft ook aandacht voor de verbetering van studievaardigheden, vakinhoudelijke kennis en taalvaardigheid. Voor dit laatste wordt er beroep gedaan op de algemene diensten en een externe partner om studenten de kans te geven hun taalvaardigheid bij te werken. Vakinhoudelijke bijlessen worden uitgewerkt in een vorm van *peer tutoring*: medestudenten helpen hun collega's om de leerstof beter te begrijpen. Tot slot zet de opleiding in op studievoortgangbewaking om zo studenten die minder dan 75% van de opgenomen studiepunten verwierven, eventueel door te verwijzen naar specifieke diensten.

De visitatiecommissie ziet het begeleidingssysteem van de opleiding als een pluspunt. Er zijn voldoende initiatieven, verspreid over de verschillende momenten in de studieloopbaan van een student en deze zijn welvoerdacht. Vooral de taalbegeleiding is goed uitgewerkt en ook de studiedienstbegeleider werd door de studenten geprezen. Alhoewel een lector studenten kan doorverwijzen, legt de opleiding de verantwoordelijkheid toch voornamelijk bij de student zelf. Hij of zij dient eveneens initiatief te nemen om gebruik te kunnen maken van de begeleiding. Dit apprecieert de commissie. De betrokkenheid en ondersteuning van het departement en de hogeschool is eveneens een pluspunt. Het studierendement² loopt ongeveer gelijk met het Vlaams gemiddelde, al ligt het drop-outpercentage

---

2 Op basis van de DHO-tabellen

iets hoger dan het Vlaams gemiddelde, vooral in het eerste jaar. Dit is waarschijnlijk te verklaren door de diverse instroom. De commissie raadt de opleiding aan te blijven inzetten op deze begeleiding. Studenten geven aan dat ze tevreden zijn over de begeleiding en vinden hun weg daarnaartoe. Enige vorm van uitstroombegeleiding ontbreekt echter in de ogen van de visitatiecommissie.

Op het vlak van internationalisering vertrekt de opleiding vanuit het “ontwerpleidsplan internationalisering” van het departement waarin zes kernresultaatgebieden zijn bepaald met elk een bijhorende strategische doelstelling. Elk gebied dient verder geoperationaliseerd te worden door middel van streefcijfers en concrete acties op opleidingsniveau. De opleiding zelf benadert internationalisering als een breed en richtinggevend kader voor een aantal competenties. Internationalisering betreft niet enkel de internationale uitwisseling, maar ook het gebruik van internationale bronnen en onderwijs in een internationale context. Studenten kunnen vrijblijvend kiezen voor *credit mobility* maar elke student zal in semester zes meedoen aan een internationaal inleefproject. Dit project gaat uit van een kennismaking en uitwisseling met internationale studenten. Met betrekking tot de *credit mobility* moedigt de opleiding studenten aan om hieraan deel te nemen. Dit is echter nog een plan. Op het moment van de visitatie werd semester twee voor de eerste maal uitgevoerd.

Studenten van Artesis hebben de mogelijkheid om aan een Erasmus-programma deel te nemen, of aan een *intensive program*. Studenten van Plantijn kunnen zich inschrijven voor een project rond ontwikkelingssamenwerking of een pedagogische stage in Nederland. Er wordt nagedacht over hoe deze opportuniteiten geïntegreerd kunnen worden in het nieuwe programma. Ondersteuning wordt geboden door de departementale beleidsmedewerker Internationalisering en Communicatie en het centrale International Office.

De visitatiecommissie waardeert de opleidingsvisie op internationalisering. De opleiding ziet internationalisering als een tool om specifieke competenties te verwerven, en niet als een doel op zich. De keuze voor een verplichte, korte uitwisseling in de specifieke sfeer van het leraarschap is een meerwaarde. De visitatiecommissie is van mening dat de opleiding hier op de goede weg is. Als aanbeveling wil de commissie de opleiding meegeven om binnen de internationale acties meer te zoeken naar onderwijscontexten. De commissie betreurt dat er geen melding is gemaakt van concrete lectorenmobiliteit.

De implementatie van het kwaliteitszorgsysteem in de opleiding acht de commissie nog onvoldoende. De commissie begrijpt dat kwaliteitszorg in een nieuw stadium zit ten gevolge van de fusie, maar dit vereist meer aandacht in de nabije toekomst. Er is recent gestart met de vakgroepen om de lectorenbetrokkenheid te vergroten. De vakgroepen zijn een goede aanzet en de commissie beveelt de opleiding aan deze verder uit te bouwen. Studenten worden bevroegd en kunnen eventuele problemen aankaarten via de studentenraad. De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat er niet of zeer beperkt gecommuniceerd wordt over al dan niet genomen acties in het kader van hun opmerkingen. Het werkveld wordt betrokken via de werkveldcommissie en de resonantiegroepen. Het werkveld gaf tijdens de gesprekken aan dat hun betrokkenheid eerder beperkt is en dat ze in beperkte mate op de hoogte wordt gehouden van eventuele veranderingen. De commissie vermoedt dat de verminderde aandacht voor systematiek in de kwaliteitszorg een verklaring is voor de lage responsgraad van bevragingen bij studenten. De commissie apprecieert dat de opleiding inzet op focusgroepgesprekken om tegemoet te komen aan deze zorg en ze stimuleert de opleiding dan ook om hier blijvend op in te zetten. De opleiding moet in de nabije toekomst voldoende ruimte voorzien voor een proces van kwaliteitsbewaking doorheen de hele opleiding en met een grotere betrokkenheid van alle actoren. Er moet eveneens helder gecommuniceerd worden naar deze verschillende betrokken actoren over wat er gebeurt op dit vlak om zo de interesse en de betrokkenheid opnieuw te verhogen. Het zelfevaluatie rapport maakt geen specifieke melding van een kwaliteitszorgsysteem. De commissie betreurt dit en vraagt de nodige aandacht voor het kwaliteitszorgsysteem.

Tijdens het visitatiebezoek bracht de commissie een bezoek aan enkele opleidingslocaties. Ten gevolge van de fusie en wegens het grote aanbod van technische vakken is de campus van de opleiding verspreid over Antwerpen. Zo zag de commissie enkele les- en vaklokalen, aula's, de mediatheek enzovoort. In de les- en vaklokalen waren whiteboards en beamers aanwezig en op sommige locaties ook een Smartboard. Voor technische vakken zoals Hout, Elektriciteit, Bouw, Mode, Voeding-verzorging, Lichamelijke opvoeding en Muzikale opvoeding zijn er aangepaste locaties. Op basis van dit bezoek kon de commissie vaststellen dat de infrastructuur van de opleiding over het algemeen verouderd is. De opleiding is zich hiervan bewust en werkt met de middelen die ze heeft. In 2015 verhuist de opleiding naar een nieuwe locatie met nieuwbouw. De ingekeken plannen ogen veelbelovend en zullen een boost geven aan de opleiding. Ook de mediatheek gaf een verouderde indruk, maar bezat een groot en up-to-date aanbod van

vakspecifieke literatuur, inclusief literatuur die betrekking had op de technische vakken. De samenwerking met het Antwerpse bibliotheeknetwerk vond de commissie een interessant punt. Dit geeft studenten de toegang tot de catalogi van alle wetenschappelijke bibliotheken in Antwerpen en Limburg en verschillende databanken. Tijdschriften konden hierin online geraadpleegd worden. Tot slot bevond de commissie het ICT-aanbod eerder beperkt. Ze hoopt dat de opleiding hier de nodige aandacht aan besteedt in de nieuwbouw.

Studenten hebben tijdens hun studieloopbaan toegang tot het educatieve netwerk, een dropbox account en Blackbord (digitaal leerplatform). Op dit laatste kunnen studenten lesmateriaal en praktische en cursusgebonden mededelingen en documenten terugvinden, maar ook opdrachten indienen, feedback krijgen, communiceren over groepswork, deelnemen aan discussies en meer. Naast deze werkvorm kon de commissie vaststellen dat er binnen de verschillende opleidingsonderdelen voldoende variatie is in werkvormen. Het gebruik van digitale media, waar de i in prof-i-leren voor staat, is volgens de commissie een aandachtspunt.

Met betrekking tot de stages in de opleiding werd de commissie geconfronteerd met een moeilijkheid. De studenten van het nieuwe curriculum hadden tijdens het bezoek nog geen effectieve stage in het veld meegemaakt. Wel is er een concept voor stages uitgewerkt, namelijk de leerlijn praktijk en persoonlijke groei. De studenten van de twee uitdovende trajecten hebben wel stageactiviteiten. Het zelfevaluatie rapport beschrijft beperkt het stageconcept van beide trajecten en de commissie moest zich voornamelijk baseren op haar bevindingen tijdens het bezoek, de gesprekken en de ingekeken documenten.

De nieuwe leerlijn praktijk en persoonlijke groei is gericht op de begeleide beroepspraktijk en zorgt ervoor dat de student concrete ervaring kan opdoen in het werkveld door middel van stage. Daarnaast stimuleert de leerlijn de persoonlijke groei en het zelfsturende vermogen van de student via intervisiesessies die gericht zijn op zelfreflectie. De verschillende intervisiesessies vinden een neerslag in het groeiportfolio dat de student bijhoudt vanaf het eerste semester. In het eerste en tweede semester worden er via “intra- en extramuros” workshops de nodige basisvaardigheden aangereikt. In semester drie en vier ligt de nadruk op lespraktijk en het vakoverschrijdend werken. De laatste twee semesters focussen op responsabilisering van de student en de integratie van alle eindcompetenties.

Het stageconcept zoals het hierboven beschreven staat, is helder maar over de uitvoering kan de commissie uiteraard nog geen oordeel vellen. Met betrekking tot de stage in de uitdovende trajecten is de commissie echter minder positief, vooral over de stages van Artesis. Eerst en vooral kon de commissie vaststellen dat tijdens het academiejaar waarin de visitatie plaatsvond, het aantal stageplaatsen beperkt was en dat studenten soms problemen ondervonden om een stageplaats te vinden. Daarnaast was de communicatie over de stage met de studenten en het werkveld laattijdig en onduidelijk. De opleiding geeft aan dat dit een eenmalige tekortkoming was vanwege een aantal organisatorische problemen die te maken hadden met de fusie. Zoals eerder beschreven in het rapport is de afstemming tussen lectoren onvoldoende. Dit vertaalt zich eveneens in de stage. Zo gaven studenten aan dat er verschillende eisen gesteld worden door verschillende lectoren met betrekking tot bijvoorbeeld de lesvoorbereidingen. Het werkveld gaf aan dat ook zij laattijdig op de hoogte gebracht worden over de stage. Naar aanvoelen van de visitatiecommissie zijn de stageproblemen minder pertinent in het uitdovend traject van Plantijn. Ten gevolge van de kleinschaligheid kon de stage beter opgevolgd volgen. De visitatiecommissie beveelt de opleiding aan om werk te maken van de stages en om ervoor te zorgen dat deze problemen zich niet voortzetten in het nieuwe programma. Stages zijn een elementair onderdeel van de lerarenopleiding. De aandacht hiervoor moet blijvend aanwezig zijn en mag men niet uit het oog verliezen. Het oprichten van het stagebureau als centraal aanspreekpunt voor stages is een interessante stap. Dit mag echter niet de enige actie zijn. Eén stageonderdeel van beide trajecten zijn de reflecties. De commissie kon deze van verschillende studenten inkijken en vaststellen dat deze wel van een degelijk niveau waren. Er werd voornamelijk gebruik gemaakt van het model van Korthagen.

Tot slot kon de commissie vaststellen dat de opleiding de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining voor ten minste 51 studiepunten groot en daardoor voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding³. Dit betreft de begrote stagecomponent van het nieuwe programma, zoals dit voorlag tijdens het visitatiebezoek.

De afsluitende proef bestaat naast de stage ook uit een bachelorproef. De commissie had hierbij een aantal bedenkingen. Daar er nog geen studenten van het eerste jaar begonnen zijn aan hun bachelorproef, moet de

---

3 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

commissie zich baseren op de twee uitdovende trajecten. Ook hier is in het zelfevaluatie-rapport vooral melding gemaakt van het nieuwe onderzoeksproces en minder over hoe het bachelorproefproces eruit ziet bij de uitdovende trajecten.

De opleiding wil van haar studenten onderzoekende professionals maken door ze een onderzoekende attitude aan te leren via het aanscherpen van probleemoplossend denken in onderwijsactiviteiten, waarbij ze zelf kritische vragen moeten stellen en op zoek moeten gaan naar nieuwe kennis en informatie of bestaande kennis en informatie moeten toepassen in nieuwe contexten. In principe moeten de studenten in staat zijn in het laatste semester een goed praktijkgericht onderzoek uit te voeren. De studenten worden hierop voorbereid doorheen de studieloopbaan via de leerlijn prof-i-leren. Het resultaat moet zichtbaar zijn in de scriptie. Deze telt 3 studiepunten en toetst de competenties uit de drie domeinen, met een focus op onderzoekend handelen uit het domein zelfontwikkeling. De commissie stelt zich de vraag of wat er verwacht wordt binnen de bachelorproef, in verhouding staat met de toekenning van 3 studiepunten.

Binnen de scriptie is ruimte voor eigen profilering van de student. Hij of zij kan deze opdracht alleen of in groep afwerken. Er dient samenwerking te zijn met het werkveld en de onderzoeksvraag moet leiden tot een inzetbaar product. De commissie is tevreden over dit nieuwe bachelorproefconcept en hoopt dat dit verder uitgewerkt gaat worden in de toekomst.

Studenten van het uitdovende Artesistraject schrijven een bachelorproef en houden hieromtrent een reflectie (reflectie beginnende leerkracht: Rebel). Bij het eindwerk streeft de opleiding naar een keuze voor onderzoeksonderwerpen die voortkomen uit vragen van het werkveld. De student vertrekt vanuit de formulering van een operationele onderzoeksvraag. Na de literatuurstudie dient er een praktische uitvoering te volgen. De student reflecteert in de Rebel over het eindwerk. Studenten van het Plantijntraject maken een portfolio. Het is een groepsopdracht die als doel heeft om een project uit te werken en uit te voeren op basis van een problematiek die door het werkveld wordt geformuleerd. In eerste instantie wordt een theoretisch gedeelte uitgewerkt, gevolgd door een draaiboek van acties die ze daadwerkelijk in de specifieke school uitvoeren. Op basis van de doorgenomen eindwerken en deze die in te kijken waren tijdens het visitatiebezoek, kon de commissie vaststellen dat de theoretische onderbouwing van veel eindwerken zwak was en dat er regelmatig gebruik werd gemaakt van verouderde en niet-professionele literatuur.

De beoordeling van het onderwijsproces van de Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool was niet eenvoudig ten gevolge van de specifieke fusiesituatie. De visitatie is echter een momentopname en de volgende beoordeling is hiervan een weerspiegeling. Tijdens de visitatie en in het zelfevaluatierapport kon de commissie verschillende positieve elementen en vernieuwingen zien. Het nieuwe programma met de drie niveaus en de vier leerlijnen is weldoordacht en onderbouwd. Het didactisch concept sluit hierbij aan en vloeit voort uit de onderwijsvisie. Het nieuwe team is enthousiast en zet zich volledig in voor de opleiding. Het systeem van begeleiding is uitgebouwd en verwacht van de studenten eigen initiatief. Toch zag de visitatiecommissie problemen op domeinen die elementair zijn voor het onderwijsproces van de opleiding. Zo is het kwaliteitszorgsysteem onvoldoende geïmplementeerd in de opleiding, kunnen de studenten en het werkveld nog meer worden betrokken bij de opleiding en kan de communicatie naar deze actoren worden verbeterd. De commissie ziet in de uitdovende trajecten een aantal problemen m.b.t. de onderlinge afstemming tussen vakken en ze is bezorgd dat dit zich verder zet in het nieuwe programma. Dit leidt tot onduidelijkheid bij de studenten en hypothekeert de gelijkgerichtheid tussen vakken. De door de commissie bezochte voorzieningen zijn verouderd maar de commissie kijkt mee uit naar de nieuwe campus. De aandacht voor digitale media dient versterkt te worden.

De essentiële opleidingsonderdelen, de stage en het eindwerk, vertonen volgens de commissie tekortkomingen. Op basis van deze vaststellingen is de commissie dan ook van mening dat er onvoldoende sprake is van een samenhangende leeromgeving die de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te behalen. Om deze redenen is de visitatiecommissie van oordeel dat de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool niet voldoet aan de kwaliteitsvereisten zoals omschreven bij GKW 2. Ze beoordeelt GKW 2 dan ook als onvoldoende.

De commissie is er zich van bewust dat de opleiding net een fusie achter de rug heeft. De aanzetten die gegeven zijn met betrekking tot kwaliteitszorg, de stage, de bachelorproef enzovoort ogen positief en doen de commissie hopen dat de opleiding op de goede weg is. Hoewel de initiatieven gewaardeerd worden, wegen deze eerste stappen niet zwaar genoeg door om een voldoende toe te kennen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen als voldoende

De specifieke situatie waarin de opleiding verkeerde tijdens het visitatiebezoek, heeft tot gevolg dat de commissie nog niet kan oordelen over het gerealiseerde eindniveau van studenten van het nieuwe programma. Wel is er gekeken naar het toetsbeleid, de evaluatievormen en de evaluatiecriteria. Deze elementen zijn eveneens in de uitdovende trajecten bekeken, aangevuld met de kwaliteit van de afgestudeerden.

Het toetssysteem van de opleiding bouwt verder op de systemen van Artesis en Plantijn en stelt drie elementen centraal: validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Op het vlak van validiteit streeft men ernaar om alle vooropgestelde leerdoelen, zoals beschreven in de competentiematrix, te toetsen doorheen de opleiding. Hiervoor maakt de opleiding gebruik van een ruime set van evaluatievormen en -criteria. Deze worden enkele paragrafen verder beschreven. Aan elk leerdoel wordt een beheersingsniveau toegekend dat toeneemt naarmate de student vordert in de opleiding. Dit gaat gepaard met een toename van de complexiteit van de toetsen, van de verwachte zelfstandigheid van de student en een afname van de voorspelbaarheid van de situatie waarin de student getoetst wordt. De student dient in het laatste jaar aan te tonen dat hij alle competenties beheerst en dit via de eindstage, een scriptie/bachelorproef en een portfolio.

Het tweede element betreft de betrouwbaarheid van het toetssysteem. De betrouwbaarheid van het systeem wordt in de eerste plaats gewaarborgd doordat de eindcompetenties in de loop van het curriculum in verschillende opleidingsonderdelen en bijgevolg door verschillende beoordelaars en een mix aan evaluatievormen worden getoetst. Ook de beoordeling van de geïntegreerde opleidingsonderdelen, de projecten en de beroepspraktijk door meerdere lectoren draagt hiertoe bij. Daarnaast zet de opleiding in op “co-assessment” zoals bijvoorbeeld peerevaluatie en de betrokkenheid van mentoren bij de beoordeling van de stages. Ter versterking van de betrouwbaarheid worden lectoren gevraagd antwoordsleutels te voorzien van hun examens. Tot slot bewaakt de opleiding de betrouwbaarheid door een set van richtlijnen.

Het laatste punt is transparantie omtrent de toetsing. Er wordt in de ECTS-fiches aangegeven wat de bijhorende doelstellingen zijn, wat de volgtij-

delijkheid is, welke voorkennis vereist is, hoe er getoetst wordt, wat de criteria zijn enzovoort. Andere of dezelfde informatie wordt aangereikt via Blackbord en het onderwijs- en examenreglement. Ter voorbereiding van de examens krijgen de studenten voorbeeldvragen, worden er doorheen het jaar feedbackmomenten voorzien en zijn er vormen van permanente evaluatie.

De commissie is tevreden over het toetsstelsel zoals het voorstel tijdens het visitatiebezoek. Het was onderbouwd, er is veel werk gemaakt van transparantie en de studenten gaven dit ook aan. Ze weten wat er van hen verwacht wordt en hoe er geëvalueerd gaat worden. Er is ruime aandacht voor feedback en de commissie waardeert dit. Het ontbreekt de opleiding echter aan een formeel systeem om de kwaliteit van toetsing te waarborgen. De aanzet naar de toetscommissie is een stap in de goede richting, maar er is meer nodig. Net zoals op andere vlakken is ook hier meer afstemming wenselijk tussen en binnen vakken onderling.

Er wordt doorheen de opleiding een brede variatie aan toetsvormen gebruikt. Dit heeft de commissie vastgesteld op basis van het zelfevaluatie-rapport, de ingekeken examens en de gesprekken tijdens het bezoek. Lectoren kiezen zelf welke vorm ze gebruiken. Toetsing van kennis en inzichten (niveau 1) gebeurt vooral aan het begin van de opleiding via kennis- en inzichtstoetsen. Vaardigheden (niveau 2) worden vooral getoetst via simulaties, in authentieke situaties en tijdens de beroepspraktijk. De student dient aan te tonen dat hij alles kan integreren (niveau 3) en alle competenties bezit in het laatste jaar via de eindstage, de scriptie en het portfolio.

In het uitdovende traject van Artesis worden de eindcompetenties getoetst in de eindstage voor beide vakken (elk 8 studiepunten) en de bachelorproef (6 studiepunten). Tijdens elke stageperiode worden evaluatieformulieren ingevuld door de lectoren en mentoren. Voor de eindbeoordeling gaan mentoren en lectoren met elkaar in overleg waaruit een consensusverslag volgt. De bachelorproef bestaat uit twee delen: het eindwerk zelf en de "reflectie beginnende leerkracht" (Rebel). Studenten worden beoordeeld op de presentatie, de mondelinge verdediging en hun reflectie.

De eindcompetenties in het uitdovende Plantijn-traject worden getoetst in de eindstage (15 studiepunten) en het portfolio (3 studiepunten). De beoordeling van de stage gebeurt op basis van de stagebezoeken, gesprekken met de mentoren en de studenten en de beoordeling van de stagemap.

Dit vertaalt zich in het eindevaluatiedossier. Dit document is opgesteld volgens de domeinen in het competentiemodel en kent een graduele opbouw over de opleidingsjaren heen. De portfolio-opdracht die de studenten maken wordt als volgt beoordeeld: 50% voor het theoretisch gedeelte, 20% voor de uitvoering van de opdrachten tijdens de voorbereiding, 20% voor de uitvoering van de opdrachten tijdens de stageweek en 10% voor de mondelinge presentatie.

De beoordeling van de eindcompetenties in de eindstages, het portfolio en de scriptie in het nieuwe programma zal als volgt gebeuren. Voor de beoordeling van de stages bestaat er een competentiegericht feedbackformulier waarop de begeleider van de hogeschool en de mentor van de stageschool de te bereiken competenties kan scoren. De finale beoordeling gebeurt aan de hand van de observaties van de begeleider van de hogeschool en de mentor, het verslag van de mentor, het consensusverslag van de begeleider en de mentor en de beoordeling van de gemaakte opdrachten. Het portfolio wordt door de student voorgesteld en beoordeeld door een externe jury, samen met de betrokken lector. De beoordeling van de scriptie, tot slot, gebeurt op basis van de verbetering van het uitgeschreven document, de evaluatie van de praktijk en een presentatie.

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat er een waaier aan toetsvormen voorhanden is. De commissie kon eveneens vaststellen dat de einddoelstellingen en competenties consequent gehanteerd worden als evaluatiecriteria. De ingekeken toetsen waren over het algemeen van een degelijke kwaliteit hoewel er ook hier kwaliteitsverschillen waren.

De beoordelingsconcepten van de bachelorproef en de stage in beide uitdovende trajecten zijn in orde. Er wordt tevens gebruik gemaakt van heldere beoordelingsformulieren. Toch maakt de commissie enkele bemerkingen: de kwaliteit van verschillende eindwerken was wisselend en niet altijd toereikend. Daarnaast dient de opleiding erop te letten dat er voldoende aandacht is voor de bewaking van het VKS 6-niveau en voor de theoretische onderbouwing in de stages en de bachelorproef. Dit is zeker essentieel als eindstages gebruikt worden voor de toetsing van eindcompetenties. De toetscommissie zal met betrekking tot de opvolging van voorgaande elementen een belangrijke rol hebben.

Tot slot beoordeelde de commissie de kwaliteit en inzetbaarheid van de afgestudeerden. Hiervoor baseert ze zich vooral op data en de gesprekken met het werkveld en de alumni. Zoals eerder aangegeven schommelt het

studierendement rond het Vlaamse gemiddelde. Uit de DHO-tabellen blijkt ook dat het mederendeel van de studenten hun diploma behaalt na de drie begrote academiejaren. Dit schommelt eveneens rond het Vlaamse gemiddelde. Uit de gesprekken met het werkveld bleek dat zij over het algemeen tevreden zijn over de nieuwe leraren die de opleiding aflevert, al durft de kwaliteit soms te verschillen. Op de vraag of de alumni zichzelf voorbereid vonden op hun opdracht in het veld, kwam er een positief antwoord.

Op basis van de voorgaande vaststellingen, beoordeelt de commissie deze GWK als voldoende. Hoewel de commissie enkele problemen opmerkte in de uitdovende trajecten en hoewel er nog veel in ontwikkeling is, is de eerste aanzet duidelijk gegeven. Dit stemt de commissie hoopvol.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	O
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als onvoldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, conform de beslisregels, voldoende met beperkte geldigheidsduur.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Leg de DLR's nogmaals naast het competentieprofiel.
- Schenk blijvende, evenwaardige aandacht aan alle verschillende DLR's.
- Blijf aandacht hebben voor de communicatie naar het werkveld en studenten met betrekking tot de opleidings specifieke leerresultaten.
- Vraag input van het werkveld. Het werkveld is meer dan een partner voor de stage. De input kan een meerwaarde zijn bij het uitstippelen van het beleid.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Waak erover dat het didactisch concept tot integratie en het verwerven van competenties zal leiden.
- Volg de realisatie van het nieuwe programma nauwgezet op om eventuele problemen snel te detecteren en bij te sturen
- Streef naar meer gelijkgerichtheid tussen de vakken en ook tussen verschillende lectoren binnen eenzelfde vak.
- Voorzie voldoende structurele mogelijkheden waar lectoren op elkaar kunnen afstemmen en stimuleer deze afstemming.
- Het professionaliserings- en functioneringskader dient verder uitgewerkt en opgevolgd te worden.
- Waak over het welbevinden van het personeel.
- Blijf inzetten op begeleiding.
- Zoek binnen de internationale acties meer naar onderwijscontexten.
- Voorzie in de nabije toekomst voldoende ruimte voor een proces van kwaliteitsbewaking doorheen de hele opleiding en met een grotere betrokkenheid van alle actoren.
- Communiceer helder naar de verschillende betrokken actoren over wat er gebeurt op het vlak van kwaliteitszorg om zo interesse en betrokkenheid opnieuw te verhogen.
- De visitatiecommissie beveelt de opleiding aan om werk te maken van de stages en om ervoor te zorgen dat de problemen van de twee uitdovende trajecten zich niet voortzetten in het nieuwe programma.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Werk een formeel systeem uit om de kwaliteit van toetsing te waarborgen.
- Let erop dat er voldoende aandacht is voor de bewaking van het VKS 6-niveau en voor de theoretische onderbouwing in de stages en bachelorproef.

ARTEVELDEHOGESCHOOL

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Arteveldehogeschool

Op 11 en 12 maart 2014 werd de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs maakt deel uit van de lerarenopleidingen van de Arteveldehogeschool. De commissie waardeert de opleidingsvisie die vertrekt vanuit de verbondenheid tussen onderwijs en maatschappij. De opleiding wil de studenten bewust maken van hun maatschappelijke taak als leraar door enerzijds te focussen op het nastreven van de eindtermen, maar anderzijds ook op de begeleiding van leerlingen. De groei en de ontwikkeling van elk individu vormt namelijk een centrale taak van de leraar. Bovenstaande visie vertaalt zich in een opleidingsconcept met zes speerpunten: gedifferentieerde benadering van de student; actieve, zelfstandige en coöperatieve leer- en werkomgeving; sterke praktijk- en beroepsgerichtheid; veilige leer- en werkomgeving; wetenschappelijke en innovatieve onderbouw en tot slot maatschappelijke betekenis. De commissie vindt het positief dat de opleiding in haar visie belang hecht aan innovatie en aan internationale

gerichtheid. Op het vlak van doelstellingen sluit de opleiding zich aan bij de domeinspecifieke leerresultaten die gebaseerd zijn op het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren (2007), maar een vertaling naar een eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten zou de visie nog versterken.

In het academiejaar 2011–2012 waren er 1909 studenten ingeschreven in de opleiding.

Programma

Arteveldehogeschool biedt twee trajecten aan: het modeltraject (180 studiepunten) en een opleidingsvariant voor studenten die al een pedagogisch diploma behaalden. Binnen deze variant kan men kiezen uit een traject met één onderwijsvak (48 studiepunten, één jaar) of twee onderwijsvakken (96 studiepunten, keuze uit twee of drie jaar). Men richt zich hier voornamelijk op werkstudenten. Het didactisch concept van de opleiding steunt op competentie-ontwikkeling, verbreding en zelfsturing.

Het curriculum is duidelijk en weldoordacht opgebouwd uit drie grote kernonderdelen: ondersteunende vorming, onderwijsvakken en praktijk. Ondersteunende vorming betreft meer algemene opleidingsonderdelen zoals Algemene didactiek, Onderwijsstructuur, Psychologie, de bachelorproef enzovoort. Het kernonderdeel onderwijsvakken omvat 23 vakken waaruit de studenten twee vakken kunnen kiezen bij hun inschrijving. Elk onderwijsvak heeft drie opleidingsonderdelen: Vakstudie, Vakdidactiek en Vakproject. Het kernonderdeel praktijk bevat de voorbereiding op de stage en de stages zelf. Doorheen de drie kernonderdelen en de bijhorende opleidingsonderdelen lopen zes leerlijnen, namelijk taal, ICT, onderzoek en ontwikkeling, internationalisering, diversiteit en ondernemingszin.

De praktijkcomponent is verdeeld over de drie jaren. In het eerste jaar (12 studiepunten) worden algemene en vakdidactische basisvaardigheden ingeoefend op de campus. De docenten verzorgen de begeleiding van dit praktijkgedeelte. In het tweede opleidingsjaar (12 studiepunten, twee periodes van vier weken) trekken de studenten naar het werkveld. De afstudeerstage in het derde jaar (27 studiepunten) dient om alle basiscompetenties te verwerven. Hiervoor deelt de opleiding de afstudeerstage op in drie stageperiodes, waarvan een op de campus, een didactische stage van tien weken in het werkveld en een keuzestage van vier weken. Studenten kunnen hun afstudeerstage volledig of gedeeltelijk in het buitenland

opnemen. Studenten die al een pedagogisch diploma behaalden, lopen een stage van 50 uren gespreid over 10 weken (6 studiepunten). Tijdens de stages worden de studenten begeleid door de stagebegeleider van de opleiding en de vakmentor van de stageplaats. Het systeem van de stage is volgens de commissie helder georganiseerd en gebaseerd op een duidelijke visie, maar praktijkervaringen (onder een of andere vorm) in het eerste jaar blijven wenselijk.

De bachelorproef (9 studiepunten) is naast de afstudeerstage het tweede sluitstuk van de opleiding. Het onderwerp van de proef speelt in op de noden van het werkveld en wordt in groepsverband uitgewerkt in een onderzoeks- of een ontwikkelingsbachelorproef. De commissie vindt de toepassingsgerichtheid van de bachelorproef een pluspunt. De begeleiding gebeurt door een promotor. Studenten die eerder al een bachelordiploma behaalden, krijgen een vrijstelling.

De opleiding hanteert een brede waaier aan werkvormen: hoor- en werkcolleges, discussies, groepswerk, zelfstudie, onderwijsleergesprekken, projectonderwijs, practica, excursies, gebruik van digitale media, peer teaching en peer coaching. Voor de studenten in de opleidingsvariant zet men extra in op het gebruik van ICT en zelfstudie, maar net als in het modeltraject blijft aandacht voor ICT en media een algemeen aandachtspunt. Het cursusmateriaal van de verschillende opleidingsonderdelen is in orde.

De internationale dimensie van de opleiding krijgt vorm door het aanbieden van buitenlandse stages en internationalisation@home aan de studenten. Daarnaast moedigt de opleiding lectoren aan om deel te nemen aan internationale initiatieven. De commissie stelt de geleverde inspanningen op prijs.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Op het einde van elk semester is er een examenperiode waarin de studenten examens afleggen over de opleidingsonderdelen van het betreffende semester. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zittijd) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zittijd).

De opleiding verdeelt de gebruikte evaluatievormen in vijf categorieën: mondelinge examens, schriftelijke examens, rapporten, werkstukken en observaties. De vakgroep beslist welke evaluatievorm er gebruikt wordt en deze dient in overeenstemming te zijn met de doelstellingen en werkvormen van het opleidingsonderdeel.

De opleiding slaagt erin om open en duidelijk te communiceren over de beoordeling en de toetsing. Het toetsbeleid stelt drie toetsingsprincipes centraal: transparantie, vergelijkbaarheid en herhaalbaarheid. De opleiding realiseert deze principes ook in de realiteit.

Begeleiding en ondersteuning

De leslokalen op de hoofdcampus zijn goed uitgerust met pc's, beamers en krijtborden. Er zijn ook digiborden en tablets aanwezig. Voor de sport- en kunstvakken verplaatst men zich naar een andere campus. Vakliteratuur en tijdschriften zijn raadpleegbaar in de mediatheek. De studenten en docenten kunnen beroep doen op de digitale leeromgeving Chamilo als communicatiemiddel en leertool.

Op vlak van studentenbegeleiding wil de opleiding zich sterk profileren en voorziet ze “begeleiding op maat” aan de studenten. Het begeleidingsaanbod bestaat uit vier pijlers: zorgcoaching, leercoaching, de dienst studentenvoorzieningen en de ombudswerking. Via dit sterke begeleidingsaanbod wil men de studenten op een veilige en comfortabele manier ondersteunen tijdens de volledige studieloopbaan.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Uit de doorstroomcijfers en het studierendement blijkt dat de opleiding met 80% lichtjes beter scoort dan het Vlaams gemiddelde (77%). Van de afgestudeerden die na hun opleiding op zoek gaan naar een job, slaagt een groot deel van de studenten erin om binnen de drie maanden een job te vinden, al dan niet binnen het onderwijs. De alumni geven aan dat ze tevreden zijn over de opleiding en dat ze een goede basis hebben opgebouwd doorheen hun studietijd. De opleiding stimuleert levenslang leren.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Arteveldehogeschool

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de Arteveldehogeschool. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 11 en 12 maart 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie

heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs is onderdeel van de lerarenopleidingen van de Arteveldehogeschool. De student kan kiezen voor het modeltraject van 180 studiepunten. Naast dit modeltraject biedt de opleiding een variant aan voor studenten die al een pedagogisch diploma behaalden. Deze variant bestaat uit een traject voor één onderwijsvak (48 studiepunten, één jaar) of twee onderwijsvakken (96 studiepunten, keuze uit twee of drie jaar). Dit individueel opleidingstraject richt zich voornamelijk op werkstudenten.

De opleiding vroeg voorafgaand aan de visitatie een bijzonder kwaliteitskenmerk aan: “begeleiding op maat”. De visitatiecommissie heeft dit eveneens beoordeeld.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool als voldoende.

Krachtens het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo heeft ook de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding Secundair onderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012–2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft

het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar secundair onderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiëring van de opleidingen, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De opleidingsvisie vertrekt vanuit de verbondenheid tussen onderwijs en maatschappij en streeft er daarom naar om de student voor te bereiden om ondernemend, kritisch en constructief om te gaan met maatschappelijke evoluties. Internationale gerichtheid is hierin belangrijk. De student dient zich bewust te zijn van zijn maatschappelijke taak als leraar: een leraar die de gerichtheid op groei en ontwikkeling van elk individu centraal stelt. De visie focust ook op de verantwoordelijkheden van de student in het nastreven van de eindtermen en einddoelen, maar ook op de verantwoordelijkheden als begeleider. Hiernaast hoopt de opleiding de studenten te stimuleren om blijvend te professionaliseren.

Deze visie is op zijn beurt vertaald in een opleidingsconcept met zes speerpunten: gedifferentieerde benadering van de student; actieve, zelfstandige en coöperatieve leer- en werkomgeving; sterke praktijk- en beroepsgerichtheid; veilige leer- en werkomgeving; wetenschappelijke en innovatieve onderbouw en tot slot maatschappelijke betekenis. Daarnaast wil de opleiding zich verder profileren via haar aanbod. De opleiding biedt 23 mogelijke onderwijsvakken aan en heeft een sterke en unieke marktpositie. Om deze positie te behouden en te versterken legt ze vernieuwende en toekomstgerichte accenten, focust ze op een sterke coherentie in het curriculum, zet ze in op vakgroepwerking als structuur, investeert ze in de professionalisering van de medewerkers, streeft ze naar een participatief beleid en ontwikkelde ze een begeleidingskader op maat voor elke student.

De visitatiecommissie waardeert de visie die focust op innovatie, begeleiding en integratie van vakkennis, praktijk en leerlijnen. De opleiding bevindt zich inderdaad in een unieke positie in Vlaanderen en de keuze om zich op deze vlakken te profileren is weldoordacht. Deze visie en profilering is iets waar de opleiding terecht mee mag uitpakken. Haar inzet op deze speerpunten en acties is iets waar ze trots op mag zijn. Een betere

verspreiding zou ook de bekendheid en gedragenheid ten goede komen. De commissie prijst daarnaast de aandacht die de opleiding besteedt aan de maatschappelijke functie van de leerkracht.

De opleiding kiest ervoor om als opleidingsspecifieke leerresultaten de tien functionele gehelen met de basiscompetenties en attitudes over te nemen. Deze functionele gehelen sluiten nauw aan bij het DLR en zodoende passen de OLR's van de Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. De functionele gehelen zijn gekend bij de gesprekspartners. De commissie raadt de opleiding aan haar visie en opleidingsconcept te concretiseren in een eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten. De opleiding dient dit te overwegen of in elk geval over te schakelen naar de domeinspecifieke leerresultaten. De Arteveldehogeschool was betrokken bij de uitwerking van deze DLR's en de commissie vraagt zich dan ook af waarom de functionele gehelen nog gebruikt worden.

De functionele gehelen en de DLR's werden afgetoetst bij het werkveld. Daar de opleiding ervoor kiest om de functionele gehelen over te nemen, sluiten haar opleidingsspecifieke leerresultaten aan bij de actuele eisen die vanuit het beroepenveld gesteld worden. De visitatiecommissie kon vaststellen dat de opleiding op eigen initiatief aansluiting zoekt bij het werkveld en deze groep betreft bij de opleiding in de vorm van de opleidingsadviesraad. De opleiding zet eveneens in op maatschappelijke dienstverlening en organiseert tal van evenementen samen met het werkveld. De commissie is ervan overtuigd dat dit een meerwaarde betekent voor de opleiding.

Zoals in de visie beschreven staat, is de internationale gerichtheid van de student van belang in de opleiding. Deze stelling wordt duidelijk omgezet in de praktijk. Eerst en vooral is de opleiding lid van het internationale netwerk Comenius voor lerarenopleiders. De in 2007 gestarte samenwerking met de Hogeschool Windesheim in Zwolle leidde in 2010 tot een internationaal benchmarkingproject waarbij ook de Paterson University in Wayne (USA) betrokken werd. De visitatiecommissie apprecieert deze internationale gerichtheid en hoopt dat de opleiding hierop blijft inzetten.

Op basis van de voorgaande bevindingen is de visitatiecommissie tot een oordeel gekomen betreffende het beoogde eindniveau van de opleiding. De opleidingsvisie met oog voor innovatie, begeleiding en integratie is samen met de internationale benchmarking het sterkste punt van deze generieke

kwaliteitswaarborg. De aanbevelingen van de commissie betreft de vertaling van de visie in opleidingsspecifieke leerresultaten. De commissie beoordeelt deze generieke kwaliteitswaarborg als voldoende voor het modeltraject en de opleidingsvariant.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool als goed.

Centraal in het didactisch concept van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat het competentiegerichte onderwijs, verbreding en zelfsturing. Met verbreding wil de opleiding de studenten vooral de kans geven om eigen keuzes te maken en zichzelf te specialiseren. Er wordt eveneens gestreefd naar een sterke zelfsturing bij de studenten. Een theoretisch onderwijskundige onderbouwing van dit concept wordt niet voldoende geëxpliciteerd. De visitatiecommissie raadt de opleiding aan hier werk van te maken.

Het curriculum is opgebouwd uit drie grote kernonderdelen: ondersteunende vorming, onderwijsvakken en praktijk. De opleidingsonderdelen binnen ondersteunende vorming zijn voor elke student verplicht.

- Dit betreft in eerste instantie de pedagogische vorming waarin Algemene didactiek, Onderwijsstructuur en Psychologie aan bod komen naast Interculturaliteit en Zorg. Communicatieve vorming focust op taalvaardigheid. Binnen Onderzoek & multimedia wordt er gewerkt aan een onderzoekende houding. De bachelorproef en het vak Religie, zingeving en levensbeschouwing behoren ook tot dit eerste kernonderdeel.
- Het tweede kernonderdeel betreft de onderwijsvakken. Een student kan bij inschrijving de keuze maken uit 23 onderwijsvakken en er twee combineren. Vier vakken bereiden de studenten voor op de meer technische studierichtingen van het secundair onderwijs: Haartooi, Handel-burotica, Voeding-verzorging en Bio-esthetiek. Niet alle combinaties zijn in de praktijk mogelijk. Per onderwijsvak zijn er drie opleidingsonderdelen: Vakstudie, Vakdidactiek en Vakproject. In dit laatste integreert de student vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogisch-didactische aspecten.
- Tot slot is er het onderdeel praktijk bestaande uit een praktijkvoorbereiding op de campus, didactische stage, internationale stage en stages in bedrijven of andere instellingen.

Doorheen de drie kernonderdelen en de verschillende opleidingsonderdelen lopen zes leerlijnen. De taalleerlijn voorziet in de screening van en de remediëring voor schriftelijk en mondeling taalgebruik. Studenten worden gestimuleerd om hun vreemde talenkennis aan te scherpen en om taalontwikkelen les te geven. Aandacht voor ICT wordt aangemoedigd door de ICT-leerlijn en komt specifiek aan bod in het opleidingsonderdeel onderzoek & multimedia. Dit is complementair met de aandacht die ICT krijgt binnen de onderwijsvakken. De bachelorproef is het sluitstuk van de leerlijn onderzoek en ontwikkeling waarmee de studenten een onderzoekende houding wordt aangemeten. De studenten kunnen tijdens hun studieloopbaan deelnemen aan enkele internationale trajecten als onderdeel van de leerlijn internationalisering. In de diversiteitsleerlijn wordt aandacht besteed aan differentiatie en aan breed evalueren met behulp van lesmateriaal en met oog voor diversiteit. Tot slot is er de leerlijn ondernemingszin. Hiermee hoopt de opleiding de studenten te vormen tot leraren die competenties als ondernemingszin, ondernemerschap, creativiteit en innoverend denken bij hun leerlingen stimuleren en ontwikkelen.

De visitatiecommissie is van oordeel dat het programma goed in elkaar zit. Het curriculum is vernieuwd in 2007 met aandacht voor het competentiegerichte, innovatie en vakkennis. Deze keuze was weloverwogen en weldoordacht. Het werkveld gaf tijdens het bezoek aan dat het programma geslaagd is en geapprecieerd werd. De commissie volgt deze vaststelling. Er is voldoende afwisseling tussen het pedagogische, de praktijk, projecten en vakstudie doorheen de verschillende opleidingsjaren. Naast een brede benadering van vakken laat de opleiding ook veel ruimte voor verbreding door de studenten, en dit vooral in het derde jaar. Informatie met betrekking tot de doelstellingen, inhoud, studiemateriaal, begeleiding, examens, volgtijdelijkheid en competenties kon de commissie terugvinden in de ECTS-fiches. De opleiding verschaft een veelheid aan informatie via de ECTS-fiches. Deze moeten nog gelijkvormiger ingevuld worden. De commissie raadt de opleiding aan dit verder op te volgen.

Zoals al aangegeven biedt de opleiding een opleidingsvariant aan voor studenten die al een pedagogisch diploma behaalden. Deze variant volgt het reguliere curriculum al kunnen opleidingsonderdelen anders worden geschikt. De student kan kiezen uit een traject voor één onderwijsvak (48 studiepunten gespreid over één academiejaar) of uit twee trajecten voor twee onderwijsvakken (2 keer 48 studiepunten per jaar of 96 studiepunten gespreid over drie jaar). Studenten die al een diploma behaalden kunnen eventueel vrijstellingen verkrijgen.

Aangezien de opleiding meer dan 2000 studenten telt en er 23 onderwijsvakken worden aangeboden, is het personeelsbestand groot. In totaal stelt de opleiding 130 mensen als onderwijzend personeel te werk en nog eens 14 als administratief personeel. Er is 1 docent, er zijn 108 lectoren en 21 praktijklectoren. De academische achtergrond van deze ruime groep is divers: geaggregeerden, licentiaten, bachelors, masters en doctors. Om deze organisatie goed te doen functioneren, werd er een speciale structuur in het leven geroepen. Centraal hierin staat het opleidingsmanagementteam waarin de opleidingsdirecteur, de opleidingscoördinator (verantwoordelijk voor het onderwijsgebeuren en de begeleiding), de praktijkcoördinator, de trajectcoördinator en de evenementencoördinator zetelen. Het tweede deel van de structuur bestaat uit 24 vakgroepen (per onderwijsvak één met minstens twee lectoren per vak) met elk een eigen vakgroepvoorzitter. Deze voorzitters zitten in het vakgroepvoorzitteroverleg samen met de leden van het opleidingsmanagementteam. Tot slot zijn er verschillende overleg- en inspraakorganen. Voorbeelden hiervan zijn vakgroepen, studentenraad, opleidingsvergadering, opleidingsadviesraad en de commissie curriculum en toetsing (inspraakorganen). Elke vakgroep en coördinatie krijgt zijn eigen vrijheid en autonomie om te functioneren binnen het kader van de opleiding. De aansturing gebeurt door de respectievelijke voorzitters en coördinatoren.

De visitatiecommissie nam de tijd om het personeelsbeleid te onderzoeken en sprak tijdens het bezoek met de opleidingsverantwoordelijken en enkele personeelsleden. De commissie kon volgende zaken vaststellen: het personeel wordt naast de onderwijsopdracht ook ingeschakeld voor een aantal andere opdrachten zoals stage- en bachelorproefbegeleiding, werkgroepen, leercoaching enzovoort. Sommige lectoren zijn eveneens vakgroepvoorzitters of coördinatoren. De commissie stelde vast dat werkdruk hoog is en dat vanaf 2014 de opleiding 4.15 VTE dient te besparen. Dit zal de druk op het personeelsbestand nog meer verhogen en de opleiding is zich daarvan bewust. Er werden al meerdere initiatieven genomen om de druk onder controle te houden en de commissie raadt de opleiding aan hierop te blijven inzetten. De commissie sprak een enthousiast team en zag een grote gedrevenheid en verantwoordelijkheid voor de opleiding en de studenten. Studenten gaven aan dat de docenten vlot toegankelijk zijn en zien hen ook als een eerste aanspreekpunt. De commissie apprecieert dit.

De vakgroepenstructuur bleek goed te werken en de commissie kon inderdaad vaststellen dat deze een ruime vrijheid hebben. Er is overleg en afstemming tussen deze vakgroepen en het belang van het voorzitters-

overleg kan niet onderschat worden. De visitatiecommissie wil de opleiding aanmoedigen om te blijven inzetten op het overleg en de afstemming tussen de vakgroepen. De docenten hebben via deze vakgroepen en overlegorganen inspraak in de opleiding en hun inbreng wordt gehoord.

Nieuwe docenten kunnen gebruik maken van een uitgebreid onthaalprogramma om vlot te integreren in de opleiding en de hogeschool. Onderdeel hiervan is een vormingsprogramma specifiek voor lerarenopleiders. De commissie weet deze inspanningen te appreciëren. Een verdere opvolging en inwerking gebeurt in de vakgroepen. Functioneringsgesprekken worden gevoerd met de gedelegeerde leidinggevende. De opleiding voorziet hiervoor een handleiding. Ook voor de vakgroepvoorzitters is er een handleiding beschikbaar. Voor de medewerkers wordt er volgens de commissie voldoende voorzien in vorming en professionaliseringsactiviteiten. Naast de externe professionalisering (ook internationaal) en de interne vormingssessies (opleiding en hogeschool), worden de docenten ook gestimuleerd om binnen de vakgroepen expertise te delen. Topics die aan bod komen zijn management (voor vakgroepvoorzitters en coordinatoren), onderzoek, lerarenopleiding, vakinhoud, onderwijs enzovoort. Recent wordt er ook gefocust op ICT en multimedia. Het professionaliseringsbeleid is gekoppeld aan wetenschapsontwikkeling en maatschappelijke dienstverlening. De visitatiecommissie stelt vast dat dit een uitgebreid professionaliseringsaanbod is dat goed uitgebouwd is en de nodige aandacht heeft voor de internationale dimensie. Dit is een sterkte van de opleiding en stimuleert de professionaliteit.

In het academiejaar 2011 -2012 waren er 1909 studenten ingeschreven aan de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool. 57% van de ingeschrevenen had een ASO-achtergrond, 36% een TSO-achtergrond, 2% een BSO- en 3% een KSO-achtergrond¹. Deze cijfers verschillen van de Vlaamse percentages. Deze zijn respectievelijk 44% (ASO), 43% (TSO), 4% (BSO) en 4% (KSO). De genderverdeling wijkt iets af van het Vlaams gemiddelde (een 50/50 verhouding): 40% van de studenten is mannelijk, 60% is vrouwelijk. De instroom in de opleidingsvariant is de voorbije jaren toegenomen. Voor het academiejaar 2011–2012 gaat het over 54 studenten.

---

1 Cijfers op basis van de DHO-tabellen. De cijfers van de opleiding van hetzelfde jaar spreken over respectievelijk 50%, 39%, 6% en 3%

Tijdens het visitatiebezoek sprak de commissie met een delegatie van studenten. Een van de elementen die aan bod kwamen betrof de student-betrokkenheid en de participatie van de studenten aan de opleiding. Op basis van deze gesprekken kon de commissie vaststellen dat de studenten betrokken worden bij het onderwijsproces. Voor elk onderwijsvak is er per opleidingsjaar een studentenvertegenwoordiger. Zij dienen als aanspreekpunt voor de medestudenten. Deze vertegenwoordigers organiseren samen enkele vergaderingen per jaar en worden soms betrokken bij het vakgroepoverleg. Indien docenten of de opleiding iets specifiek willen weten, worden de vertegenwoordigers aangesproken. De visitatiecommissie is tevreden over de sterke graad van betrokkenheid van de studenten.

Het domein waarin de opleiding zich het sterkst profileert, is de studentenbegeleiding. Doorheen de jaren bouwde de opleiding een uitgebreide structuur op die het mogelijk moet maken om de studenten op een comfortabele en veilige manier te ondersteunen tijdens hun studieloopbaan. De doelstellingen van dit begeleidingskader zijn uitgeschreven in een visie en worden gepromoot als “begeleiding op maat”. Deze begeleiding wordt opgebouwd rond screening en opvolging. De aanpak wil alle studenten de kans geven zich te ontwikkelen en zich te profileren op basis van hun talenten. De opleiding hoopt dat de studenten de opgedane kennis meenemen naar hun eigen onderwijscontext. De “begeleiding op maat” start bij de instroom, speelt in op de doorstroom en loopt door tot de uitstroom. Ze focust op profilering van studenten via keuzetrajecten in de opleiding en op ondersteuning van studenten via coaching en remediëring. Remediëring wordt aangeboden binnen de vakgroepen (vakgebonden remediëring) en buiten de curriculumcontext (bijvoorbeeld leercoaching, instapcursussen). Al deze elementen samen vormen een begeleidingsaanbod bestaande uit vier pijlers²:

- Zorgcoaching: deze richt zich vooral op studenten met een bijzonder statuut en doelgroepstudenten.
- De dienst studentenvoorzieningen: deze dienst behandelt onder andere studietoelagen, huisvesting, ondersteuning op het vlak van faalangst ...
- Leercoaching: dit betreft coaching taalvaardigheid, coaching ICT-vaardigheden, leercoaching praktijk en vakoverschrijdende coaching zoals studiemethodieken en examenvoorbereidingen.
- Ombudswerking: deze treedt op bij conflictbemiddeling en examen-gerelateerde vragen.

---

2 Het begeleidingskader wordt uitgebreid toegelicht in de beoordeling van het aangevraagde bijzondere kwaliteitskenmerk.

Ook de studenten van de opleidingsvariant kunnen beroep doen op deze begeleiding op maat. Zij krijgen het statuut van werkstudent en kunnen via de zorgcoach beroep doen op een aantal faciliteiten zoals onderwijsfaciliteiten, examenfaciliteiten en een aangepast praktijktraject. Voor welke faciliteiten de student in aanmerking komt, wordt besproken met de zorgcoach en afgestemd op de specifieke persoonlijke en werksituatie.

Jongeren die interesse hebben om zich in te schrijven voor deze opleiding kunnen informatie verkrijgen via brochures, de website, infodagen en zij kunnen deelnemen aan enkele proeflessen. Werkstudenten kunnen eveneens terecht bij een medewerker van de opleiding tijdens de infodagen. Online kunnen ze een aanvraagformulier vinden voor vrijstellingen. Voorafgaand aan het academiejaar is er een introductieprogramma waarin er ingezet wordt op taalscreening en remediëring. Tijdens de studieloopbaan kunnen studenten terugvallen op het uitgebreide begeleidingskader. Uit de doorstroomcijfers en het studierendement (verhouding verworven studiepunten t.o.v de opgenomen studiepunten) blijkt dat de opleiding met 80% lichtjes beter scoort dan het Vlaams gemiddelde (77%). Op basis van de cijfers die de opleiding in het zelfevaluatierapport publiceert, blijkt dat de studie-uitval van de eerstejaarsstudenten schommelt rond de 15%. De slaagkans voor studenten blijkt ook aan deze opleiding sterk gekoppeld te zijn aan de voorgeschiedenis van de student in het secundair onderwijs. Zo bevindt de slaagkans voor ASO-studenten zich tussen de 60 en 70%. Studenten die de opleiding vroegtijdig verlaten, worden uitgenodigd voor een exitgesprek. Tot slot bereidt de opleiding de studenten voor op de werksituatie en worden ze geïnformeerd over beroepsmogelijkheden. Sinds 2000 is er een alumniwerking met als doel de oudstudenten te blijven informeren.

De visitatiecommissie zag een opleiding die samen met de studenten op zoek gaat naar hun talenten en hen ook de kans geeft deze talenten verder uit te werken. Het brede en gevarieerde zorgkader ondersteunt de studenten hierin. Dit kader vertrekt vanuit een brede visie op zorg. Dit is een pluspunt in de ogen van de commissie. De basiszorg wordt gegarandeerd in de dagelijkse werking en indien nodig kan er beroep gedaan worden op gespecialiseerde zorg. De studenten blijken hun weg naar de juiste instanties te vinden. De commissie is van oordeel dat dit te verklaren valt door de goede informatiestroom, een efficiënt detectiesysteem (screening) en de laagdrempeligheid van de docenten die zo dienst doen als eerstelijns aanspreekpunten. Ze raadt de opleiding aan hier blijvend op in te zetten.

De studenten appreciëren de inzet van de opleiding en de visitatiecommissie deelt deze mening. Wel wil de commissie wijzen op een mogelijke valkuil. Het begeleidingssysteem kan ertoe leiden dat studenten te afhankelijk worden en niet de zelfstandigheid ontwikkelen die in het hoger onderwijs gewenst is. Tot slot is de commissie tevreden over het feit dat ook de werkstudenten van de opleidingsvariant kunnen terugvallen op dit apparaat en beroep kunnen doen op specifieke faciliteiten. De commissie hoopt dat de opleiding deze inzet en ondersteuning kan blijven aanhouden ondanks de besparingen op personeelskosten.

De commissie stelde vast dat er een groot aantal PDT-trajecten (persoonlijk deeltraject) lopen. De balans tussen enerzijds de studenten van het PDT-traject en anderzijds de studenten in de reguliere trajecten, blijkt soms uit evenwicht, merkten de studenten van het reguliere traject op. De commissie vraagt hiervoor waakzaam te zijn.

In de visie maakt de opleiding al gewag van het belang van de internationale dimensie. Dit is verder uitgewerkt in een beleid: studenten en docenten krijgen de kans om een internationale ervaring op te doen en worden daartoe gestimuleerd. Studenten hebben keuze uit een langer traject van meer dan 10 studiepunten of een kort traject van minder dan 10 studiepunten. Studenten die het lange traject kiezen, dienen verplicht het opleidingsonderdeel “intercultural awareness” te volgen. Daarnaast zet de opleiding ook in op internationalisation@home. Zo probeert ze ook de studenten die niet naar het buitenland trekken toch een ervaring mee te geven via het gebruik van anderstalig cursusmateriaal, ontwikkelen van materiaal voor buitenlandse stages enzovoort. Het betrekken van inkomende studenten in de opleiding bevordert eveneens de internationalisation@home. Lectoren worden aangemoedigd om aan internationale initiatieven deel te nemen. De commissie beveelt aan bij internationale activiteiten de relatie met het leraarschap in Vlaanderen te bewaken.

Studentenmobiliteit is mogelijk binnen België, binnen het Erasmusprogramma, buitenlandse stage of via een Leonardoprogramma. Studenten kunnen ook zelf een project voorstellen. De studentenmobiliteit blijkt de voorbije jaren toe te nemen. Zo trokken in 2012–2013 98 studenten naar het buitenland en kwamen er 53 buitenlandse studenten naar Gent. De commissie kon vaststellen dat ook de docenten actiever zijn op dit vlak. Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat 26% van de docenten jaarlijks deelneemt aan een internationale missie. Hieronder vallen: Erasmus staff mobility, prospectie en onderhandelingen, stagebegeleiding en -organisatie,

internationale congressen, maatschappelijke dienstverlening en Comenius- of Grundtvig bijscholing.

De commissie sprak tijdens het bezoek met studenten en docenten en polste in deze gesprekken naar de internationale ervaring. De studenten waren goed geïnformeerd over de mogelijkheden en de docenten gaven aan de mogelijkheid te appreciëren. De commissie zag een efficiënt systeem ingebouwd in de onderwijscontext en gebaseerd op een duidelijke visie. De aanpak die de opleiding hanteert is realistisch, divers en productief. Vooral de extra inzet op korte internationale ervaringen, naast de langere trajecten, is een positieve evolutie om meer studenten hiervoor warm te maken.

In 2010 werkte de opleiding een beleidsplan uit met betrekking tot kwaliteitszorg. Dit benadert ze vanuit drie verschillende invalshoeken: de richtlijnen van de hogeschool, de medewerkers als eigenaars van kwaliteitswerking en studentenparticipatie. In de praktijk wordt er gefocust op goed overleg en goede communicatie. Verbeteracties worden gestimuleerd om de kwaliteitszorg van onderuit te doen groeien via werkgroepen, focusgesprekken en vakgroepen. Om deze kwaliteitswerking te stroomlijnen werd er een kwaliteitshandboek uitgewerkt. Het opleidingsmanagementteam staat in voor de coördinatie en opvolging van de kwaliteitszorg. In GKW 1 werd beschreven dat de opleiding zich inschrijft in een internationale benchmarking. Er wordt ook op het vlak van kwaliteitszorg gestreefd naar internationale input en erkenning.

De visitatiecommissie kon vaststellen dat de opleiding bewust bezig is met kwaliteitsbewaking en dat ook dit ingebed is in een visie. De structuur is voldoende uitgewerkt en wordt ondersteund door dataverzameling en analyse. De opleiding verzamelt een grote hoeveelheid data over bijvoorbeeld instroom, doorstroom en slaagkansen, analyseert deze en gebruikt de bevindingen om eventuele aanpassingen door te voeren. De commissie vindt het positief dat er niet enkel aan dataverzameling en analyse gedaan wordt, maar dat de resultaten achteraf ook opgevolgd worden. Kwaliteitsverbetering leeft binnen het team en dit is zichtbaar in de genomen initiatieven. Het voorbeeld hiervan is het goede zelfevaluatierapport dat door de commissie als helder en eerlijk bevonden wordt. De commissie constateerde dat er werk werd gemaakt van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie.

Tijdens het visitatiebezoek bracht de commissie een bezoek aan de opleidings specifieke infrastructuur van de campus Kattenberg. Deze campus

ligt in het centrum van Gent, is de hoofdcampus en wordt enkel gebruikt door de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs. Daarnaast is er de campus Goudstraat (kunstvakken) en de campus Bloso (sportvakken). Van deze laatste kreeg de commissie een impressie via een videofilmje. Het is een grote campus met een ruim aanbod aan les- en vaklokalen. Het viel de commissie op dat de vaklokalen voor de technische vakken zoals haartooi en verzorging goed uitgerust zijn. De leslokalen zijn uitgerust met een PC/beamer en krijtbord. Er zijn 12 digiborden en 31 tablets aanwezig op de campus. De commissie raadt de opleiding aan hierin te blijven investeren. Tot slot werd de mediatheek op de campus bezocht. Deze verzamelt het materiaal voor alle onderwijsopleidingen van de Arteveldehogeschool. De commissie kon vaststellen dat het aanbod voldoende is en dat er de nodige aandacht wordt besteed aan recent materiaal. Er is vakliteratuur aanwezig en tijdschriften zijn online raadpleegbaar. Tijdens het gesprek met de studenten gaven deze aan dat de mediatheek soms te klein is voor het grote aantal studenten.

Bij het inkijken van de beschikbare documenten tijdens het visitatiebezoek, viel het de commissie op dat de opleiding een grondige inventarisatie gemaakt heeft van welke werkvormen er doorheen de opleiding gebruikt worden. Deze bevraging gebeurde bij de vakgroepen en daaruit blijkt dat er een brede waaier aan werkvormen gehanteerd wordt. Voorbeelden zijn de hoor- en werkcolleges, maar ook discussies, groepswerk, zelfstudie onderwijsleergesprekken, projectonderwijs, practica en excursies. Bij peer teaching en peer coaching kruipen de studenten zelf in de rol van docent en coach en wordt er aan peer feedback gedaan. Tijdens het opleidingsonderdeel Onderzoek & multimedia maken de studenten kennis met digitale media en leermiddelen. Dit gebeurt parallel met de leerlijn ICT. De commissie erkent dat de aandacht voor digitale media in de opleiding in opmars is, maar het blijft een werkpunt. Samenhangend met de werkvormen werd ook een gedeelte van het cursusmateriaal bekeken. Dit blijkt in orde te zijn: er wordt kennis gemaakt met nieuwe literatuur en actuele veranderingen, al verschilt de kwaliteit van vak tot vak. De opleiding probeert het (studie)materiaal up-to-date te houden. Vakgroepen ontwikkelen eigen cursusmateriaal. Dit vraagt een grote tijdsinvestering en het lukt dan ook niet altijd en overal. Tot slot kunnen de studenten ook beroep doen op het intranet Dinar (hogeschoolbreed) en een digitale leeromgeving Chamilo (voornamelijk opleiding). Beide leeromgevingen worden gebruikt als communicatiemiddel en als leertool. Cursussen en extra informatie zijn hier digitaal toegankelijk.

Voor studenten van de opleidingsvariant wordt er ingezet op ICT en zelfstudie. Dit moet het voor deze groep mogelijk maken om thuis en op afstand de leerstof eigen te maken. De commissie vindt dit een interessante ontwikkeling en de commissie moedigt de opleiding aan dit zorgvuldig op te volgen en na te gaan of er aan de verwachtingen wordt voldaan.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool kent twee afsluitende proeven: de stage en de bachelorproef. Het stagebeleid van de opleiding wordt gekenmerkt door enkele kernprincipes. Het doel van de stage is om alle te bereiken basiscompetenties en attitudes af te dekken. Tijdens de praktijkervaringen krijgen studenten de kans om competentiebeheersing gradueel op te bouwen in een reële context. Ten tweede worden studenten via het actieonderzoek gestimuleerd om aan zelfreflectie te doen. Het groeidossier ondersteunt het proces en dient als basis voor de begeleidingsgesprekken. Ten derde wordt het stagetraject mede vormgegeven door de eigen interesse en talenten van de student. In het tweede jaar stellen de studenten een talentenprofiel op, op basis waarvan ze keuzes maken betreffende de stage (internationale stage, keuzestage, ...) in het derde jaar. Tot slot staat ook het leren van elkaar centraal. Zo observeren studenten minstens één andere student in de afstudeerstage.

De praktijkcomponent is verdeeld over de drie jaren. In het eerste jaar (12 studiepunten) ligt de focus op algemene en vakdidactische basisvaardigheden. De stage per onderwijsvak vindt plaats op de campus omdat de studenten nog onvoldoende inhoudelijke en vakdidactische kennis bezitten om effectief les te geven en omdat het daarom lastig is om voldoende stageplaatsen te vinden voor eerstejaarsstudenten. De commissie geeft de opleiding in overweging om na te denken over de mogelijkheid om studenten toch in het eerste jaar kennis te laten maken met de praktijk bijvoorbeeld door een observatieopdracht bij derdejaarsstudenten uit te voeren. Met behulp van vakdidactische toepassingen, het lesgeven aan en het observeren van medestudenten, wordt er gewerkt aan deze basisvaardigheden. Studenten lichamelijke opvoeding, project kunstvakken en bewegingsrecreatie lopen wel stage in het werkveld in hun eerste jaar. In het tweede opleidingsjaar (12 studiepunten) trekken de studenten naar het werkveld. Er zijn twee stageperiodes van elk vier weken: één ingroeiweek, één week voorbereiding met hulp van vakdocenten in de hogeschool en twee lesweken van twaalf uur per vak. De stagebegeleider geeft feedback op basis van de zelfreflectie van de student, het groeidossier, de observatie van de stagebegeleider (minstens één lesbezoek per stageperiode) en de begeleiding en beoordeling van de stagementor en vakmentoren. Studenten Project kunstvakken lopen ook

stage in een cultureel centrum en studenten bewegingsrecreatie bij externe organisaties. De afstudeerstage in het derde jaar (totaal van 27 studiepunten) dient om alle competenties te verwerven. Dit gebeurt in drie verschillende stages: PR3.1 focust op de communicatie met leerlingen, collega's en ouders en gebeurt op de campus. PR3.2 is de didactische stage van acht weken waarin er niet enkel aan de eigen lesopdracht gewerkt wordt, maar ook aan de bredere lerarencontext. Dit houdt onder andere deelname in aan klasraden, vergaderingen, remediëring van leerlingen ... De begeleiding gebeurt door één stagebegeleider die twee feedbackmomenten inlast. Studenten bewegingsrecreatie lopen opnieuw stage bij externe organisaties. Na de acht weken volgen twee weken stage bij een specifieke doelgroep (BSO, inclusief onderwijs ...) die de studenten zelf kiezen op basis van hun talentenprofiel. Tot slot is er de stage PR3.3 waar studenten een voorstel doen over de invulling ervan op basis van hun interesses, talenten en vakgebieden. Studenten kunnen hun afstudeerstage volledig (veertien weken) of gedeeltelijk (vier à zes weken) in het buitenland opnemen.

Ook in het kader van de stage kunnen studenten beroep doen op het begeleidingskader. Tijdens de praktijkopdrachten in het eerste opleidingsjaar krijgen de docenten een zicht op het functioneren van de studenten. Dit geeft de mogelijkheid aan deze docenten om bij te sturen of eventueel heroriëntering voor te stellen. Ook in het tweede jaar is er ruimte voor remediëring. Tijdens de stage worden studenten begeleid door de stagebegeleider van de opleiding en de vakmentor of stageverantwoordelijke van de stageplaats. Indien nodig kunnen de studenten teruggrijpen naar de stagehandleidingen. Deze zijn online beschikbaar op het leerplatform net zoals de andere stagedocumenten, afspraken en informatie.

Voor de studenten uit de opleidingsvariant is er een aangepast traject. Studenten die al een pedagogisch diploma behaalden, lopen een stage van 6 studiepunten waarbij de 50 uren stage gespreid worden over tien weken.

Tijdens het visitatiebezoek sprak de visitatiecommissie met leden uit het werkveld, studenten en oud-studenten, ondersteunende functies en de opleidingsverantwoordelijke. De commissie kon eveneens extra documenten met betrekking tot de stage inkijken. Op basis hiervan kon vastgesteld worden dat het systeem helder is georganiseerd en gebaseerd op een duidelijke visie. Er is voldoende begeleiding van de studenten in de opleiding (stagebegeleider) en in de stagescholen (mentoren) en de begeleiders worden geschoold. Zo kunnen mentoren vorming volgen binnen het expertisenetwerk AUGent en stagebegeleiders tijdens interne vormings-

dagen of momenten. Stagebegeleiders en mentoren blijken regelmatig overleg te hebben. De aandacht voor de talenten en de invloed hiervan op de stagekeuze charmeert de commissie. Hetzelfde geldt voor de toesping op vakinhouden en het leraarschap in respectievelijk jaar twee en drie. Ook dit vond de commissie een interessante benadering. Tot slot kon de commissie vaststellen dat de opleiding de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining, afhankelijk van het traject, voor 51 studiepunten begroot en daardoor voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding³.

Naast de stage is ook de bachelorproef (9 studiepunten) een sluitstuk van de opleiding, meer specifiek het sluitstuk van de leerlijn onderzoek en ontwikkeling. Deze proef zet de studenten aan tot creativiteit, innovatie en ondernemingszin en wordt in groepsverband uitgewerkt. Het onderwerp speelt in op de noden van het werkveld en wordt zodoende uitgewerkt in een onderzoeksbachelorproef (praktijkgericht onderzoek) of een ontwikkelingsbachelorproef (onderzoeksdeel en ontwikkeling van een product of materiaal). 90% van de studenten blijkt te kiezen voor het laatste en specifiek omdat het eindresultaat iets is wat ze in de eigen praktijk kunnen gebruiken. Dit bleek uit de gesprekken met de studenten. Studenten kunnen kiezen uit een lijst van onderwerpen of kunnen indien gewenst zelf een voorstellen. Doorheen de uitwerking van de bachelorproef worden de studenten begeleid door een promotor. De opleiding hecht veel belang aan de interactie tussen de student en zijn promotor als onderdeel van de competentiegerichte aanpak. Informatie met betrekking tot dit onderdeel is terug te vinden in de “gids voor de bachelorproef” en in het handboek. De toelichting ervan gebeurt voornamelijk in het derde jaar, al komt de leerlijn eerder aan bod.

Ook hier is er voor de opleidingsvariant een bachelorproeftraject op maat. De commissie stond stil bij het beleid van de opleiding om vrijstellingen te verlenen bij de bachelorproef voor studenten die eerder een bachelor behaalden. Dit is op zich geen bezwaar, maar de commissie beveelt de opleiding aan om de onderzoekscompetenties te toetsen binnen de specifieke onderwijscontext secundair onderwijs. De specifieke competenties dienen aangetoond te worden binnen andere opleidingsonderdelen.

Voorafgaand aan de visitatie las elk commissielid twee bachelorproeven. Tijdens het bezoek kon ze de bachelorproefhandleiding en andere relevante

---

3 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

documenten inkijken. De commissie is ervan overtuigd dat het concept van de bachelorproef toepassingsgericht is en dat de uitwerking ervan in nauwe samenwerking met het werkveld gebeurt. De terugkoppeling van de resultaten naar het werkveld is volgens de commissie een pluspunt.

Ter bevordering van de studeerbaarheid zet de opleiding in op verschillende initiatieven. Ze bewaakt deze studeerbaarheid onder andere door studenten om feedback te vragen via overlegorganen en bevragingen. Daarnaast wordt om de drie jaar de onderwijskwaliteit geëvalueerd en bijgestuurd waar nodig. Ook wordt er om de drie jaar een studietijdmeting gedaan. Het onderzoek van de opleiding toont aan dat de onderwijskwaliteit in 2013 positief geëvalueerd werd en dat de reële studietijd overeenkomt met de begrote studietijd.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool is een opleiding die gekenmerkt wordt door een grote studentenpopulatie. De visitatiecommissie zag een opleiding die actief is op vele fronten. Ze zet sterk in op een ruim studieaanbod om in te spelen op de verzuchtingen van het werkveld. Studenten kunnen vanaf het begin terugvallen op een structurele en wel onderbouwde “begeleiding op maat”. Naast deze structuur kunnen de studenten ook beroep doen op de toegankelijke en enthousiaste lectoren. Eventuele problemen kunnen aangekaart worden via een uitgebouwde studentenvertegenwoordiging. Doorheen de opleiding wordt er aandacht geschonken aan de praktijkervaring. Het systeem van de stage is helder georganiseerd en gebaseerd op een duidelijke visie. Er is een groeiende interesse voor de opleidingsvariant voor werkstudenten. Het personeel krijgt ruimte om niet enkel in Vlaanderen maar ook internationaal te professionaliseren. Er leeft een kwaliteitscultuur en men is er trots op. Terecht, want dit is een van de sterke punten van de opleiding. Naast de positieve punten zijn er enkele werkpunten. ICT en nieuwe media vragen blijvende aandacht. De visitatiecommissie raadt de opleiding aan verder werk te maken van een theoretische, onderwijskundige onderbouwing, onder meer met betrekking tot het competentiegerichte opleiden. Binnen deze generieke kwaliteitswaarborg scoort de opleiding systematisch boven de basiskwaliteit. De commissie beoordeelt de opleiding dan ook als goed. De verschillen tussen het modeltraject en de opleidingsvariant zijn niet noemenswaardig en om deze reden geldt hetzelfde oordeel.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool als goed

Eén van de documenten die de visitatiecommissie kon inkijken tijdens het visitatiebezoek was het toetsbeleidsplan van de opleiding. De hierin uitgeschreven visie is de handleiding voor de lectoren en andere betrokken partners wanneer het op toetsing aankomt. De vakgroepen en vakgroepvoorzitters spelen een belangrijke rol in de communicatie hieromtrent. Ze zijn eveneens betrokken geweest bij de uitwerking van de visie. Om het toetsbeleid verder uit te werken en te ondersteunen werd er in 2012 de commissie curriculum en toetsing opgericht. Wegens de interactie tussen curriculumontwikkeling en toetsing volgt de commissie ook de curriculumontwikkeling op. De CCT heeft een adviserende rol, brengt de toetspraktijken in kaart, formuleert verbeterpunten, legt good practices bloot, werkt documenten en procedures uit en ontwikkelt het toetsbeleidplan verder. Om de kwaliteit van de toetsing te waarborgen, stelt de opleiding drie toetsingsprincipes centraal: transparantie, vergelijkbaarheid en herhaalbaarheid. In eerste instantie wil de opleiding open en transparant communiceren over de toetsing: wat kunnen de studenten verwachten, welke vormen, welke criteria worden gehanteerd enzovoort. Alle informatie is terug te vinden op de ECTS-fiches, de studiewijzers en wordt toegelicht tijdens de contacturen. Eventuele specifiek vakgebonden informatie wordt door de docenten voorzien. De vergelijkbaarheid wordt verzekerd door examens op een vergelijkbaarbare manier op te stellen, af te nemen en te verbeteren. Indien er meerdere docenten voor één opleidingsonderdeel zijn, wordt er eenzelfde examen voorzien voor alle studenten. Daarnaast is er een quoteringskader wat een eenduidige beoordeling moet garanderen. Tot slot streeft men naar herhaalbaarheid, en dit specifiek voor de afsluitende stage en bachelorproef. Beide worden beoordeeld op basis van metingen op meerdere momenten, in verschillende situaties en door verschillende beoordelaars. Bij de stage is dit door de mentor en de stagebegeleiders, bij de bachelorproef door de promotor en de assessor.

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat de opleiding een helder en duidelijk toetsbeleid heeft. Er is werk gemaakt van een samenhangende toetsomgeving met duidelijk geformuleerde leerdoelen. De opleiding slaagt erin om de studenten voldoende in te lichten over de toetsvormen en de verwachtingen. De studenten waarderen deze transparantie en ervaren de

toetsing als betrouwbaar en valide. Dit bleek onder andere uit de gesprekken met de studenten en wordt bevestigd door het tevredenheidsonderzoek. De visitatiecommissie deelt de mening van de studenten en kon de transparantie zelf vaststellen in de ingekeken documenten en evaluaties. Ook hecht de commissie veel belang aan het vergelijkbaarheidsprincipe en de opleiding slaagt erin dit te garanderen. Daarnaast toont de opleiding een cultuur van kwaliteitszorg met betrekking tot toetsing die niet enkel gebaseerd is op bevraging van verschillende partners, maar eveneens beroep doet op dataverzameling en analyse. De opstart van de commissie curriculum en toetsing is een goed initiatief en zal een belangrijke bijdrage leveren voor het waarborgen van de samenhang tussen leerdoelen, toetsing en evaluatie in al zijn vormen. De commissie raadt de opleiding aan blijvend in te zetten op deze commissie en haar werking op regelmatige basis te evalueren. De tweede aanbeveling van de visitatiecommissie betreft de sterke begeleiding die de opleiding voorziet. Ze raadt de opleiding aan om kritisch te blijven waken over een verantwoord evenwicht tussen enerzijds de door de opleiding sterk gestuurde begeleiding en anderzijds de emanciperende en zelfsturende aanpak van de student.

De evaluatievormen die de opleiding hanteert zijn naar aanvoelen van de commissie voldoende divers. De opleiding verdeelt ze in vijf categorieën: mondelinge examens, schriftelijke examens, rapporten, werkstukken en observaties. De vakgroep beslist welke evaluatievorm er gebruikt wordt en deze dient in overeenstemming te zijn met de doelstellingen en werkvormen van het opleidingsonderdeel. Het is de opdracht van de nieuwe CCT om op basis van het gemaakte overzicht van evaluatievormen dit beleid op te volgen en bij te sturen indien nodig. De beoordeling van de stage gebeurt door de stagebegeleiders die zich baseren op de beoordeling van de mentor in de stageschool. De mentor kan voor de beoordeling een beroep doen op het evaluatieformulier van de opleiding. De Competentiegerichte Standaard voor Praktijk geeft aan welke competenties de student dient te bezitten in de verschillende opleidingsjaren. Hiervoor worden de functionele gehelen als criteria gebruikt. De beoordeling van de bachelorproef gebeurt op basis van vier elementen: het product, het proces, de poster en de verdediging voor de promotor en de assessor. De poster dient om het resultaat van de bachelorproef voor een breed publiek en het werkveld toegankelijk te maken. De beoordeling is vooral productgericht (60%) en in mindere mate procesgericht (40%).

De commissie is ervan overtuigd dat het evaluatieproces van de stage garant staat voor een correcte beoordeling van de studenten. De betrokkenen

heid van de mentoren is zeker een pluspunt. De posterbeurs van de bachelorproef kent een grote opkomst en wordt als nuttig beschouwd door het werkveld en de visitatiecommissie.

De evaluatiecriteria die de opleiding hanteert, zijn gebaseerd op de domeinspecifieke leerresultaten en de basiscompetenties en attitudes voor de leeraar secundair onderwijs. Dit gebeurt systematisch en consequent.

Van de afgestudeerden die na hun opleiding op zoek gaan naar een job, slaagt ongeveer 90% van de studenten erin om binnen de drie maanden een job te vinden, al dan niet binnen het onderwijs (meer dan 50%). De opleiding stimuleert levenslang leren en een deel van de studenten studeert verder. Uit het alumni onderzoek van de afgestudeerden van 2011 bleek ongeveer de helft verder te studeren. De alumni geven aan dat ze tevreden zijn over de opleiding en dat ze een goede basis hebben opgebouwd doorheen hun studietijd. Dit blijkt uit de cijfergegevens van de opleiding en uit de gesprekken die de commissie had met enkele alumni. Het werkveld is tevreden over de inzetbaarheid van de studenten en looft vooral de aandacht voor innovatie. De commissie is van mening dat de innovatieve houding van de studenten er mee voor zorgt dat de opleiding innovatieve impulsen geeft aan het werkveld.

De evaluatie voor de opleidingsvariant verloopt voor het grootste deel gelijk met die van het modeltraject. Verschillend is dat studenten van dit traject beroep kunnen doen op een aantal faciliteiten zoals examenspreiding. De beoordeling van de stage en de bachelorproef verloopt eveneens gelijk.

Op basis van de voorgaande bevindingen beoordeelt de commissie het gerealiseerde eindniveau van de Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool als goed. Ze heeft een duidelijke toetsvisie, een transparant toetssysteem en er is de eerste aanzet gegeven tot een formeel orgaan om de kwaliteit van de toetsing op te volgen. Als voornaamste werkpunt dient de opleiding de sterke begeleiding af te blijven wegen tegen een emanciperende en zelfsturende aanpak. De opleidingsvariant verschilt in geringe mate met het modeltraject en de commissie beoordeelt deze variant dan ook als goed.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool (modeltraject), conform de beslisregels, goed.

Werkstudententraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool (werkstudententraject), conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Een betere verspreiding van de opleidingsvisie zou de bekendheid en gedragenheid ten goede komen.
- De opleiding dient haar visie en opleidingsconcept te concretiseren in een eigen set van opleidings specifieke leerresultaten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Expliciteer de theoretisch onderwijskundige onderbouwing van het didactisch concept.
- Volg de gelijkvormigheid van de ECTS-fiches op.
- Blijf inzetten op de initiatieven om de werkdruk onder controle te houden.
- Volg de eerstelijns hulp op.
- Blijf waakzaam voor de balans tussen enerzijds de studenten van het PDT-traject en anderzijds de studenten in de reguliere trajecten.
- De aandacht voor digitale media is binnen de opleiding in opmars maar blijft een werkpunt.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Er moet blijvend ingezet worden op de commissie curriculum en toetsing en haar werking dient op regelmatige basis geëvalueerd te worden.
- Blijf kritisch waken over een verantwoord evenwicht tussen enerzijds de door de opleiding sterk gestuurde begeleiding en anderzijds de emanciperende en zelfsturende aanpak van de student.

BIJZONDER KWALITEITSKENMERK (BKK) 'BEGELEIDING OP MAAT'

Inleiding

De opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool vroeg de visitatiecommissie te oordelen over een bijzonder kwaliteitskenmerk “begeleiding op maat”. De visie achter dit begeleidingssysteem gaat er vanuit dat het inherent is aan excellent onderwijs dat de student de garantie heeft begeleid te worden in zijn groei, rekening houdend met zijn talenten en behoeften. De begeleiding in de opleiding sluit aan bij de principes van Universal Design For Learning, de hogeschoolbrede visie “begeleiding op maat van de student” en de talentennota voor studenten. Het uitgangspunt van deze begeleiding is: goed onderwijs en degelijke begeleiding voor alle studenten én individuele begeleiding wanneer reguliere voorzieningen de behoeften van sommige studenten niet dekken.

Naast het “op maat van de student”-concept, bouwt dit kwaliteitskenmerk op nog drie andere concepten: remediëren en profileren, synergie en het model voor de student als toekomstige leraar. De opleiding zet in op remediëringsinitiatieven om het leerproces, aangepast aan de noden van de student, te ondersteunen. Begeleiding op maat is ook gericht op coaching van studenten die zich willen profileren op basis van hun talenten. Aangezien de begeleiding op maat een samenspel is van verschillende actoren, zet de opleiding in op een synergetisch samenspel tussen de student, docent en de verschillende coaches. De situatie van de student is telkens het uitgangspunt. Tot slot wil de opleiding met dit kader ook als inspiratiebron dienen voor de toekomstige leraren. Ter voorbereiding krijgen de studenten de mogelijkheid om te participeren in begeleidingsprocessen.

De omzetting in de praktijk is gericht op initiatieven met betrekking tot instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding. De instroombegeleiding wil de eerste kennismaking met de opleiding faciliteren op het vlak van oriëntatie en instroom. De oriëntering gebeurt via een aanbod van proefstuderen, deelname aan SID-in's en vier infodagen. Tijdens de infodagen kunnen studenten al in gesprek gaan met verschillende coaches zoals de leer-, zorg- en trajectcoach. Na inschrijven kan de student aansluiten bij enkele instapcursussen rond taal, ICT, studiemethode en/of vakspecifieke cursussen. Tijdens de startweek krijgen alle studenten een onthaal- en vormingsprogramma en worden alle studenten gescreend op taal.

De doorstroombegeleiding focust zich op vijf grote blokken. Trajectbeheer, remediëring, doelgroepstudenten, bemiddeling en profilering.

- Eerder in het visitatierapport werd al melding gemaakt van het groot aantal studenten met een persoonlijk deeltraject. De trajectbegeleider stippelt een traject uit voor de student en indien er heroriëntering nodig is, worden de studenten begeleid door de trajectcoördinatie en de dienst studieadvies.
- Er is een groot aanbod aan coaching doorheen de opleiding. Studenten krijgen via de vakgroepen vakspecifieke leercoaching. Tijdens algemene leercoaching wordt er gewerkt rond studiemethode, planning, timemanagement, uitstelgedrag en andere. Remediëring i.v.m. praktijk, ICT- en taalcoaching worden verzorgd door de betrokken coaches. Voor studenten die trissen wordt er een specifiek coachingstraject uitgewerkt.
- Studenten bij wie aspecten uit het persoonlijke leven, zoals een job, topsportstatuut, functiebeperking of andere omstandigheden, een impact hebben op hun studievoortgang, kunnen beroep doen op de zorgcoach. Deze doelgroepstudenten kunnen eventueel een bijzonder statuut verwerven met gepersonaliseerde faciliteiten. Studenten die met psychosociale problemen kampen, kunnen bij de zorgcoach of de dienst studentenvoorzieningen terecht.
- Bemiddeling met betrekking tot examens wordt opgevolgd door de ombudspersoon.
- Eerder in het visitatierapport werd er aandacht besteed aan de inzet op talenten van studenten. De opleiding wil studenten de kans geven zich te profileren en biedt op dat vlak dan ook ondersteuning aan. Studenten kunnen deelnemen aan een internationaal traject of een tutoringstraject. Er is ook coaching voorzien voor studentenvertegenwoordigers. Studenten die deelnemen aan zulke trajecten krijgen een vermelding op hun diplomasupplement.

In het kader van uitstroombegeleiding kiest de opleiding ervoor om studenten in de module “brug naar het werkveld” te informeren over beroepsperspectieven en verder studeren. Studenten die voortijdig de hogeschool verlaten, krijgen een exitgesprek en worden indien gewenst geadviseerd bij heroriëntering.

Het functioneren van dit uitgebreide systeem van begeleiding wordt mogelijk gemaakt door de rollen die de docenten en vakgroepen toebedeeld krijgen en de inzet op disseminatie. Docenten worden in eerste instantie aangezet tot het ontwikkelen van studeerbaar studiemateriaal en tot

taalontwikkeland en studiemethoden-ondersteunend lesgeven. Daarnaast vervullen de docenten een belangrijke signaalfunctie. Daar zij het meest in contact komen met de studenten zijn ze de ideale doorverwijzers. De visitatiecommissie prees deze eerstelijns hulp eerder in het rapport. Daarnaast wordt er gefocust op een brede disseminatie van de initiatieven bij studenten en docenten. Algemene informatie krijgen studenten via een presentatie in de startweek, via het internet, affiches en de contactkaart.

Aan alle begeleidingsinitiatieven zijn specifieke coaches gekoppeld. De opleiding zet in op continue afstemming tussen deze actoren. Ook is er ruimte voorzien voor de coaches om te professionaliseren via interne of externe professionalisering.

De commissie beoordeelt het eerste criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk - differentiatie en profilering als goed.

De visitatiecommissie is van mening dat het “begeleiding op maat”-model van de Arteveldehogeschool niet uniek is in Vlaanderen. Elke lerarenopleiding voorziet namelijk in (basis)begeleiding voor haar studenten. Uiteraard zijn er verschillende graden van begeleiding en dit maakt het mogelijk voor de opleiding om zich al dan niet te onderscheiden in Vlaanderen. De opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool slaagt erin zich te onderscheiden op volgende punten:

- De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding al verschillende jaren bouwt aan dit systeem. Het resultaat is dat er een sterk en gevarieerd zorgkader aanwezig is dat gebaseerd is op een duidelijke visie op zorg. De visitatiecommissie waardeert deze visie.
- Er is een detectiesysteem dat erin slaagt om snel studenten op te sporen die eventueel nood hebben aan ondersteuning. De docent speelt hierin een belangrijke rol en verwijst de studenten effectief door naar de betrokken dienst.
- Er wordt breed gedissemineerd en de studenten weten ook waar ze terecht kunnen.
- De opleiding voorziet in een zeer breed gamma van begeleidingsinitiatieven die elk door een specifieke coach of dienst opgevolgd worden en die afgestemd zijn op verschillende doelgroepen. De professionalisering van deze ondersteuners en coaches draagt bij tot hun legitimiteit.
- Studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat ze specifiek voor deze hogeschool gekozen hebben (bij aanvang van hun studie of na het uitvallen aan een andere instelling) op basis van het beschikbare zorgsysteem.

Aangezien de opleiding op dit criterium systematisch boven de basiskwaliteit presteert, beoordeelt de commissie dit als goed. Vooral de uitwerking en het grote aanbod spreekt de commissie aan, zij het met de kanttekening dat het stimuleren van het zelfstandig leren van studenten zeker ook aandacht verdient. De commissie is van mening dat het begeleiding op maat model van de opleiding, niet als een internationaal toonvoorbeeld kan dienen.

De commissie beoordeelt het tweede criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk - kwaliteit als voldoende.

Het bijzondere kwaliteitskenmerk dient bij te dragen aan de kwaliteit van de volledige opleiding. Dit betekent dat het BKK moet terug te vinden zijn in de drie verschillende generieke kwaliteitswaarborgen en telkens bijdraagt aan een verhoging van de score.

Met betrekking tot het beoogde eindniveau, profileert de opleiding zich via het opleidingsconcept. Eén van de elementen hierin is de specifieke “begeleiding op maat”. De opleiding wil de studenten via een gedifferentieerde aanpak benaderen. Er wordt echter geen verband gelegd tussen de domein- of opleidingsspecifieke leerresultaten en deze “begeleiding op maat” en dat betreurt de commissie. De profilering aan de hand van deze begeleiding heeft de commissie dan ook niet aangezet om de score op dit kwaliteitswaarborg te verhogen.

Het bijzonder kwaliteitskenmerk is vooral kwaliteitsverhogend voor het onderwijsproces. Doorheen het volledige curriculum is er ruimte en aandacht voor screening, begeleiding en remediëring. Naar aanvoelen van de commissie is dit een meerwaarde voor de studenten. Het feit dat dit zorgkader overal aanwezig is in de opleiding verhoogt de kwaliteit van het onderwijsproces noemenswaardig. Dit heeft mee gezorgd voor de score “goed” op de bijhorende kwaliteitswaarborg.

Tot slot bekeek de commissie de impact van de “begeleiding op maat” in het kader van het gerealiseerde eindniveau. De cijfergegevens worden bij het volgende criterium besproken. De visitatiecommissie is echter van mening dat dit zorgkader een potentieel kwaliteitsverhogende factor zou kunnen zijn voor het gerealiseerde eindniveau. Een goede begeleiding zou kunnen helpen om studentenuitval te beperken en om het aantal afgestudeerden binnen de begrote studieduur te verhogen.

Om deze redenen beoordeelt de visitatiecommissie dit criterium als voldoende. De “begeleiding op maat” was een scoreverhogende factor voor GKW 2, maar niet voor GKW 1 en 3. Zoals het visitatieprotocol aangeeft, moet “het bijzondere kwaliteitskenmerk terug te vinden zijn in de drie generieke kwaliteitswaarborgen en in elk oorzaak zijn van een verhoging van de beoordelingsscore”. Dit is niet het geval.

De commissie beoordeelt het derde criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk - concretisering als voldoende.

Tot slot dient het bijzonder kwaliteitskenmerk zichtbaar en/of meetbaar tot uiting komen in de verschillende elementen van het onderwijsproces en het gerealiseerde eindniveau. Met andere woorden, het effect zou zichtbaar moeten zijn als een lagere drop-out, een uitstroom die aansluit bij de begrote studieduur en een goed studierendement.

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat hun studentenuitval in het eerste jaar halveerde tussen 2007 en 2009 van 30% naar 15%. Daarna stabiliseerde dit percentage en bleef in de voorbije jaren gelijk. Wanneer we er de drop-outcijfers⁴ van het Datawarehouse Hoger Onderwijs (DHO) bij nemen, blijkt dat het aantal drop-outs van de opleiding na één academiejaar iets lager ligt dan het Vlaams gemiddelde. Ongeveer 50% van de studenten in het eerste academiejaar slaagt erin om minstens 75% van de begrote aantal studiepunten te verwerven. De studie-uitval in jaar twee en drie daalt onder de 5% en het aantal studenten dat een succesratio van minstens 75% haalt, stijgt tot boven de 80%. Ook het aantal drop-outs volgens de DHO-telling ligt in academiejaar 2 en 3 lichtjes lager dan het Vlaams gemiddelde.

De opleiding zelf geeft geen cijfers over de gemiddelde studieduur tot afstuderen. De DHO tabellen tonen aan dat ook hier de cijfers schommelen rond het Vlaams gemiddelde: ongeveer 30% van de studenten studeert af na 3 jaar, rond de 17 a 18% na 4 jaar. Dit laatste is lichtjes hoger dan het Vlaams gemiddelde. Tot slot bekeek de commissie het studierendement: dit is lichtjes hoger dan het Vlaams gemiddelde. In vergelijking met enkele andere grote professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs, is dit cijfer echter niet erg verschillend.

De cijfers geven de visitatiecommissie de indruk dat het begeleidingskader geen al te grote invloed heeft op de meetbare effecten, zeker als we kijken

---

⁴ Aantal niet-gediplomeerde studenten per eerste academiejaar traject en jaren tot eventuele uitstroom

naar het instroomprofiel van de opleiding: dit is voornamelijk ASO en TSO. De ASO-instroom is groter dan het Vlaams gemiddelde. Dit zou eveneens een verklaring kunnen zijn voor de voorgaande cijfers.

Aangezien de opleiding zelf geen meer overtuigende cijfers aanreikt, beoordeelt de commissie dit criterium op basis van de voorhanden zijnde cijfers en de DHO tabellen als voldoende.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bijzonder kwaliteitskenmerk: Stageconcept 'Samen opleiden'	
Differentiatie en profilering	G
Kwaliteit	V
Concretisering	V

Conform de beslisregels, kan een **bijzonder kwaliteitskenmerk** enkel worden toegekend bij ten minste eenmaal een oordeel "excellent" en geen enkel oordeel "onvoldoende" of "voldoende". Vermits voor het bijzonder kwaliteitskenmerk 'begeleiding op maat' criterium 1 als goed wordt beoordeeld, criterium 2 als voldoende en criterium 3 als voldoende, wordt het bijzonder kwaliteitskenmerk **niet toegekend**⁵.

---

⁵ De beoordeling van het bijzonder kwaliteitskenmerk is niet van invloed op de uitkomst van de accreditatie maar kan wel leiden tot een aantekening in het accreditatierapport.

ERASMUSHOGESCHOOL BRUSSEL

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Erasmushogeschool Brussel

Op 13 en 14 mei 2014 werd de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs is één van de vier opleidingen in het Departement Onderwijs en Pedagogie van de Erasmushogeschool Brussel. De visie van de opleiding is een combinatie van de departementale visie en de onderwijsvisie van de opleiding zelf. Het departement streeft ernaar om competente leraren op te leiden die respect hebben voor menselijke waardigheid en culturele eigenheid en die zich vanuit een professionele identiteit willen inzetten voor een betere en gezondere samenleving. De opleiding gaat hierop verder en wil haar maatschappelijke rol opnemen door leraren op te leiden die – op een autonome wijze, met een kritische houding en een hart voor onderwijs – uitmunten in hun vak. De commissie beoordeelt deze visie als een sterk punt van de opleiding. Bovendien waardeert de commissie de opleidings specifieke leerresultaten omdat ze enerzijds aansluiten bij de domeinspecifieke leerresultaten en gebaseerd zijn op het Besluit van de Vlaamse Regering

betreffende de basiscompetenties van de leraren (2007), en anderzijds omdat ze bijdragen aan de sterke profilering van de opleiding.

In het academiejaar 2012–2013 studeerden er 335 studenten aan de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel.

Programma

De opleiding biedt een regulier traject van 180 studiepunten aan. Het ontwikkelen van de basiscompetenties staat centraal doorheen de studieloopbaan. Het goed uitgebouwd didactisch kader is om die reden opgezet rond drie leeromgevingen: deskundigheid, bekwaamheid en identiteit. Men legt de nadruk op zowel vakinhoudelijke als algemeen-pedagogische aspecten.

In het academiejaar 2013–2014 rolde de opleiding een nieuw curriculum uit in de drie opleidingsjaren. De drie leeromgevingen werden aangevuld met twee leerlijnen per leeromgeving. De leeromgeving deskundigheid draait rond inhoudelijke kennis en vaardigheden en volgt de leerlijnen inhoudelijke deskundigheid en taaldeskundigheid. Bekwaamheid volgt de leerlijnen klasbekwaamheid en interactiebekwaamheid. Het is de bedoeling dat studenten hier de opgedane kennis en vaardigheden integreren in een specifieke beroepscontext. Bij identiteit zet men in op reflectie over het leraarschap. Hierbij passen de leerlijnen reflecterend en onderzoekend leraarschap en maatschappelijk engagement. De zes leerlijnen moeten leiden tot een geleidelijke beheersing van de leerresultaten bij de studenten. De combinaties van onderwijsvakken werd tegelijkertijd herbekeken op vraag van het werkveld.

De stage is een elementair deel van de opleiding. Het werkveld stelde de specifieke vraag om de studenten eerst van een voldoende grote kennisbasis te voorzien vooraleer hun stage in het werkveld aanvangt. Daarom bereidt men de studenten in het eerste opleidingsjaar via interne stages voor op de externe stages in het tweede opleidingsjaar. De stagevoorbereiding gebeurt aan de hand van demolesen, observaties in het onderwijs, proeflessen, peerreflecties en zelfreflecties. De externe stage start in semester drie met acht uur stage per week, in semester vier worden dat twaalf uur stage per week en in het derde opleidingsjaar zijn dit zestien uur stage per week. Voor het hele studietraject begroot de opleiding ten minste 48 studiepunten voor de praktijkcomponent. De studenten krijgen minstens een keer per periode bezoek van een stagebegeleider en na elke stageles

voorziet men feedback door mentor en/of stagebegeleider. De geleidelijke opbouw van de competentiebeheersing is een pluspunt volgens de commissie, maar men stelt eveneens vast dat praktijkervaringen (onder een of andere vorm) in het eerste jaar wenselijk zouden zijn.

Voor de bachelorproef (7 studiepunten) kiezen studenten vanuit hun praktijkervaringen een praktijkprobleem en voeren ze rond dit praktijkprobleem een eenvoudig actieonderzoek uit. Een promotor begeleidt het onderzoeksproces.

De opleiding hanteert een brede waaier van werkvormen. Binnen de leeromgeving deskundigheid draagt men kennis, inzichten en vaardigheden over via hoorcolleges, werkcolleges en practica. In de leeromgeving bekwaamheid streeft men naar competentieontwikkeling binnen de beroepscontext via stages, projectweken en didactische labo's. De competenties in de leeromgeving identiteit behaalt men door middel van reflecties en de bachelorproef. De commissie geeft aan dat het gebruik van ICT en media een werkpunt is. Het cursusmateriaal kan in sommige gevallen ook een update gebruiken.

Internationalisering vult men op drie manieren in: internationalisation@home, study abroad en docentenmobiliteit. De opleiding voorziet basis-mogelijkheden, maar verdere initiatieven zijn eerder beperkt.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Op het einde van elk semester is er een examenperiode waarin de studenten examens afleggen over de opleidingsonderdelen van het betreffende semester. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zittijd) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zittijd).

De leeromgeving, het niveau en de doelstellingen van het opleidingsonderdeel bepalen welke evaluatievormen men gebruikt. Kennis en vaardigheden binnen deskundigheid toetst men aan de hand van mondelinge of schriftelijke examens, individuele of groepswerkstukken en presentaties. De stages binnen bekwaamheid evalueert men via werk- en leerreflecties, peer- en zelfevaluaties, de stagebegeleiding, de stagemap en de stagebeoordelingsvergadering na een stageperiode. Binnen identiteit evalueert men reflectievaardigheden op basis van het portfolio en de feedbackmomenten.

Het toetsbeleid is opgebouwd uit vier bouwstenen: beleid en organisatie, de constructie, de uitvoering en de evaluatie van de toetsing. Studenten weten wat de opleiding van hen verwacht, waardoor het toetsbeleid transparantie garandeert. De commissie is van mening dat de opleiding eveneens op zoek moet gaan naar een formeel instrument dat de betrouwbaarheid en de validiteit van het toetsbeleid kan nagaan.

Begeleiding en ondersteuning

In de vakspecifieke lokalen is voldoende didactisch materiaal aanwezig. Men besteedt in deze lokalen ook aandacht aan nieuwe mediadragers en ICT. De studenten kunnen eveneens terecht in het studielandschap. Deze vernieuwde ruimte herbergt de bibliotheekcollectie van het departement en biedt daarnaast 220 zitplaatsen aan. In de bibliotheek kunnen de studenten vakspecifieke literatuur raadplegen.

Het Departement Onderwijs en Pedagogie zet in op verschillende grondig uitgewerkte begeleidingsinitiatieven, samengebracht onder de dienst STUDIE.punt, om een vlotte studieloopbaan te bevorderen. Deze dienst biedt studiebegeleiding, trajectbegeleiding, studentenbegeleiding, flexibele leerwegen, een ombudsdienst en taalbegeleiding aan. Studenten uit het eerste opleidingsjaar worden bijgestaan door een persoonlijke coach die fungeert als contact- en vertrouwenspersoon. De commissie adviseert om het zorgkader meer af te stemmen op het instroomprofiel in functie van een betere begeleiding.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Op basis van de DHO-tabellen blijkt dat ongeveer 60% van de studenten erin slaagt het diploma te behalen binnen de begrote studieduur. Tussen 2006 en 2011 stopten gemiddelde 39,4% van de studenten na hun eerste jaar. Na gesprekken met alumni en het werkveld kan men vaststellen dat beide groepen tevreden zijn over de inzetbaarheid van de studenten en meer specifiek hun functioneren in een grootstedelijke context en hun omgang met onverwachte klasomstandigheden.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Erasmushogeschool Brussel

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de Erasmushogeschool Brussel. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 13 en 14 mei 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie

heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteringsuggesties.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs is één van de vier opleidingen in het Departement Onderwijs en Pedagogie van de Erasmushogeschool Brussel. De opleiding wordt als een regulier traject van 180 studiepunten aangeboden aan studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel als goed.

Krachtens het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo heeft ook de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding Secundair onderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012–2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar secundair onderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiëring

van de opleidingen, opleidings specifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De visie van de opleiding is een combinatie van de departementale visie en de onderwijsvisie van de opleiding zelf. Het departement streeft ernaar om competente leraren op te leiden met respect voor menselijke waardigheid, culturele eigenheid, leraren die zich vanuit een professionele identiteit willen inzetten voor een betere en gezondere samenleving. De opleiding gaat hierop verder en wil haar maatschappelijke rol opnemen door op haar beurt leraren op te leiden die op een autonome wijze, met een kritische houding en een hart voor het onderwijs, uitmunten in hun vak. Voor de opleiding zijn vakinhoudelijke kennis, taalvaardigheids- en intercultureel onderwijs, leezorg, actieve participatie en betrokkenheid van de student onontbeerlijk in hun onderwijs. De hogeschool stelt drie kerndoelen centraal: opleiden tot bekwaamheid, deskundigheid en identiteit. De opleiding voegt daaraan nog zes elementen toe: vak- en taaldeskundig zijn, klasbekwaam zijn, maatschappelijk geëngageerd zijn, interactiebekwaam zijn en reflecterend en onderzoekend leraar zijn. Er wordt dus duidelijk gestreefd naar vak- en onderwijsbekwaamheid bij toekomstige leraren. Tot slot wordt er ingezet op de specifieke situatie waarin de hogeschool verkeert. Als Nederlandstalige hoger onderwijsinstelling in Brussel speelt de grootstedelijke context een rol in het onderwijsgebeuren. Studenten worden aangemoedigd hun maatschappelijke rol op te nemen en worden geconfronteerd met de anderstalige, interculturele context van de werkomgeving waarin velen van hen zullen terechtkomen na het afstuderen.

De visitatiecommissie apprecieert de inzet van de opleiding om een eigen visie te ontwikkelen. Ze slaagt hierin en profileert zich via een sterk uitgewerkte opleidingsvisie waarin ook aandacht is voor elementen van de hogeschool en het departement. De keuze voor de grootstedelijke context is weloverwogen en vormt een sterkte van de opleiding aangezien deze context verweven is in de volledige opleiding. Studenten (h)erkennen de visie, het idee van de grootstedelijke context en weten zich hiermee te vereenzelvigen.

De opleiding kiest ervoor om de opleidingsvisie te vertalen in een opleidings specifiek leerresultatenkader. De basis wordt gevormd door het domeinspecifieke leerresultatenkader zoals bepaald in het decreet. Elementen uit de opleidingsvisie zoals aandacht voor interculturaliteit; sociale, culturele en talige diversiteit binnen de grootstedelijke context en maatschappelijke verantwoordelijkheid worden aan de DLR's toegevoegd om

tot het opleidingsspecifieke kader te komen. Samen met de basiscompetenties voor de leraar secundair onderwijs worden de opleidingsspecifieke leerresultaten gebruikt om gedragsindicatoren te omschrijven. Ze zijn een operationalisering van het OLR en ze bepalen het didactisch concept, de specifieke doelen en het toetsbeleid van de opleiding.

De visitatiecommissie heeft kunnen vaststellen dat de visie vertaald is in een opleidingsspecifiek leerresultatenkader en bijhorende gedragsindicatoren. Deze OLR's dekken het DLR volledig af en dit is een pluspunt. De commissie apprecieert de profilering en stelde vast dat deze gedragsindicatoren consequent doorheen de volledige opleiding gebruikt worden, onder andere als basis voor de te behalen doelstellingen en evaluatie. De studenten kennen dit kader en weten de doelstellingen en indicatoren terug te vinden.

Daar de opleiding het DLR als basis gebruikt voor het OLR, sluit dit OLR aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en vanuit het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. De opleiding zet daarnaast sterk in op deelname aan verschillende relevante organisaties (zoals overlegplatformen en het Brussels expertisenetwerk onderwijs) en studiedagen om de opleidingsvisie actueel te houden. De betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding is naar aanvoelen van de commissie een werkpunt. Zo bleek uit de gesprekken dat het werkveld in mindere mate bekend is met de visie en de OLR. De opleiding is hiermee bekend en vernieuwde daarom de werking en samenstelling van de resonantiecommissie. De commissie vindt dit een veelbelovende actie. Tot slot wil de visitatiecommissie de opleiding aanraden werk te maken van internationale benchmarking of samenwerking om ook het internationale perspectief actueel te houden.

Op basis van haar voorgaande bevindingen, de gesprekken met onder andere opleidingsverantwoordelijken, het werkveld en de studenten, beoordeelt de visitatiecommissie deze generieke kwaliteitswaarborg als goed. Er is een sterke visie op onderwijs en een verdere profilering in de opleidingsspecifieke leerresultaten. De commissie waardeert erg de inzet op de grootstedelijke context van Brussel. Als aandachtspunten zijn er de betrokkenheid van het werkveld en aandacht voor internationalisering.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel als voldoende.

De opleiding plaatst het ontwikkelen van de basiscompetenties doorheen de volledige studieloopbaan centraal in het onderwijsproces. Het didactisch kader is om die reden opgebouwd rond drie leeromgevingen: deskundigheid, bekwaamheid en identiteit. Binnen deze leeromgevingen worden de leerresultaten zichtbaar dankzij de gehanteerde werkvormen en leerprocessen. In de leeromgeving deskundigheid worden hoofdzakelijk kennis en vaardigheden ontwikkeld aangezien de opleiding het belangrijk vindt dat afgestudeerden zich kunnen presenteren als inhoudelijke experts. Competentiegerichtheid staat centraal binnen bekwaamheid. Zo worden in deze leeromgeving de opgedane kennis en vaardigheden geïntegreerd in de specifieke beroepscontext. Bij identiteit zet men in op reflectie over leraar worden en het leraarschap.

In het academiejaar 2013–2014 werd er een nieuw curriculum uitgerold in de drie opleidingsjaren. In dit curriculum wordt, in navolging van het didactisch kader, nadruk gelegd op vakinhoudelijke aspecten (129 studiepunten) en algemeen-pedagogische aspecten (51 studiepunten). De combinaties van onderwijsvakken werd tegelijkertijd herbekeken op vraag van het werkveld. Het nieuwe curriculum werd opgebouwd rond zes leerlijnen die moeten leiden tot een geleidelijke beheersing van de leerresultaten bij de studenten. Deze leerlijnen zijn: inhoudelijk deskundig zijn, taaldeskundig zijn, klasbekwaam zijn, interactiebekwaam zijn, reflecterend en onderzoekend leraar zijn en tot slot maatschappelijk geëngageerd zijn. Binnen elk van de drie leeromgevingen worden twee leerlijnen uitgewerkt. Daarvan staat er één centraal en deze bepaalt in grote mate de samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen. De leeromgevingen en leerlijnen lopen doorheen de drie opleidingsjaren.

De visitatiecommissie is van oordeel dat het didactisch concept van de opleiding met de keuze voor deskundigheid, bekwaamheid en identiteit een duidelijke basisstructuur vormt voor het onderwijsproces. Men wil niet vervallen in het afvinken van competenties, maar wil inzetten op de geleidelijke opbouw ervan. De inzet op reflectie over het leraarschap binnen de leeromgeving identiteit wordt door de commissie als een pluspunt gezien. Er werd vastgesteld dat dit concept op basis van onderzoek gegroeid is

en de commissie waardeert dit. Ook de bekendheid bij de studenten en de docenten is een pluspunt. Wel bleek dat de docenten de theoretische onderbouwing ervan niet kenden. Het curriculum is goed opgebouwd en vertoont een groeipatroon voor de studenten via de leerlijnen. De door de visitatiecommissie bekeken ECTS-fiches geven een duidelijke weergave van de inhoud, doelstellingen, gedragsindicatoren en evaluatievormen van de verschillende opleidingsonderdelen.

Het opleidingsteam bestond in 2012–2013 uit 33 medewerkers en gast-docenten. Deze waren goed voor 15,3 VTE van onderwijsopdrachten binnen de opleiding. Dit komt neer op een lector per twintig studenten. Aangezien het een eerder kleine opleiding is, kan er beroep gedaan worden op het departement voor extra ondersteuning. Deze is aanwezig voor administratieve en ondersteunende taken zoals studentenbegeleiding, studentenwerving enzovoort. De academische achtergrond van het docerend personeel is divers. Het personeel bestaat uit gegradueerden, regenten, licentiaten, geaggregeerden, bachelors, masters en doctors. Nieuwe personeelsleden krijgen een departementaal ingerichte introductie op de eerste werkdag. Het opleidingshoofd zorgt binnen de opleiding voor de introductie en begeleiding van deze nieuwe personeelsleden. Voor hen is er ook een infomap voorzien. Personeelsleden komen na hun aanstelling terecht in een functioneringscyclus. Het opleidings- en departementshoofd voeren functioneringsgesprekken. Daarnaast wordt het welbevinden van het personeel bewaakt via bevragingen en via overlegorganen. Tot slot is er ruimte voorzien voor professionalisering. Docenten kunnen deelnemen aan voornamelijk vakgerichte nationale of internationale conferenties en bijscholingen. Intern (binnen de hogeschool) worden er vormingen en innovatiedagen georganiseerd om de pedagogische bekwaamheid bij te scholen.

Tijdens het visitatiebezoek maakte de commissie kennis met enthousiaste teamleden van een kleine, dynamische groep van docenten die oog hebben voor hun studenten. Het viel de commissie op dat de recente veranderingen gedragen zijn door het team. De keuze van de opleiding om de contacturen te herschikken, om zo meer ruimte te creëren voor zelfstandig werk voor de studenten, heeft echter slechts in een beperkte mate de werklast verlaagd. Deze blijft hoog, al geven de docenten aan dat hun welbevinden in orde is. De werklast is eveneens groot ten gevolge van de diverse taken die door de docenten opgenomen worden, zoals stagebegeleider of bachelorproefpromotor. Er is ruimte voorzien voor professionalisering, al merkt de commissie hier toch op dat de nadruk op vakinhoudelijke expertise ligt en in mindere mate op de docent als lerarenopleider. De visitatiecommissie

raadt de opleiding aan de insteek van professionalisering te verbreden en ook aandacht te besteden aan de pedagogische en onderwijskundig theoretische achtergronden die nodig zijn voor het opleiderschap.

In het academiejaar 2012–2013 studeerden er 335 studenten aan de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel. Het aantal schommelt al enkele jaren rond de 325, al was er een kleine terugval aan het begin van het huidige academiejaar (2013 -2014). De opleiding nam in 2011–2012 enkele specifieke acties om de instroom te vergroten. Voorbeelden zijn samenwerkingsovereenkomsten met de Partnerscholen, bezoeken van laatstejaars secundair onderwijs aan de campus (Project Islam), inschrijvingsnocturne, samenwerking met de VGC, deelname aan professionele beurzen in België, samenwerkingsakkoorden met firma's, samenwerking met andere departementen van de Erasmushogeschool en andere opleidingsinstellingen in Brussel, samenwerking met not-for-profitorganisaties zoals de Vlaamse Trainerschool en vzw Crosspass. Het instroomprofiel verschilt op twee vlakken sterk van het Vlaams gemiddelde. Zo hebben er slechts 32,5% van de ingeschreven studenten een ASO-achtergrond, terwijl dit 44% is op Vlaams niveau. Het percentage studenten met een TSO-achtergrond is iets hoger (47,5% ten opzichte van 43%) terwijl het aantal studenten die afstudeerden aan een BSO-richting sterk verschilt. Dit is namelijk 16% ten opzichte van de 5% op Vlaams niveau. De opleiding stelt dat dit verklaarbaar is door hun specifiek aanbod van Haartooi en Bio-esthetiek. De genderverhoudingen volgen min of meer het Vlaams gemiddelde: 42% van de studenten zijn mannen (48% Vlaams gemiddelde) en 58% zijn vrouwelijk (52% Vlaams gemiddelde)

Tijdens het visitatiebezoek sprak de commissie met een delegatie van de studenten. Een van de elementen die aan bod kwamen betrof de studentbetrokkenheid en de participatie van de studenten aan de opleiding. Op basis van deze gesprekken kon de commissie vaststellen dat de studenten betrokken worden bij het onderwijsproces en dit via een systeem van studentenvertegenwoordiging. Daarnaast wordt er eveneens inspraak gevraagd via enquêtes. De commissie is tevreden over deze betrokkenheid.

Om een vlotte studieloopbaan te bevorderen, zet de opleiding in op verschillende begeleidingsinitiatieven. Deze begeleiding is voornamelijk georganiseerd op departementaal niveau en samengebracht onder STUDIE.punt. Deze dienst biedt onder andere studie-, traject- en studentenbegeleiding aan, flexibele leerwegen, een ombudsdienst en taalbegeleiding. Deze diensten staan open voor alle studenten en zijn niet specifiek doelgroep-

gericht. De begeleiding begint na de inschrijving. Om de startpositie van de studenten te bepalen, vinden er verschillende acties plaats. In de eerste plaats is er het kennismakingsgesprek. Tijdens dit gesprek aan het begin van het academiejaar treedt de student in dialoog met een lector die hij of zij zal tegenkomen in zijn of haar studieloopbaan. Daarnaast wordt er een Lemo-test afgenomen om de leercompetenties en motivatiekenmerken van de studenten te achterhalen. De resultaten worden in een reflectiesessie besproken. Alle studenten nemen eveneens deel aan drie studievaardigheidssessies rond thema's zoals studiehouding, plannen en studeertips. Tot slot kunnen studenten vrijblijvend deelnemen aan de "registratie studenten hoger onderwijs". Met deze bevraging tracht de opleiding een beter beeld te krijgen van haar instroomprofiel. Indien blijkt dat de student nood heeft aan persoonlijke begeleiding treedt een begeleidingsproces in werking dat begint met een intakegesprek en wordt verder gezet in de volgende jaren. Eventuele heroriëntering behoort ook tot de mogelijkheden.

In het eerste opleidingsjaar worden studenten bijgestaan door een persoonlijke coach. Hij of zij fungeert als contact- en vertrouwenspersoon voor de studenten en kan studenten eventueel doorverwijzen naar specifieke diensten. Na het eerste jaar staan studenten echter zelf in voor hun studietraject. De opleiding geeft aan dat ten gevolge van de flexibilisering er de voorbije jaren een toename is van het aantal studenten met een persoonlijk deeltraject. Hiervoor kunnen deze studenten terecht bij de trajectbegeleider. Wanneer een student toch niet slaagt en beslist de studie af te breken, vindt er een exitgesprek plaats. Hiermee hoopt de opleiding meer informatie te verzamelen omtrent drop-out. Tussen 2006 en 2011 stopten gemiddelde 39,4% van de studenten na hun eerste jaar. Dit is 6,5% hoger dan het Vlaams gemiddelde. Uit eigen cijfers van de opleiding blijkt dat de meeste studenten afvallen aan het begin van het academiejaar en in de loop van het tweede semester. Verkeerde verwachtingen, gebrek aan studiemotivatie of persoonlijke redenen zijn de meest voorkomende argumenten die studenten aanhalen tijdens hun exitgesprek.

De visitatiecommissie stelde vast dat de opleiding een grondig uitgewerkt begeleidingssysteem heeft dat aanvangt bij het begin van de studie. Studenten worden aangemoedigd om hier gebruik van te maken en worden voldoende geïnformeerd. Uit de gesprekken met studenten en docenten bleek dat de docenten sterk begaan zijn met hun leerlingen en hen eventueel doorverwijzen inden dit nodig blijkt. De studenten appreciëren dit, net zoals de commissie. Op deze manier verzorgen de docenten een eerstelijns hulp. Het begeleidingssysteem lijkt te werken aangezien het

studierendement schommelt rond het Vlaams gemiddelde. In de periode van 2005–2013 betrof het gemiddelde rendement van de hogeschool 66% ten opzichte van de 70% van Vlaanderen (over dezelfde periode). Met betrekking tot het specifieke instroomprofiel, wil de commissie graag een advies formuleren. De opleiding zou er goed aan doen het zorgkader af te stemmen op het instroomprofiel, de doorstroomkansen en de uitval. De samenhang tussen instroom, doorstroom en uitval dient verder verfijnd te worden door dataverzameling, analyse en verwerking. Op basis hiervan zou de begeleiding meer afgestemd kunnen worden op de huidige situatie. Een goede doorverwijzing voor studenten zou bijvoorbeeld centraal moeten staan in dit begeleidingsproces.

Internationalisering wordt op drie manieren ingevuld in de opleiding: internationalisation@home, study abroad en docentemobiliteit. In het kader van het eerste wordt er deelgenomen aan een aantal internationale projecten. Daarnaast wordt er aandacht besteed binnen het programma aan een aantal internationale elementen en dit binnen de module “brede leerkracht”. Alle studenten uit het derde deeltraject nemen deel aan het project “ontwikkeling van een didactische toolbox voor (toekomstige) leerkrachten in de grootstad voor het omgaan met sociaal-culturele diversiteit in de klas”. Studentemobiliteit wordt mogelijk gemaakt in de vorm van *credit mobility* en een vijf weken durende stage in het Zuiden. Er wordt een infosessie georganiseerd om toelichting te geven over de mogelijkheden. De docentemobiliteit lijkt zich eerder te beperken tot internationale congressen.

De visitatiecommissie is van mening dat de internationaliseringsinitiatieven eerder beperkt zijn en dat er voorzien wordt in de basismogelijkheden. De uitgaande en inkomende mobiliteit van studenten en docenten is dan ook verwaarloosbaar. De commissie waardeert internationalisation@home maar mist een duidelijke visie op de overige twee aspecten van internationalisering.

Het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding is gebaseerd op het hogeschoolbrede en departementale beleidsplan. Dit wordt herwerkt in het jaaractieplan voor de opleiding. Kwaliteitszorg verwijst in deze naar het geheel van activiteiten dat door het departement en de opleiding ondernomen wordt om de kwaliteit van haar activiteiten (onderwijs en ondersteuning) te evalueren. Daarnaast probeert de opleiding tegemoet te komen aan de verwachtingen van haar stakeholders: studenten, alumni, personeel en het werkveld. De opleiding bevraagt deze stakeholders om kwalitatieve en kwantitatieve gegevens te verzamelen die op hun beurt verwerkt

en geanalyseerd worden. Elementair zijn de studentenbevragingen. Hier wordt er gestreefd naar een responsgraad van minimum 50%. Momenteel blijft deze net onder de 40%. Tot slot worden de stakeholders betrokken via de resonantiegroep en departementsraad (werkveld), studentenvertegenwoordiging en vergaderingen (docenten).

Met betrekking tot dit systeem zag de commissie enkele goede initiatieven en aanzetten. Veel van de initiatieven zitten echter in de plan- en implementatiefase. De komende jaren is het een uitdaging voor de opleiding om dit systeem verder uit te bouwen en op te volgen. Voorbeelden hiervan zijn de opvolging van de curriculumhervorming, de handleiding voor cursusmateriaal en de acties rond planning en organisatie. Dit laatste is essentieel. Uit de gesprekken met de studenten en de alumni bleek dat de praktische organisatie van de opleiding soms steken laat vallen. Studenten gaven voorbeelden van gebrekkige elektronische communicatie en laattijdige info. Ook de betrokkenheid van de alumni en het werkveld blijft een werkpunt. Dit werd in de bespreking van de eerste generieke kwaliteitswaarborg al aangehaald. Hier is het vooral de opdracht om te zoeken naar een win-winsituatie voor de opleiding en beide groepen. De betrokkenheid van de studenten en docenten is dan weer wel op orde. Tot slot blijft de responsgraad van bevragingen een aandachtspunt, zeker indien bevragingen de voornaamste tool blijven in kwaliteitszorg.

De opvolging van verbeteracties uit de vorige visitatie was op orde.

Tijdens het visitatiebezoek bracht de commissie een bezoek aan de opleidingsspecifieke infrastructuur. Ze bezocht onder andere les- en vakspecifieke lokalen (zoals de lokalen voor haartooi), de sportinfrastructuur, algemene ruimtes en het studie- en docentenlandschap. De vakspecifieke lokalen waren voorzien van didactisch materiaal en voldoen daarmee aan de verwachtingen. In deze lokalen was er aandacht besteed aan nieuwe mediadragers en ICT en deze wordt ook gebruikt. Docenten hebben werk-eilanden in het docentenlandschap. Studenten zijn hier welkom om in contact te treden met de docenten. De studenten kunnen tot slot terecht in het studielandschap. Deze vernieuwde ruimte herbergt de bibliotheekcollectie van het departement en biedt daarnaast 220 zitplaatsen aan. De commissie stelde vast dat er vakspecifieke literatuur aanwezig was net zoals relevante tijdschriften. Studenten kunnen via de bibliotheek ook online databanken raadplegen. De samenwerking tussen de Vrije Universiteit Brussel en de Erasmushogeschool Brussel maakt het mogelijk voor studenten van beide instellingen om elkaars collectie te raadplegen en hieruit

materiaal te ontlenen. Op basis van dit bezoek en op basis van de verschillende gesprekken, is de commissie van mening dat de voorzieningen in orde zijn.

De opleiding hanteert een brede waaier van werkvormen. Deze werkvormen worden bepaald door de leeromgeving. Zo wordt er binnen de leeromgeving deskundigheid kennis, inzichten en vaardigheden overgebracht via hoor- en werkcolleges en practica. In de leeromgeving bekwaamheid streeft men naar competentieontwikkeling binnen de beroepscontext. Dit gebeurt via stages, projectweken, didactische labo's en tijdens de bachelorproef. De te bereiken competenties in de leeromgeving identiteit worden behaald in reflecties en in de bachelorproef. De commissie is tevreden over de verscheidenheid aan werkvormen en ziet dat er ook aandacht is voor zelfstandig werk. Het feit dat de werkvormen bepaald worden door de leeromgeving is een pluspunt. Tijdens het visitatiebezoek kon de commissie ook opgevraagd cursusmateriaal inkijken. De kwaliteit van het materiaal was in orde tot zwak. Zo ontbraken er bijvoorbeeld regelmatig bronnen of waren de geciteerde bronnen minder recent. De handleiding die de opleiding ontwierp voor cursussen is een stap in de goede richting maar vraagt opvolging. De commissie vraagt eveneens ervoor te zorgen dat de aandacht voor nieuwe media en het gebruik van ICT bewaard blijft. De opleiding beweert dat dit gegarandeerd wordt door het voortdurend bijwerken van powerpointmateriaal, het ad hoc opzoeken van informatie op het internet, en het presenteren en bespreken tijdens de lessen van recent verschenen artikels.

Studenten dienen in de stages en de bachelorproef aan te tonen dat ze alle basiscompetenties beheersen, en specifiek of ze deze beheersen in de beroepscontext. Stage is dus ook een elementair onderdeel van de opleiding: leren leren in elke leeromgeving, via eenvoudige naar complexe stageopdrachten. In het eerste jaar van de optie Algemene vakken en in zekere mate van ook van de optie Bio-esthetiek/Haarzorg, trekken de studenten nog niet naar het werkveld, maar wordt er via interne stage stapsgewijs kennism gemaakt met lesgeven, met voldoende aandacht voor oefening en reflectie. De vraag kwam specifiek van het werkveld om studenten eerst van een voldoende grote kennisbasis te voorzien voor ze gingen lesgeven. In het derde opleidingsjaar ligt de nadruk voornamelijk op de praktijk. Zo is het tweede semester van het derde jaar volledig gewijd aan stage. De stage wordt met andere woorden geleidelijk opgebouwd en dit gebeurt binnen de leeromgeving bekwaamheid en bijhorende leerlijnen klas- en interactiebekwaam zijn. In het zelfevaluatie rapport wordt de opbouw als volgt omschreven:

- vanuit interne stage over observatie naar zelfstandig onderwijzen;
- vanuit enkelvoudige lessen naar een verhoging van het aantal lessen per week tot zestien uur per week in deeltraject drie;
- vanuit het lesgeven in een eentalige klas naar lesgeven in een meertalige klas binnen een diverse context;
- van ervaringsgericht leerlingen volgen tot gedifferentieerd leren omgaan met gedrags- en leerproblemen;
- vanuit presenteren naar onderwijzen naar functioneren als schoolteamlid.

Een student start met stagevoorbereiding in de opleiding. Dit gebeurt aan de hand van demolesen, observaties in het onderwijs, proeflessen en peer- en zelfreflecties. Hierna volgt de externe stage. De student start in semester drie met acht uur stage per week, twaalf uur stage per week in semester vier en zestien uur stage per week in het derde opleidingsjaar. Stageplaatsen worden gezocht in een diverse omgeving. In het derde jaar betekent dit stage in de Brusselse, meertalige of multiculturele scholen. Na elke stage-week van de didactische stages wordt een reflectiefiche ingevuld.

De visitatiecommissie waardeert de visie op de stage, dewelke gebaseerd is op de opleidingsvisie. Vooral de geleidelijke opbouw van competentie-beheersing is een sterk punt. Er is voldoende variatie in de stagevormen en de commissie apprecieert dat ook hier de grootstedelijke context geïntegreerd wordt in het geheel. Er werd vastgesteld dat studenten minstens één keer per stageperiode bezoek krijgen van een begeleider en dat indien nodig, de pedagoog ook een bezoek brengt. Er wordt ruim aandacht besteed aan reflecties in alle stadia van de stageopbouw. De commissie formuleert twee aanbevelingen. In eerste instantie raadt de commissie aan voldoende echte praktijkervaringen in te bouwen in het eerste opleidingsjaar. De bestaande voorbeelden uit de richting Lichamelijke opvoeding-Bewegingsrecreatie kunnen inspiratie bieden. Dit kan via observatiestages of een korte stage-ervaring. Studenten formuleren zelf voor- en nadelen van het huidige systeem: ze voelen zich beter voorbereid op de echte stage in het derde semester, maar weten niet goed wat van het leraarschap te verwachten. De stage blijkt ook een struikelblok te zijn. Aangezien een groot gedeelte van de afgehaakte studenten aangeven dat ze een verkeerd beeld hadden van de opdracht, zou meer reële praktijkervaring in het eerste jaar aanbieden een oplossing kunnen bieden. De tweede aanbeveling betreft de betrokkenheid van het werkveld met betrekking tot de stage. Dit werd eerder al aangegeven, maar verdient hier herhaald te worden.

Tot slot kon de commissie vaststellen dat de opleiding de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining, voor ten minste 48 studiepunten groot en daardoor voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding¹. Deze stage betreft 32 studiepunten didactische stage en 16 studiepunten alternatieve stage. Voor de optie lichamelijke opvoeding-bewegingsrecreatie gaan er 41 studiepunten naar didactische stage en 9 studiepunten naar geïntegreerde projecten.

De bachelorproef of finale is een onderdeel van de leeromgeving identiteit. In de finale kiest de student vanuit de ervaringen in de praktijk en de reflectie een praktijkprobleem en voert rond dit praktijkprobleem een eenvoudig actieonderzoek uit. De finale wordt in het derde jaar uitgewerkt en volgt een zesstappenplan. In de eerste fase wordt gezocht naar een onderwerp en stelt de student een planning op. Het eerste contact met de promotor vindt plaats en het onderzoeksdoel wordt scherp gesteld. In fase twee worden de onderzoeksvragen verder uitgediept. De student verzamelt de nodige informatie om een antwoord op de vraag te kunnen formuleren. Het verzamelen van informatie en data kan via observaties, interviews, literatuuronderzoek of enquêtes. Bronverwijzing is hierin belangrijk. Eens de probleemsituatie helder geformuleerd is, start het werken aan een interventieplan in fase drie. Dit plan dient duidelijk hanteerbaar te zijn voor collega's en moet in de praktijk uitvoerbaar zijn. In de vierde fase wordt het interventieplan toegepast in de praktijk. Uiteraard dient de toepassing geëvalueerd worden. In fase vijf gaan de studenten de praktische uitvoering evalueren, alsook de precieze uitvoering van hun interventieplan. Reflecteren speelt in deze fase een belangrijke rol. Tot slot rapporteert en presenteert de student de onderzoeksresultaten. Dit is fase zes.

De commissieleden lazen elk twee eindwerken die algemeen genomen voldeden. De commissie stond stil bij het beleid van de opleiding om vrijstellingen te verlenen bij de bachelorproef voor studenten die eerder een bachelor behaalden. Dit is op zich geen bezwaar, maar de commissie beveelt de opleiding aan om de onderzoekscompetenties te toetsen binnen de specifieke onderwijscontext secundair onderwijs. De specifieke competenties dienen aangetoond te worden binnen andere opleidingsonderdelen.

Alle voorgaande elementen beïnvloeden de studeerbaarheid van het programma. De opleiding onderzoekt zelf de studiebelasting en uit bevragingen

---

1 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

bij studenten blijkt dat de begrote studietijd voor het merendeel van de studenten overeenkomt met de reële studietijd. Toch gaf 15% van de studenten aan dat de studiebelasting voor enkele vakken te zwaar is. Op basis van de beschreven situatie is de commissie van oordeel dat de studeerbaarheid van deze opleiding doenbaar is.

De opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel profileert zich op verschillende vlakken. Zo is er een wel onderbouwd didactisch concept met drie leeromgevingen dat bekend is bij de studenten en docenten. Niet alle docenten kunnen deze onderbouwing expliciteren. Het programma wordt mede vormgegeven door het didactisch concept en is opgebouwd rond zes leerlijnen. Studenten worden voldoende geïnformeerd over het programma en het curriculum en kunnen alle informatie terugvinden in de heldere ECTS-fiches. Er is een grondig uitgewerkt begeleidingssysteem dat toegankelijk is doorheen de volledige opleiding. Ook de betrokkenheid van de docenten en studenten is een pluspunt. De opleiding dient het werkveld echter meer te betrekken en de visitatiecommissie ziet hier een win-winsituatie. Het kwaliteitszorgsysteem verdient opvolging en moet verder uitgewerkt worden. Ook vraagt de commissie meer diepgaand onderzoek naar de oorzaken van vroegtijdige uitval met het oog op een betere begeleiding en/of doorverwijzing/heroriëntering. Docenten kunnen professionaliseren, al dient er meer aandacht te gaan naar professionalisering van de docent als lerarenopleider.

De commissie beoordeelt de opleiding, onder andere op basis van deze elementen, als voldoende. Op enkele elementen van deze generieke kwaliteitswaarborg scoort ze boven het basisoniveau, zij het niet over de volledige lijn. Er zijn een aantal werkpunten en er is ruimte voor verbetering en verdere profilering.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel als voldoende

Voor de uitwerking van het toetsbeleid kon de opleiding een beroep doen op ondersteuning van de centrale dienst onderwijs van de Erasmushogeschool. De commissie kon het toetsbeleidsplan inkijken en zag dat het toetsbeleid opgebouwd is uit vier bouwstenen: beleid en organisatie van

het toetsbeleid, constructie en vaststellen van toetsen, uitvoering van de toetsing en de evaluatie van de toetsing. Om het toetsbeleid uit te tekenen dat validiteit, betrouwbaarheid en transparantie garandeert, ontwierp de opleiding een aantal instrumenten:

- de leerresultatenmatrix: geeft weer hoe elke student, doorheen zijn traject, komt tot het realiseren van alle gedragsindicatoren die verbonden zijn aan de leerresultaten.
- de evaluatievormenmatrix: de toetsvorm dient aan te sluiten bij de doelstellingen en het niveau van elk opleidingsonderdeel en wordt mede bepaald door de leeromgeving. In elke leeromgeving wordt er gestreefd naar formatieve en summatieve evaluatievormen. Deze matrix geeft een overzicht van evaluatievormen.
- de toetsmatrijs: elk opleidingsonderdeel in de leeromgeving deskundigheid en identiteit is voorzien van een toetsmatrijs. In deze matrijs staan per opleidingsonderdeel de doelen geformuleerd samen met de gedragsindicatoren uit de leerresultatenmatrix, welke toetsvormen gebruikt worden, hoe de scoreverdeling is vastgesteld en of er een eventuele cesuur is vastgesteld. De toetsmatrijs vormt het uitgangspunt voor de ECTS-fiches.
- de stagematrijs: dit betreft de verschillende beoordelingsformulieren voor de stage als onderdeel van de leeromgeving bekwaamheid.

Vanaf 2014–2015 wil de opleiding een toetscommissie voorzien die het management van de opleiding moet adviseren, de docenten moet ondersteunen en die moet waken over de kwaliteit van de evaluaties.

De visitatiecommissie stelde vast dat er een formeel uitgewerkt toetsbeleid is. Daarnaast hanteert de opleiding een breed uitgewerkte set van evaluatiematrixen. Studenten weten bij deze wat er van hen verwacht wordt, hoe er getoetst gaat worden en wanneer. De transparantie is ten gevolge op orde. De opstart van de toetscommissie zal volgens de commissie essentieel zijn om de validiteit en betrouwbaarheid te garanderen en op te volgen. De commissie raadt de opleiding aan deze toetscommissie snel uit te bouwen aangezien er momenteel geen formeel instrument is om de validiteit en betrouwbaarheid te garanderen.

Zoals al aangehaald werd, bepaalt de leeromgeving mee welke evaluatievormen er gehanteerd worden per opleidingsonderdeel. De keuze voor een bepaalde toetsvorm is echter ook een gedeelde verantwoordelijkheid van het opleidingsteam. Essentieel bij de keuze van toetsvorm is de mate

waarin de toetsvorm aansluit bij de doelstellingen en het niveau van een opleidingsonderdeel. De kennis en vaardigheden binnen deskundigheid worden getoetst aan de hand van examens (mondeling of schriftelijk), werkstukken (individueel of in groep) en presentaties. De stages binnen bekwaamheid worden op hun beurt voornamelijk geëvalueerd op basis van werk- en leerreflecties, peer- en zelfevaluaties, begeleiding, de stage-map en tot slot de stagebeoordelingsvergadering na een stageperiode. De mentor vult ook een beoordelingsformulier in. De student wordt voorzien van feedback na elke stageperiode. De bachelorproef of finale dient als sluitstuk van de opleiding waarin competenties worden getoetst die in de drie leeromgevingen zijn opgebouwd. Reflectie binnen deze leeromgeving wordt geëvalueerd door middel van het portfolio en feedbackmomenten. De proef zelf wordt geëvalueerd op: procesevaluatie (15%), de schriftelijke taal en correcte bibliografie (15%), het praktische deel (structuur, inhoud, kritische inbreng ... 40%), de mondelinge presentatie (15%), beheersing van het onderwerp tijdens de verdediging (10%) en de peer-evaluatie van de studenten op basis van de verdediging (5%).

Op basis van de ingekeken toetsen tijdens het bezoek en op basis van de gesprekken met docenten, werkveld en opleidingsverantwoordelijken, kan de commissie vaststellen dat de opleiding een diverse waaier aan evaluatievormen hanteert. De keuze voor elke vorm is beargumenteerd en sluit aan bij de doelstellingen. De ingekeken toetsen waren eveneens inhoudelijk en vormelijk in orde.

Als evaluatiecriteria gebruikt de opleiding de vooraf geformuleerde doelstellingen en gedragsindicatoren. Deze worden consequent gebruikt doorheen de evaluatieprocedures.

Tijdens de visitatie sprak de commissie met enkele vertegenwoordigers uit het werkveld en met enkele alumni. Een gesprekonderwerp betrof de inzetbaarheid van de afgestudeerden. Op basis van deze gesprekken en cijfergegevens kon de visitatiecommissie vaststellen dat beide groepen tevreden zijn over de inzetbaarheid en meer specifiek het functioneren van de afgestudeerden in de grootstedelijke context en het omgaan met onverwachte klasomstandigheden. Wel bleek dat het werkveld niet altijd innoverende impulsen ervaart vanuit de opleiding en haar stagestudenten. De commissie raadt de opleiding aan hier de nodige aandacht besteden. Op basis van de DHO-tabellen blijkt dat ongeveer 60% van de studenten erin slaagt het diploma te behalen binnen de begrote studieduur. In relatie tot de diverse en complexe instroom, slaagt de opleiding er toch in de lichte

achterstand (ten opzichte van het Vlaams gemiddeld diplomarendement) dat de voorbije jaren ontstaan was, in te halen.

Het gerealiseerd eindniveau van de opleiding wordt door de commissie als voldoende beoordeeld. Er is een uitgewerkt toetsbeleid met instrumenten die bruikbaar zijn in de praktijk. De toetsvormen worden bepaald door de onderwijsvisie en het beoordelingsconcept van stage en bachelorproef voldoet. De opleiding dient vooral aandacht te besteden aan een formele structuur om de validiteit en betrouwbaarheid van haar evaluatieapparaat te garanderen. Tot slot dient het innovatieve karakter van haar afgestudeerden versterkt te worden.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Erasmushogeschool Brussel, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- De betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding is een werkpunt.
- Maak werk van internationale benchmarking of samenwerking om ook het internationale perspectief actueel te houden.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Verbreed de insteek van professionalisering en besteed ook aandacht aan de pedagogische en onderwijskundig theoretische achtergronden die nodig zijn voor het opleiderschap.
- Stem het zorgkader af op het instroomprofiel, de doorstroomkansen en de vroegtijdige uitval.
- De commissie waardeert internationalisation@home maar mist een duidelijke visie op de overige twee aspecten van internationalisering.
- Bouw het systeem van kwaliteitszorg verder uit en volg dit op.
- Besteed aandacht aan de responsgraad van bevragingen, zeker indien bevragingen de voornaamste tool blijven in kwaliteitszorg.
- Zorg dat de aandacht voor nieuwe media en het gebruik van ICT bewaard blijft.
- Bouw voldoende echte praktijkervaringen in tijdens het eerste opleidingsjaar.
- Versterk de betrokkenheid van het werkveld bij de stage.
- Toets de onderzoekscompetenties binnen de specifieke onderwijscontext secundair onderwijs.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Bouw de toetscommissie snel uit en voorzie zodoende een formeel instrument om de validiteit en betrouwbaarheid te garanderen.
- Besteed de nodige aandacht aan innoverende impulsen. Het werkveld ervoer niet altijd innoverende impulsen vanuit de opleiding en haar stagestudenten.

HOGESCHOOL WEST

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Hogeschool West-Vlaanderen

Op 18 en 19 februari 2014 werd de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs maakt deel uit van de entiteit Opleidingen Howest Brugge. De verschillende opleidingen Bachelor in het onderwijs hebben één gemeenschappelijke, weldoordachte visie. Men wil de studenten stimuleren tot “passie voor de klas” om zo “breed inzetbare leraren” op te leiden. In eerste instantie verstaat de opleiding hieronder een dynamische interactie tussen maatschappij en onderwijs. Verandering is namelijk kenmerkend voor het beroep van leraar. Daarnaast focust de opleiding op creativiteit, vak-kennis, didactische expertise en pedagogische bekwaamheid. Studenten dienen “het handboek voorbij” te onderwijzen. De toekomstige leraar dient aandacht te besteden aan het hele onderwijstraject van de leerlingen, van kleuter tot jongvolwassene. Op vlak van doelstellingen vertaalt de opleiding de domeinspecifieke leerresultaten (gebaseerd op het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren van

2007), naar eigen opleidingsspecifieke leerresultaten. Daarbij voegt ze nog een extra doelstelling toe. De commissie waardeert de inzet van de opleiding om zich op deze manier te profileren, maar maakt hierbij de kanttekening dat de vertaalslag geen volledige (formele) afdekking garandeert.

In het academiejaar 2011–2012 waren er 222 studenten ingeschreven.

Programma

De opleiding wordt aangeboden in een modeltraject van 180 studiepunten. In 2011 lanceerde de opleiding een nieuw curriculum dat in het academiejaar 2013–2014 volledig geïmplementeerd was. Het nieuwe curriculum is weldoordacht, garandeert een competentiegerichte aanpak en toont een duidelijke visie op de leraar van de toekomst. Het didactisch concept van de opleiding is gericht op het groeiproces van de student. Vier elementen staan centraal: starten vanuit werkveldgerelateerde problemen, toepassen van kennis in een authentieke context, de pedagogisch-didactische aanpak van de lerarenopleider bespreekbaar maken en streven naar coöperatief leren.

Het programma is modulair opgebouwd en gespreid over zes semesters van elk 30 studiepunten. De focus van het programma verschilt per opleidingsjaar. Zo gaat de student in het eerste jaar op verkenning in het klasgebeuren en leert hij zijn doelgroep en beroep kennen (@class). Tijdens zijn tweede jaar verruimt de student zijn blik en wordt de creativiteit gestimuleerd (@school). Tot slot ligt de focus in het derde jaar op de professionele werkomgeving (@work). Elk semester, uitgezonderd het zesde semester, bestaat uit vijf modules: skills class, didactisch atelier, my space, vakdidactische workshops en bachelorproef. De commissie apprecieert de structuur en de samenhang van dit programma.

De studenten combineren twee vakken waarin ze onderwijsbevoegdheid willen verwerven. Via een individueel opleidingstraject van 49 studiepunten kan men eventueel een bijkomende onderwijsbevoegdheid behalen. De keuzemogelijkheden zijn talrijk, maar de opleiding heeft bewust enkele beperkingen ingebouwd.

Studenten tonen via de bachelorproef (9 studiepunten) dat ze een probleem kunnen analyseren en uitwerken en dat ze blijk geven van een onderzoekende grondhouding. Een promotor neemt de begeleiding hiervan op zich. De commissie meent dat de opleiding erop moet letten dat de

bachelorproeven een specifieke focus bezitten en dat ze dus niet te algemeen van aard blijven.

Een belangrijk onderdeel van de opleiding betreft de stage (48 studiepunten). De opleiding gebruikt hiervoor een stageleerlijn met een graduele toename van het beheersingsniveau van de leerresultaten. In het eerste semester bereidt men de studenten theoretisch voor op de stage. In het tweede, derde en vierde semester gaan de studenten eerst observeren en geven ze daarna zelf les. In het vierde semester is er ook nog een cultuurstage en een diversiteitsstage. In het zesde semester sluiten de studenten de opleiding af met een alternatieve stage, een cultuurstage en de challenge 'leren leren'. De begeleiding van de studenten gebeurt door de mentor en een lector. De visitatiecommissie is tevreden over het stageconcept en de digitale stagetool die de voortgang van studenten bijhoudt, is een meerwaarde voor de opleiding.

Studenten kunnen internationale ervaringen opdoen via een international day, de cultuurstages, internationalisation@home en indien ze dit wensen een buitenlandse stage. De commissie moedigt verdere internationaliseringsplannen van de opleiding aan.

De werkvormen verschillen per opleidingsonderdeel en de docent kiest de werkvorm in functie van het leerdoel en het leerresultaat. Voorbeelden van werkvormen zijn hoor- en werkcolleges, excursies, zelfstandig leren, groepsdiscussies, groepswerken, stages en het gebruik van digitale media. Het cursusmateriaal is in orde, maar het gebruik van meer recente bronnen wordt aangeraden.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Op het einde van elk semester is er een examenperiode waarin de studenten examens afleggen over de opleidingsonderdelen van het betreffende semester. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zittijd) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zittijd).

Cognitieve leerdoelen worden getoetst aan de hand van kenniscriteria terwijl gedragsleerdoelen gemeten worden aan de hand van gedragsindicatoren. Mogelijke evaluatievormen zijn onder andere examens, stages, de bachelorproef en portfolio's.

Op het ogenblik van het visitatiebezoek werkte de opleiding aan een sluitend toetsbeleid waarin kwaliteit centraal staat. De opleiding streeft validiteit, betrouwbaarheid en transparantie na. De commissie raadt de opleiding aan om de begeleiding na de evaluatie sterker te promoten bij de studenten.

Begeleiding en ondersteuning

Op de campus zijn les-, vak- en ICT-lokalen aanwezig. De leslokalen zijn uitgerust met digitale borden en ICT-mogelijkheden. In de mediatheek kan men vakspecifieke literatuur en tijdschriften raadplegen. De digitale leeromgeving Leho wordt enerzijds gebruikt als feedback- en communicatiemiddel en anderzijds als platform om cursusmateriaal te verspreiden.

Studenten kunnen beroep doen op een ruim begeleidingsaanbod van dezelfde kwaliteit. Voor de inschrijving licht men studenten in via infodagen, brochures, proefstuderen, facebook enzovoort. Eens ingeschreven kan men deelnemen aan een instapcursus, de kick-offweek en een teambuildingsdag. Het begeleidingsaanbod gedurende de hele studieloopbaan omvat onder andere een talentcoach, een studiecoach, de ombudsdienst, de dienst studentenvoorzieningen, een mentor en een trajectbegeleider. Daarnaast kunnen de studenten altijd terecht bij het Student Info Punt. De opleiding investeert eveneens in uitstroombegeleiding voor studenten die vroegtijdig afhaken en voor studenten die afstuderen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het werkveld is tevreden over de zelfstandigheid en de brede inzetbaarheid van de afgestudeerden. Ook de alumni zijn tevreden met de opleiding die ze kregen.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Hogeschool West-Vlaanderen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de Hogeschool West-Vlaanderen (Howest). De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 18 en 19 februari 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne

kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectievelijke generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs maakt deel uit van de entiteit Opleidingen Howest Brugge. Op deze locatie worden eveneens de bacheloropleidingen Sport & Bewegen, Lager onderwijs, Kleuteronderwijs, Sociaal werk en Toegepaste psychologie ingericht.

De opleiding wordt aangeboden in een modeltraject van 180 studiepunten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen als voldoende.

Krachtens het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo heeft ook de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de leraaropleiding Secundair onderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012-2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar secundair onderwijs zijn beschreven

als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiëring van de opleidingen, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs hanteert een gemeenschappelijke opleidingsvisie met de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs en Lager onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen. Doorheen deze drie opleidingen tracht de instelling de studenten te stimuleren tot “passie voor de klas” om zo “breed inzetbare leraren” op te leiden. In eerste instantie verstaat de opleiding hieronder een dynamische interactie tussen maatschappij en onderwijs. Verandering is namelijk kenmerkend voor het beroep van leraar. Daarnaast focust de opleiding op creativiteit, vakkennis, didactische expertise en pedagogische bekwaamheid. Studenten dienen “het handboek voorbij” te onderwijzen. Hierbij aansluitend is het idee dat een leraar slechts een schakel is in het onderwijssysteem. De toekomstige leraar dient ten gevolge daarvan ook aandacht te besteden aan het hele onderwijstraject van de leerlingen, van kleuter tot jongvolwassene. Tot slot streeft de opleiding ernaar om een stapsgewijze begeleiding te voorzien op maat van haar studenten, ook om studenten congruent op te leiden opdat zij deze begeleiding zelf kunnen toepassen bij hun eigen leerlingen.

Deze opleidingsvisie is volgens de opleiding voorgelegd aan het werkveld, gedragen door het team en bekend bij de studenten. De visitatiecommissie apprecieert het feit dat de opleiding werkt met een eigen, weldoordachte visie. Uit de gesprekken met de docenten kon inderdaad vastgesteld worden dat de visie binnen het team en binnen de opleiding leeft. Het feit dat het werkveld betrokken is geweest bij de ontwikkeling van de visie, is een pluspunt.

De opleidingsvisie schijnt door in de vertaling van de DLR's in elf opleidingsspecifieke leerresultaten. In 2012 formuleerde de opleiding deze set van opleidingsspecifieke leerresultaten waaraan de New Young Professionals (de afstuderenden) dienen te voldoen bij het afstuderen. Het betreft één extra leerresultaat in vergelijking met het DLR. Deze OLR's werden op hun beurt onderverdeeld in deelcompetenties. De commissie kon dit kader inkijken en besprak het kader met de opleidingsverantwoordelijken, studenten en docenten. Op basis van deze elementen kon ze volgende vaststellingen doen: in eerste instantie viel op dat

de OLR's geen volledige (formele) afdekking van het DLR garanderen. Verschillende onderdelen zoals de aandacht voor standaard Nederlands in DLR 3, het gebruik maken van passende werkvormen en een correcte evaluatiemethodiek in DLR 1 of het internationaal perspectief in DLR 9 zijn niet terug te vinden in het OLR. Wel blijkt dat deze elementen in de praktijk opgevolgd worden en aan bod komen in de opleiding. Als eerste aanbeveling wil de visitatiecommissie de opleiding aanraden om de vertaling van het domeinspecifieke naar het opleidingspecifieke leerresultatenkader te vervolledigen. Los van deze vaststelling apprecieert de commissie de inzet van de opleiding om zich verder te profileren aan de hand van een opleidingsspecifiek leerresultatenkader.

Ten tweede stelde de commissie vast dat het werkveld betrokken is geweest bij het goedkeuren van dit opleidingspecifieke leerresultatenkader en dit via participatie in de werkveldcommissie. Ondanks de inspanningen van de opleiding om het nieuwe leerresultatenkader op te nemen in alle opleidingsonderdelen, het portfolio en de stagehandleiding, zijn de nieuwe OLR's en de opleidingsvisie eerder beperkt gekend bij de tweede- en laatstejaarsstudenten en het werkveld. De commissie vraagt de opleiding om nog meer in te zetten op de verspreiding van deze eigen profilering om zo beide doelgroepen er nog meer mee vertrouwd te maken. Het consequent gebruik van de opleidingspecifieke leerresultaten, na een herziening, in alle opleidingsonderdelen kan een eerste stap in de goede richting zijn.

De commissie heeft op basis van de gesprekken en de ingekeken documenten kunnen vaststellen dat de beoogde opleidingspecifieke leerresultaten aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied gesteld worden.

De visitatiecommissie heeft tijdens het bezoek kunnen vaststellen dat de opleiding een eigen visie hanteert die zich vertaalt in opleidingspecifieke leerresultaten. De commissie apprecieert deze profilering, maar stelde toch vast dat het DLR niet formeel afgedekt wordt in het OLR. Aangezien de commissie in de praktijk heeft kunnen vaststellen dat er wel de nodige aandacht is voor alle domeinspecifieke leerresultaten, beoordeelt de commissie het beoogde eindniveau als voldoende.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen als voldoende.

Het didactisch concept van de opleiding is gericht op het groeiproces van de student. Binnen de leeromgeving stelt de opleiding vier elementen centraal: starten vanuit werkveldgerelateerde problemen, toepassen van kennis in een authentieke context, de pedagogisch-didactische aanpak van de lerarenopleider bespreekbaar maken en streven naar coöperatief leren. In de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken en de docenten ging de commissie dieper in op de onderbouwing van dit kader. Deze onderbouwing bleek eerder beperkt en de visitatiecommissie raadt de opleiding aan dit grondiger te doen. De aanwezigheid van een didactisch kader en de duidelijke praktijkgerichte aanpak die nagestreefd wordt, kon de commissie bekoren.

In 2011 lanceerde de opleiding een nieuw curriculum dat in het academiejaar 2013–2014 doorheen de drie opleidingsjaren volledig geïmplementeerd was. De commissie stelde vast dat de ontwikkeling van het nieuwe curriculum in samenwerking met het werkveld en de studenten gebeurde. Eveneens blijkt uit deze hervorming dat de opleiding een visie op de leraar van de toekomst heeft. Het curriculum is gestructureerd, weldoordacht en garandeert een competentiegerichte aanpak. Op het moment van het bezoek was er voldoende aandacht voor de vakinhouden en de commissie vraagt dit blijvend te borgen.

Het programma is modulair opgebouwd en gespreid over zes semesters van elk 30 studiepunten. De student combineert twee vakken waarin hij onderwijsbevoegdheid kan verwerven. Via een individueel opleidingstraject van 49 studiepunten kan een bijkomende onderwijsbevoegdheid behaald worden. Alhoewel de keuzemogelijkheden talrijk zijn, zijn er enkele beperkingen ingebouwd. Zo is er de opdeling tussen Algemene vakken, Lichamelijke opvoeding en Bewegingsrecreatie. Kiest de student voor Lichamelijke opvoeding als eerste vak, dan kan hij, naast Bewegingsrecreatie, ook kiezen uit enkele algemene vakken. Kiest een student Bewegingsrecreatie als eerste keuze, dan is enkel Lichamelijke opvoeding als tweede vak mogelijk. Binnen de groep van algemene vakken is de keuze minder beperkt. Enkele combinaties, zoals bijvoorbeeld Engels-Aardrijkskunde en Nederlands-Economie, zijn niet mogelijk. De beperkingen in de keuze worden niet als hinderlijk ervaren door docenten, studenten en het werkveld.

De focus van het programma verschilt per opleidingsjaar. Zo gaat de student in het eerste jaar (@class) op verkenning in het klasgebeuren en leert hij zijn doelgroep en beroep kennen. Tijdens zijn tweede jaar (@school) verruimt de student zijn blik en wordt de creativiteit gestimuleerd. Tot slot ligt de focus in het derde jaar op de professionele werkomgeving (@work). Elk semester van de verschillende opleidingsjaren, uitgezonderd het zesde semester, wordt op dezelfde manier opgebouwd aan de hand van de volgende vijf modules. In de module skills class focust de student op overkoepelende vaardigheden zoals reflectie en omgaan met diversiteit. De algemene didactische vaardigheden worden in de module didactisch atelier aangescherpt, terwijl de domeinspecifieke kennis en vaardigheden in de my space module behandeld worden. In de vakdidactische workshops wordt er gewerkt aan de vakdidactiek en aan vakoverschrijdend werken. Tot slot is er de bachelorproefmodule die in het vijfde en zesde semester aan bod komt, ondersteund door de leerlijn bachelorproef die start in het eerste semester. Op basis van het competentietraject werd beslist welke leerresultaten, werkvormen en inhouden aan de verschillende modules werden gekoppeld.

Het programma is volgens de commissie goed gestructureerd, samenhangend en er is een duidelijke opbouw zichtbaar. De uitwerking van het programma is zichtbaar in de ECTS-fiches. De commissie kon deze inkijken en stelde vast dat sommige ervan nog niet up-to-date waren. De visitatiecommissie adviseert de opleiding deze door te nemen en bij te werken.

De opleiding telt 33 personeelsleden. Naast één hoofdlector en één praktijkhoofdlector zijn er 25 lectoren en zes praktijklectoren. Twee lectoren geven ook les in het secundair onderwijs. 23 personeelsleden vormen samen het kernteam en dit team heeft een totale onderwijsopdracht van 15,7 VTE. Voor 222 ingeschreven studenten is dit 1 VTE per 14 studenten. Het personeelsbestand bestaat uit leden met een diverse academische achtergrond: licentiaten, masters, bachelors en doctors. Er is eveneens ruimte voor het personeel om zich na te scholen. Zo investeert de opleiding in ICT-nascholing en kunnen docenten werken aan hun taalkennis.

De visitatiecommissie sprak de opleidingsverantwoordelijken en de docenten over onder andere het personeelsbeleid. Er kon vastgesteld worden dat er een goede samenwerking is tussen het personeel. Het is een jong team dat de vernieuwingsgolf waarin de opleiding zich bevindt, stimuleert. De opleiding wordt gekenmerkt door een sterke teamgerichte aanpak die consistent wordt nagestreefd. De samenwerking tussen het

personeel wordt bevorderd door de kleinschaligheid. Dit is echter niet het enige voordeel. Zo slaagt de opleiding erin op verschillende plaatsen een meerogenprincipe te integreren. De commissie kon eveneens vaststellen dat er een grote transparantie wordt nagestreefd via het gebruik van Sharepoint. Deze open communicatie kan de visitatiecommissie appreciëren. Ze is van mening dat er voldoende aanvangsbegeleiding is voor nieuwe docenten. Zo kunnen ze deelnemen aan een vormingsdag en beroep doen op persoonlijke coaching van de Hogeschool West-Vlaanderen. De opleidingscoördinator is gestart met een jaarlijkse begeleidingscyclus. Aan de hand van de functieomschrijving vindt er een planningsgesprek plaats en dit wordt opgevolgd door feedbackmomenten. De docenten gaven aan dat ze ruimte hebben om te professionaliseren. Een voorbeeld hiervan is de recente inzet op ICT-nascholing.

De commissie raadt de opleiding aan oog te hebben voor een dreigende overbevraging van het personeel. Een nadeel van de kleinschaligheid is dat de medewerkers instaan voor diverse opdrachten. Desondanks geven ze zelf aan dat de werklast draagbaar is. Overbevraging zou echter het huidige enthousiasme en de vernieuwingsgolf kunnen beknotten. Daarnaast wijst de commissie erop dat de kerntaak van de opleiding nog steeds het opleiden van leraren secundair onderwijs is. Meer focus op het aanbieden van professionaliseringsmogelijkheden met betrekking tot het specifieke beroep van lerarenopleider is een must.

In het academiejaar 2011–2012 waren er 222 studenten ingeschreven voor de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen. Van deze 222 studenten waren er 88 eerstejaarsstudenten. De genderverhouding verschilt sterk van het Vlaamse gemiddelde. Voor Vlaanderen is de verhouding ongeveer gelijk: 48% – 52% terwijl er aan deze opleiding meer mannen studeren (70%) dan vrouwen (30%). Deze verhouding is verklaarbaar wegens de grote keuze voor het onderwijsvak Lichamelijke opvoeding of Bewegingsrecreatie. Volgens het zelfevaluatie rapport is er echter een dalende trend aangezien de studenten bewegingsrecreatie eerder lijken te kiezen voor de nieuwe opleiding Sport en Bewegen aan de Hogeschool West-Vlaanderen. 36% van de 222 studenten heeft een ASO-achtergrond terwijl 55% een TSO-achtergrond heeft.

Tijdens het visitatiebezoek ging de commissie in gesprek met de studenten. Eén van de thema's betrof de inspraak en participatie van studenten. Studenten worden bevroegd aan de hand van enquêtes en zetelen in de participatieraad. De studenten gaven tevens aan dat ze vlot terecht

kunnen bij de betrokken lectoren om eventuele problemen aan te kaarten. De commissie kon op basis van de gesprekken vaststellen dat er inderdaad ook rekening gehouden wordt met de input die de studenten leveren.

De input van studenten wordt onder andere gebruikt om de studentenbegeleiding die de opleiding aanbiedt, bij te sturen indien nodig. De visitatiecommissie heeft kunnen vaststellen dat de studenten beroep kunnen doen op een ruim begeleidingsaanbod. Voorafgaand aan het academiejaar worden toekomstige studenten ingelicht via infodagen, brochures, facebook en andere media. Geïnteresseerden kunnen proefstuderende en om de toekomstige studenten te bereiken wordt er dan ook sterk ingezet op een samenwerking met het secundair onderwijs. Eens ingeschreven kan men deelnemen aan een instapcursus, kick-offweek en een teambuildingsdag. De instelling voorziet in een talentcoach, studiecoach, de ombudsdienst, de dienst studentenvoorzieningen ... Doorheen zijn of haar verdere studieloopbaan kan de student blijvend beroep doen op deze diensten en de opleiding probeert zo de doorstroom te verzekeren. Mede dankzij de kleinschaligheid blijken de docenten ook vlot toegankelijk te zijn voor de studenten. Daarnaast is er de mentor die een belangrijke rol vervult in de begeleiding van de student. De mentor is verantwoordelijk voor één trajectschijf en volgt de student op aan de hand van de groei- en reflectieportfolio. De trajectbegeleider beheert de individuele trajecten van de studenten. Tot slot kunnen de studenten voor ondersteuning altijd terecht bij het Student Info Punt (STIP).

De opleiding investeert eveneens in uitstroombegeleiding. Deze richt zich op twee doelgroepen: studenten die vroegtijdig afhaken en zij die afstuderen. Ongeveer 6% van de studenten haakt vroegtijdig af, vooral in het eerste jaar. Indien de student beslist om de opleiding te staken, vindt er een heroriënteringsgesprek plaats. Voor de studenten die afstuderen voorziet de opleiding future days in het laatste semester. Hier kunnen de studenten deelnemen aan sollicitatietraining, krijgen ze uitleg over de werking van de VDAB of over verdere studiemogelijkheden. Hiermee hoopt de opleiding de studenten van de nodige informatie te voorzien om de overgang naar het werkveld te vergemakkelijken. Er is eveneens een alumniwerking voor de hogeschool en de opleiding.

De commissie is op basis van de beschikbare enquêtes en data, de gesprekken met de studenten, de ondersteunende functies, de docenten en de opleidingsverantwoordelijken van mening dat het begeleidingssysteem van een degelijke kwaliteit is en dat er voldoende studiebevorderende

maatregelen zijn. Allereerst kunnen studenten terecht bij de docenten. Daarnaast is er een formele structuur van begeleiding die bij de studenten bekend is en als toegankelijk wordt ervaren. De ombudsdienst was minder bekend bij de studenten. De commissie vindt de begeleiding van de studenten een sterkte. Het feit dat het doorstroompercentage samenloopt met het Vlaams gemiddelde terwijl het instroomprofiel van de opleiding verschilt met het Vlaams gemiddelde, sterkt de commissie in de vaststelling dat het systeem van begeleiding werkt. Ze moedigt de opleiding dan ook graag aan hierop te blijven inzetten.

De studenten van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen kunnen tijdens hun studievoortgang kennismaken met internationalisering. Er is een coördinator internationalisering (10% ingeschaald) die verantwoordelijk is voor de uitgaande mobiliteit. De studenten komen in het tweede semester in contact met het onderwerp internationalisering tijdens de "International Day". Tijdens deze dag werken de studenten aan een internationaal thema. In het tweede jaar nemen de studenten algemene vakken deel aan een cultuurstage terwijl de studenten lichamelijke opvoeding op skistage gaan (beiden 1 studiepunt). In het kader van de module real life challenges (6 studiepunten) in het laatste semester, nemen alle studenten deel aan een korte mobiliteit: met name de cultuurstage. Daarbovenop gaan alle studenten vreemde talen op internationale stage bij native speakers. Bovendien stimuleert de opleiding korte internationale mobiliteit onder de vorm van internationale stages, bv. naar een partneruniversiteit in China. Binnen deze module is er ook een mogelijkheid voor internationalisation@home. Studenten die graag voor een langere periode naar het buitenland trekken, kunnen hiervoor kiezen in het vijfde semester en/of het zesde semester. Tot slot kan de finale stage bij een buitenlandse partner gelopen worden. Ook voor docenten is er ruimte voor internationalisering. Zo kunnen ze deelnemen aan seminars en congressen van internationale netwerken.

Studenten worden warm gemaakt voor een internationale ervaring via infosessies en korte stages. Zo is de cultuurstage bijvoorbeeld verplicht voor de studenten algemene vakken. De opleiding wil de komende jaren meer inzetten op internationalisering en de commissie kan dit enkel maar aanmoedigen. De commissie stelt namelijk vast dat dit een werkpunt blijft. De individuele uitgaande mobiliteit is dan ook betrekkelijk laag tot bijna onbestaand. Als startpunt raadt de visitatiecommissie de opleiding aan om na te denken over een visie met betrekking tot dit punt. Bij voorkeur een visie die focust op de meerwaarde van een internationale uitwisseling voor

een toekomstige professionele leraar of voor een lerarenopleider naast de vanzelfsprekende meerwaarde voor de persoonlijke ontwikkeling van de jongvolwassene als wereldburger. De invulling van internationalisation@home spreekt de commissie in deze context aan.

In maart 2010 werd de opleiding bezocht voor een hervisitatie. Sindsdien heeft de opleiding stevig ingezet op een herstelplan en interne kwaliteitszorg. De opleidingscoördinator en de kwaliteitsmedewerker van de opleiding bewaken de kwaliteit en worden daarin ondersteund door de instelling. Om de kwaliteit te garanderen, verzamelt de opleiding informatie en data via verschillende enquêtes (instroom, drop-out, uitstroom, tevredenheid), module-evaluaties, studietijdmetingen en studieresultaten. Meer kwalitatieve data worden gezocht binnen verschillende overlegstructuren zoals de participatieraad en de werkveldcommissie. De visitatiecommissie heeft kunnen vaststellen dat er ten volle werk is gemaakt van de geformuleerde aanbevelingen van de hervisitatie en dit siert de opleiding. Daarnaast is er een kwaliteitscultuur binnen de opleiding die in de praktijk zichtbaar is. De ondersteuning van de instelling wordt aanvaard en vindt zijn ingang tot diep in de opleiding. De visitatiecommissie apprecieert de inzet van de opleiding en raadt ze aan deze cultuur aan te houden.

De opleiding is gevestigd in hartje Brugge op de Campus Sint-Jorisstraat. Deze campus wordt gedeeld met nog twee andere lerarenopleidingen (Kleuter- en Lager onderwijs), de opleidingen Sport en Bewegen, Sociaal werk en Toegepaste psychologie. Tijdens het visitatiebezoek kreeg de commissie een rondleiding op de campus en kon ze onder andere vak-, les- en ICT-lokalen en de mediatheek bezichtigen. Studenten worden vanaf het eerste jaar wegwijs gemaakt in de mediatheek dewelke voorzien is van voldoende literatuur met aandacht voor specifieke vakliteratuur. Tijdschriften zijn zowel in gedrukte vorm als online beschikbaar. Het viel de commissie op dat er de voorbije jaren veel is geïnvesteerd in ICT. Klaslokalen zijn uitgerust met digitale borden en er is voldoende toegang tot ICT-mogelijkheden. Met betrekking tot vakspecifieke lokalen was het aanbod echter een stuk kleiner. Het feit dat de campus door meerdere opleidingen gebruikt wordt, verklaart mogelijk deze bevinding. Er wordt eventueel uitgeweken naar partnerscholen voor oefeningen in een praktijkcontext. Op basis van het bezoek aan de opleidingsinfrastructuur kon de visitatiecommissie besluiten dat de infrastructuur voldoet.

De visitatiecommissie kon een brede waaier van cursusmateriaal inkijken tijdens het bezoek. De commissie stelt vast dat dit materiaal grotendeels

voldoet, al raadt ze de opleiding aan om erop te letten dat er in deze cursussen naar recente bronnen verwezen wordt. Voorafgaand aan en tijdens het bezoek kon eveneens de digitale leeromgeving Leho en het intranet bekeken worden. Het digitale leerplatform biedt veel mogelijkheden en functioneert eveneens als feedback- en communicatie-instrument. Cursusmateriaal wordt via deze weg eveneens aangeboden. Bij het bekijken van het intranet viel het de commissie op dat dit uitgebreid gebruikt wordt door de opleiding. Het wordt onder andere gebruikt om informatie te delen met het team. De commissie is van mening dat het nuttig gebruik van deze tool bevorderlijk is voor de transparantie en de samenwerking.

De werkvormen verschillen per opleidingsonderdeel en de docent kiest de werkvorm in functie van het leerdoel en het leerresultaat. Vakinhouden worden bijvoorbeeld overgebracht via hoor- en werkcolleges, excursies, zelfstandig leren en groepsdiscussies en -werken. Voor sommige specifieke leerresultaten wordt er gekozen voor de stage als werkvorm. Aan deze stages zijn praktijk- en werkveldtaken gekoppeld. Zoals al eerder vermeld in het rapport, heeft de opleiding ingezet op ICT. De inzet op digitale media is hiervan een vertaling op het vlak van werkvormen. Zo wordt er aandacht besteed aan het gebruik van iPads en digitale boeken in de klasomgeving. De keuze voor een grote variatie van werkvormen, inclusief nieuwe media, wordt door de commissie als een pluspunt beschouwd en positief beoordeeld door het werkveld.

Een belangrijk onderdeel van de opleiding betreft de stage. Deze stage is essentieel om specifieke leerresultaten in een praktijkcontext te bereiken. De opleiding gebruikt hiervoor de stageleerlijn met een graduele toename van het beheersingsniveau (inleidend, uitdiepend, professioneel) van de leerresultaten. De studenten worden vanaf het eerste semester voorbereid op de stage, zij het eerder op theoretische basis. Vanaf het tweede semester wordt er effectief naar de praktijk gegaan voor de twee gekozen onderwijsvakken. De stage bestaat uit een aantal uren observatiestage en een aantal uren zelf les geven. Enkel in het vijfde semester wordt er geen stage gelopen. Voor semester twee, drie en vier worden er telkens drie studiepunten toegewezen aan de stagecomponent per onderwijsvak. In het laatste semester wordt de stage op zes studiepunten per onderwijsvak begroot. In het vierde semester is daarnaast nog een cultuurstage en een diversiteitsstage van ieder één studiepunt. Tot slot is er een onderdeel real life challenges van zes studiepunten in het zesde semester waarin de studenten een alternatieve stage lopen in het niet-regulier onderwijs of in een sector buiten het onderwijs. Onder deze module valt eveneens

een tweede cultuurstage en een challenge “leren leren” waarin de student leerlingen in het secundair onderwijs ondersteunt. De commissie heeft zo kunnen vaststellen dat de opleiding de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining, op 48 studiepunten begroot en daardoor voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding¹. De commissie vraagt de opleiding erop te letten dat alle ingerichte stageactiviteiten binnen de module real life challenges voldoende in functie staan van het toekomstige leraarschap.

De stagecoördinator van de opleiding is verantwoordelijk voor de stages. Zij contacteert de stagescholen en wijst studenten toe op basis van een aantal criteria zoals de leeransen, bereikbaarheid enzovoort. Enkel in het laatste jaar kiezen de studenten zelf hun stagelocatie. Aan het begin en doorheen de stage kunnen de studenten terugvallen op de stagehandleiding. Dit is slechts één van de elementen van de stagebegeleiding. De opleiding heeft voor elke stageperiode een traject uitgetekend, dat voorziet in opvolging en begeleiding van de student. De studenten worden tijdens hun stage tweemaal bezocht door een lector. Op de stageschool wordt er begeleiding voorzien door de mentor. Centraal in het hele begeleidingsgebeuren is de feedback. De lector geeft feedback op de stagevoorbereiding en na het bezoek. De mentor geeft op zijn of haar beurt feedback na elke les via het evaluatiedocument. Aan het einde van elke periode wordt alle feedback gebundeld en doorgegeven aan de student. Hij of zij kan hiermee aan de slag bij de volgende stageperiode. Wanneer een stage vroegtijdig gestopt wordt, krijgt de student een aangepast remediëringstraject.

De visitatiecommissie is tevreden over het stageconcept van de opleiding. Het is goed geregeld, de organisatie zit goed en er is een spreiding met oog voor verschillende werkomstandigheden. Studenten krijgen voldoende begeleiding en feedback van de lector en de mentor. Opmerkelijk was de digitale stagetool waarmee de voortgang van de studenten ten opzichte van de verschillende leerresultaten tijdens de stage bijgehouden werd. Een ander belangrijk element van de stage zijn de reflecties. Er wordt van de studenten verwacht dat ze tijdens en na de stage formeel reflecteren. Als aanvulling op deze reflecties heeft de opleiding een groei- en reflectieportfolio op Smartschool. De student documenteert zijn leerproces per leerresultaat in deze portfolio, reflecteert erover en kan zo zijn eigen voortgang volgen. Op basis hiervan formuleert hij zijn ontwikkelingsdoelen. De commissie vindt dit een knap instrument en merkt dat het ten volle gebruikt wordt door de

---

1 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

docenten en studenten. Ze is van mening dat dit een meerwaarde vormt voor de opleiding en de studenten.

Naast de afsluitende stage (12 studiepunten) gelden de bachelorproef (9 studiepunten), my skills (3 studiepunten) en real life challenges (6 studiepunten) eveneens als afsluitende toetsen. Voor wat betreft de bachelorproef, dienen studenten met deze proef aan te tonen dat ze op degelijke wijze een probleem kunnen analyseren en uitwerken en zo blijkt geven van een onderzoekende grondhouding. Net zoals bij de stage is er een leerlijn ingebouwd om zo de onderzoekende houding van de student te stimuleren. Zo krijgen ze in het tweede semester een eerste initiatie in de vorm van “leren onderzoeken” (1 studiepunt). De leerlijn wordt opnieuw opgenomen in semester vier (bachelorproefseminaries), vijf en zes. De onderzoeksvraag kan zich situeren op het niveau van leerlingen, de methodes van de leerkracht zelf of op het niveau van het team en de school. De belangrijkste doelgroep van dit eindwerk is echter het werkveld en onderstreept zo de praktische insteek. Tijdens het proces kan de student op steun rekenen van de promotor. Doorheen het bachelorproefproces wordt eigen initiatief van de student gestimuleerd.

Voorafgaand aan de visitatie nam elk commissielid twee bachelorproeven door. Op basis hiervan en op basis van de gesprekken en de ingekeken documenten, kon de commissie het volgende vaststellen: De meeste ingekeken bachelorproeven zaten methodologisch goed in elkaar en ook de literatuurstudie was veelal in orde. Sommige onderwerpen waren echter nogal algemeen van aard en misten een specifieke focus op het leraarschap. De bachelorproef is praktijkgericht en wordt aangeboden aan het werkveld. Er wordt gezocht naar een goede strategie om de bruikbaarheid van de bachelorproef voor het werkveld te onderzoeken. De aanduiding van de externe lector is een eerste stap. De commissie is van oordeel dat het bachelorproefconcept voldoet maar dat de uitwerking soms beter kan.

Tot slot onderzocht de visitatiecommissie de studeerbaarheid van het gehele programma. Ze is van mening dat het programma studeerbaar is en baseert zich voor deze beslissing op de voorgaande bevindingen met betrekking tot het onderwijsproces. De opleiding bevraagt de studeerbaarheid bij de studenten via enquêtes en studietijdmetingen. Daar waar nodig wordt het programma aangepast of wordt er voorzien in studeerbaarheidverhogende maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn de evenwichtige examenspreiding via twee examenreeksen, inzet op “leren leren”, voorbeeldexamens enzovoort.

De Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen is een opleiding die een grote verandering heeft door- gemaakt de voorbije jaren. Een nieuw curriculum werd ingevoerd, er werd ingezet op een kwaliteitscultuur en verschillende aanbevelingen van de hervisitatie werden opgevolgd. Daar waar ICT nog een werkpunt was, blijkt dit nu één van de sterktes te zijn. Daarnaast wordt de opleiding geken- merkt door haar kleinschaligheid en toegankelijkheid, iets wat de studen- ten oprecht weten te appreciëren. De lectoren functioneren als een eerste aanspreekpunt op het vlak van studiebegeleiding. Indien gewenst kan de student eveneens terugvallen op een uitgebreide begeleidingsstructuur. Internationalisering blijft een werkpunt en het gevaar van overbelas- ting schuilt in de kleinschaligheid van het team. Met betrekking tot het programma raadt de commissie de opleiding aan werk te maken van de theoretische onderbouwing van het didactisch kader. Deze elementen, naast de andere sterktes en aandachtspunten, zijn de basis om deze gene- rieke kwaliteitswaarborg als voldoende te beoordelen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professi- oneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen als voldoende

Op het ogenblik van het visitatiebezoek werkte de opleiding aan een slui- tend toetsbeleid waarin kwaliteit centraal staat. Onderdeel hiervan zijn validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Onder validiteit verstaat de opleiding het zichtbaar maken van de samenhang tussen leerdoelen, leer- resultaten, werkvormen, toetsvormen, modules en de verhouding tussen cognitie en gedrag. Ter versterking van de validiteit gebruikt de opleiding het Competentie Assessment Programma (CAP) waarin aangegeven staat hoe elk leerresultaat in elke module getoetst wordt, welk leerdoel getoetst wordt, wie betrokken is bij de beoordeling en wanneer de toetsing plaats- vindt. Sinds het academiejaar 2013–2014 is er een toetscommissie in wer- king gezet die de validiteit eveneens dient te versterken. Met betrekking tot betrouwbaarheid wordt er vooral ingezet op het meerogenprincipe. Leer- resultaten en competenties worden in verschillende modules getoetst en indien nodig zijn er bij gedragsmodules meerdere beoordelaars. Verbeter- sleutels dienen objectieve evaluatiecriteria te garanderen. Tot slot streeft de opleiding transparantie na. Studenten dienen te weten wat er van hen verwacht wordt tijdens de examens en dienen van feedback voorzien te worden. Via de studiefiches worden studenten op de hoogte gebracht van

de evaluatievorm, de verwachtingen en het moment van evaluatie. Voorbeeldvragen en examens bevorderen eveneens de transparantie. Aan het einde van elke examenperiode worden er feedbacksessies georganiseerd waaraan de student kan deelnemen. Tevredenheid over de transparantie en feedbackmomenten wordt via enquêtes bevestigd en besproken in de participatieraad.

De visitatiecommissie waardeert dat de opleiding structureel werkt aan een formeel toetsbeleid. Op het vlak van validiteit heeft ze kunnen vaststellen dat er een gevarieerde toetsomgeving is. Het gebruik van het CAP is een stap in de goede richting en de commissie adviseert de opleiding om naast de vorm ook de inhoud van de toetsen blijvend centraal te stellen. Het CAP en de toetscommissie waarborgen dat alle leerresultaten afgedekt worden binnen de verschillende modules en de bijhorende toetsen. De werking ervan bevindt zich in een beginstadium. Op het vlak van betrouwbaarheid is de keuze voor het meerogenprincipe en het onderling uitwisselen van de toetsen zeker een pluspunt. Ook de betrokkenheid van andere stakeholders, zoals de mentoren bij de beoordeling van de stage, is een sterkte en wordt geapprecieerd door de commissie. De opleiding zet sterk in op transparantie en dit wordt gewaardeerd door de studenten. In het zelfevaluatie-rapport wordt beschreven dat 52% van de studenten deelneemt aan de feedbacksessies. Van de gesproken studenten bleek echter maar een klein deel hieraan deelgenomen te hebben. Ook bleken de voorbeeldvragen en modelexamens slechts sporadisch geraadpleegd te worden. De visitatiecommissie vreest dat ondanks de vele ondersteuning die de opleiding aanbiedt, maar een klein deel van de studentenpopulatie bereikt wordt. Ze raadt de opleiding aan om de begeleiding na de evaluatie sterker te promoten. Tot slot waardeert de commissie het zoeken naar variatie in de evaluatievormen.

Centraal als evaluatiecriteria staan de leerresultaten die de studenten dienen te bereiken. Cognitieve leerdoelen worden getoetst aan de hand van kenniscriteria terwijl gedragsleerdoelen gemeten worden aan de hand van gedragsindicatoren. Om te verzekeren dat de studenten alle leerresultaten op VKS 6-niveau bereiken, worden er vier afsluitende toetsen georganiseerd. Het betreft de module my skills (groeiportfolio op Smartschool), bachelorproef, actieve stage en real life challenges. In deze modules worden alle elf leerresultaten getoetst met als hoogtepunt de stage waarin ze alle elf aan bod komen. De visitatiecommissie is van oordeel dat het systeem van evaluatiecriteria (met gedrags- en kenniscriteria) goed in elkaar zit en consequent en transparant gebruikt wordt. De beoordeling van de

stage in samenspraak met de mentor (30%) – lector (70%) is verantwoord. Ook het beoordelingsconcept van de bachelorproef voldoet.

Als laatste beoordelingscriterium focuste de visitatiecommissie op de kwaliteit van de afgestudeerden. Hierbij keek ze vooral naar de tevredenheid van het werkveld en de alumni, het doorstroom- en het diplomarendement. De commissie heeft kunnen vaststellen dat het werkveld tevreden is over de kwaliteit van de afgestudeerden. Deze groep prijst vooral de zelfstandigheid en brede inzetbaarheid van de alumni van de Hogeschool West-Vlaanderen. De opleiding meldt dat ze de tevredenheid van het werkveld toetst tijdens de stagebezoeken en in bijeenkomsten van de werkveldcommissie. Het werkveld is tevreden over de betrokkenheid in de werkveldcommissie. Tijdens het bezoek sprak de visitatiecommissie enkele alumni van de opleiding. Ook zij gaven aan tevreden te zijn over hun inzetbaarheid. De opleiding bevrageert de alumni jaarlijks. De resultaten van deze bevraging tonen aan dat 94% van de alumni (van de 64% die de enquête hebben ingevuld), tevreden zijn over de gevolgde opleiding. Vooral de praktijkgerichtheid komt als sterkte naar voren.

De visitatiecommissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding als voldoende. Er is een duidelijke aanzet gegeven voor een structureel toetsbeleid met aandacht voor validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Eveneens positief is de structurele beoordeling van de stage en de bachelorproef en het toepassen van het meerogenprincipe. Er dient echter ingezet te worden op de bekendheid van begeleidingsmogelijkheden met betrekking tot de evaluatie. Deze investering zou beter tot zijn recht komen met een bredere bekendheid. Enkele recent genomen acties, zoals de toetscommissie, dienen tot slot verder opgevolgd te worden.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen (modeltraject), conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Vervolledig de vertaling van het domeinspecifieke naar het opleidings-specifieke leerresultatenkader.
- De commissie vraagt de opleiding om nog meer in te zetten op de verspreiding van de eigen profilering om zo het werkveld en de studenten er nog meer mee vertrouwd te maken.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Blijf bewaken dat er voldoende aandacht is voor vakinhouden in het programma.
- Neem de ECTS-fiches door en werk deze bij.
- Heb oog voor een dreigende overbevraging van het personeel.
- Meer focus op het aanbieden van professionaliseringsmogelijkheden met betrekking tot het specifieke beroep van lerarenopleider is een must.
- Denk na en maak werk van een visie met betrekking tot internationalisering.
- Let erop dat alle ingerichte stageactiviteiten binnen de module real life challenges voldoende in functie staan van het toekomstige leraarschap.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Promoot de begeleiding na de evaluatie sterker.
- Volg enkele recent genomen acties op met betrekking tot het gerealiseerde eindniveau, zoals de toetscommissie.

BIJLAGE I

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Luc Van Riet

Luc Van Riet studeerde af als licentiaat G.H.S.O. Godsdienstwetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. In 1980–1981 werkte hij als leraar secundair onderwijs. Vervolgens was hij van 1981 tot 1992 werkzaam als docent Pedagogisch Hoger Onderwijs. Vanaf 1987 combineerde hij deze job met de deeltijdse functie afdelingshoofd en stagecoördinator. In 1992 ging hij aan de slag als directeur secundair onderwijs tot 2002. Sinds 1999 trad hij ook in dienst als coördinerend directeur van de netoverschrijdende scholengemeenschap Noordwest-Brabant. Vanaf 2011 tot juni 2014 beoefende hij deze functie halftijds en was hij halftijds aan de slag als nascholer bij de Dienst Nascholing en Internationalisering van het VSKO. Daarnaast is hij lid, voorzitter of begeleider van verschillende werken stuurgroepen in het kader van de permanente opleiding van directeurs secundair onderwijs (Centrum voor Andragogiek-Universiteit Antwerpen).

René Vanotterdijk

René Vanotterdijk is in 1976 aan de K.U.L. afgestudeerd als licentiaat (master) in de exacte wetenschappen, specialiteit astrofysica. Hij heeft vervolgens les gegeven als leraar wiskunde en informatica van 1976 tot 1993. Daarna ging hij in dienst bij de toenmalige DVO (Dienst voor onderwijsontwikkeling) en was daar o.m. verantwoordelijk voor het schrijven van de eindtermen wiskunde en milieu-educatie. In 1998 trad hij in dienst bij de onderwijsinspectie van de Vlaamse Gemeenschap als inspecteur economie en wiskunde. Vanaf 2000 oefende hij hier de functie van coördinerend inspecteur uit. Tot 2005 was hij verantwoordelijk voor de onderwijsvormen TSO-BSO en Buitengewoon onderwijs. Vanaf 2005 richtte hij de cel “onderzoek en ontwikkeling” op binnen de inspectie en hij bleef hiervoor verantwoordelijk tot zijn opruistelling in september 2013.

Mieke Lunenberg

De expertise van dr. Mieke Lunenberg is de professionele ontwikkeling van lerarenopleiders. Zij verzorgt o.a. lezingen en workshops over dit thema, en begeleidt lerarenopleiders bij het doen van onderzoek naar hun eigen praktijk. Mieke Lunenberg is tevens auteur van tal van publicaties over het beroep en de professionele ontwikkeling van lerarenopleiders. Zij is lid van de editorial boards van *Studying Teacher Education* en van *Sense Professional Series*. Mieke Lunenberg was voorzitter en lid van diverse visitatiecommissies.

Mike Slangen

Mike Slangen studeert momenteel de professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan Hogeschool PXL. Hij startte de opleiding in academiejaar 2012–2013.

